

OLOT I LA GUERRA DE SUCCESSIÓ
MIQUEL PUIG i REIXACH

Tal volta per una certa premonició, potser perquè els canvis requereixen temps, o més aviat per deixadesa, el cas és que, a la mort de Carles II, el 1700, a Olot el seu retrat seguí decorant les parets de la casa de la universitat, nom que rebia el comú, l'ajuntament almenys durant la primera dècada del segle XVIII. El 1706 encara seguia havent-hi “*un quadro ab la figura y retrato de Carlos segon quòndam [= en altre temps] Rey de Espanya*”¹ entre els objectes propis de la municipalitat. Però, tal com van anar les coses, els cònsols no degueren pas lamentar no haver estat prou diligents en la renovació del retrat del successor de Carles II, perquè, d'haver-ho fet, s'hagués caigut en una enutjosa situació de compromís per haver penjat primer el retrat de Felip IV de Catalunya-Aragó i V de Castella (en endavant ens hi referirem com a Felip V), i haver de córrer el 1705 a substituir-lo per un altre de nou amb l'efígie de Carles III, un cop la vila passà l'obediència d'un a l'altre monarca.

Aquell any començà a Catalunya una guerra que es va fer especialment llarga, fins al 1714, l'anomenada guerra de Successió, en la qual es dirimiren no només dos possibles candidats a la successió de Carles II —mort sense descendència—, el nét del rei de França, Felip d'Anjou, i el segon fill de l'emperador d'Àustria i Alemanya, l'arxiduc Carles, tots dos emparentats amb la monarquia hispànica. En el seu vessant de conflicte internacional, la guerra havia arrencat uns anys abans, i també acabà abans, deixant sola Catalunya en la defensa d'un sistema polític que només semblava garantit a partir de la victòria del candidat austriacista. L'11 de setembre

●

¹ Cada primer d'any, coincidint amb la renovació dels cònsols, es feia un inventari de les pertinences existents a la casa del comú. Per al 1706, vegeu Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX), Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, 2 de gener de 1706.

de 1714, la data de la caiguda de Barcelona a mans de les tropes filipistes, ha quedat en la historiografia i en el bagatge cívic i polític del nostre país com una data emblemàtica en el devenir modern de la nació, i que sens dubte serà —o al menys així s'espera— degudament commemorada quan d'aquí a no gaires anys se n'escaigui el tercer centenari.

Però aquesta guerra, com qualsevol conflicte, i especialment si la seva durada és sensiblement dilatada, és més complexa del que els compendis per a ús popular solen expressar. Els motius pels quals en alguns llocs adoptaren una o altra causa no són necessàriament els mateixos que mogueren els habitants d'un altre lloc o contrada a fer-ho, i els temps del fer i desfer dels esdeveniments aporten un caràcter molt plural. Olot es mantingué sota l'obediència de Carles III des del setembre de 1705 fins al juliol de 1713, amb només dos breus parèntesis, en el 1709 i el 1711, deguts a momentànies ocupacions franceses de la vila. I, tot i haver estat la muntanya olotina un dels bressols de la revolta catalana de 1705 i de la seva expansió, el 1713 canvià d'obediència d'un a l'altre monarca per la pesantor de la guerra, i davant de la impossibilitat de recuperar per a la causa austriacista la plaça forta de Girona, perduda dos anys abans. Quan arribà, el setembre de 1714, la desfeta de Barcelona, les institucions olotines la veieren amb indiferència i es prestaren a acudir-hi per reafirmar la seva obediència, ara al victoriós duc de Berwick. Del que van pensar-ne els olotins és difícil d'esbrinar-ho. Fossin quins fossin els seus pensaments a l'hora de la desfeta, s'havien passat vuit anys suportant esforços i penúries perquè creien que la seva era una opció de lleialtat per una causa justa i beneficiosa. Els herois de setembre de 1714 tenien al seu darrere els herois del dia a dia en molts altres indrets de Catalunya, en una quotidianitat que ja venia de lluny. L'11 de setembre no és una fita monolítica, sinó un complex pedró de múltiples facetes, en el qual la historiografia local pot prestar-hi un important servei de comprensió.

El 1860 Esteve Paluzie va publicar la primera història d'Olot². Les notes que hi va incloure sobre la guerra de Successió són deutores dels *Anales de Cataluña* de Narcís Feliu de la Peña, publicats el 1709, amb l'inconvenient que aquests annals només arriben fins a aquest any. Però el seu relat de síntesi ha estat fins ara la base de qualsevol referència a aquests fets. El Dr. Joaquim Danés, a la seva monumental *Història d'Olot*³, es limità a reproduir el text de Paluzie, afegint-hi unes referències a les imposicions que els francesos feren a la Comunitat de Preveres de Sant Esteve d'Olot en moments d'ocupació, tretes de la *Colección Diplomática* de Francesc Monsalvatje, enmig d'altres dades d'història general de Catalunya. El

² Esteban PALUZIE Y CANTALOEZELLA, *Olot, su comarca, sus extinguidos volcanes, su historia civil, religiosa y local*, Barcelona, Jaime Jepús, 1860. Per a la guerra de Successió a Olot, vegeu-ne les pàgines 95-98.

³ Joaquim DANÉS I TORRAS, *Història d'Olot*, Olot, Edicions Municipals, 1982, v. VI, p. 1.153-1.158 i v. VII, p. 1.173-1.179.

1989 Ricard Jordà va fer un intent d'aportar noves dades a partir del llibre de resolucions del municipi olotí d'aquells anys, amb la publicació d'un article al setmanari *La Comarca d'Olot*⁴, de to divulgatiu. No s'ha pogut evitar, doncs, que en els estudis sobre la guerra de Successió a Catalunya, les dades sobre Olot hi tinguin un mínim pes, tot i que, com veurem, va ser viscuda a la Garrotxa amb apassionament al principi, i amb protagonisme i sacrificis de la seva gent al llarg de tots aquells anys.

Una exploració detallada dels fons arxivístics comarcals, tant dels municipals, com també dels notariais⁵ —aquests darrers no utilitzats fins ara— fa aflorar un cúmul d'històries, de perspectives, de noms i de detalls, que permeten bastir un relat en bona part inèdit, sobre el qual és més fàcil fer-hi recolzar interpretacions i lectures que permeten una millor comprensió del que fou i del que suposà per a les contrades de la Garrotxa, i especialment de la seva capital Olot, aquella llarga guerra. En aquest sentit, no he escatimat una certa minuciositat en la recuperació d'aquestes dades, amb el convenciment que pot resultar útil de cara a noves recerques. En arxius forans hi ha documentació que pot enriquir l'història olotí de la guerra de Successió, però aquest treball vol ser una aportació feta des dels fons locals, des de la perspectiva dels homes d'aquell temps que visqueren en carn pròpia els esdeveniments i que en deixaren rastre en els papers del seu entorn immediat, uns papers que, com sovint passa, poden escapar-se a l'hora de confeigir recerques d'un major abast. Pel que fa a les fonts bibliogràfiques, s'han tingut en compte, naturalment, els ja esmentats *Anales de Cataluña*, de Narcís Feliu de la Peña, i les *Narraciones históricas*, de Francesc de Castellví, coetani dels fets, així com les principals aportacions actuals sobre aquest tema.

1. ELS PRECEDENTS (1700-1705)

Carles II atorgà testament a favor de Felip d'Anjou com a successor seu en els drets monàrquics poc menys d'un mes abans de la seva mort, esdevinguda l'1 de novembre de 1700, i enmig de clares maniobres de posicionament de les grans potències europees. Qui havia de ser Felip V va entrar des de França a Espanya el

⁴ Ricard JORDÀ I GÜELL, «L'11 de setembre», *La Comarca d'Olot*, 525 (31 d'agost de 1989), p. 37-43.

⁵ L'arxiu de la Comunitat de Preveres de Sant Esteve d'Olot, una institució de pes en la vida de la vila en tot aquell temps, no es pot consultar en aquests moments per raons tècniques, i per tant ha quedat fora d'aquesta recerca. Un antic inventari d'aquest arxiu pot veure's a Joaquim DANÉS, *Història d'Olot...*, v. XXII, p. 249-273, on l'autor es lamenta de la vella desaparició del Llibre de resolucions de la comunitat dels anys 1668-1766 (p. 252, núm. 104; vegeu també abans, p. 247).

gener de 1701 pel pas d'Irun. Al setembre va venir al Principat, i a Barcelona jurà les constitucions catalanes i hi celebrà corts⁶.

A Olot la notícia de la mort del monarca va arribar oficialment a través de dues cartes de la reina i del virrei de Catalunya, i immediatament es van prendre les disposicions oportunes per fer celebrar, amb tota solemnitat, els dols i els sufragis “*per la sua ànima ab la major pompa se puga com se deu per la pèrdua havem tots feta per un tan bon pare com teniam*”⁷. Les campanes van estar tocant a difunts matí, migdia i vespre durant nou dies, i del 25 al 27 de novembre van fer-se els oficis religiosos, amb “*un túmol molt alt cobert de baieta*” amb trenta atxes grosses, fet dins de l'església parroquial de Sant Esteve⁸. El lloctinent de veguer i els cònsols que van entrar nous en aquella anualitat van vestir de dol⁹.

L'arribada de Felip V a Barcelona va suscitar a Olot dubtes protocol·laris derivats, com era ben procedent en aquells temps, de voler filar prim a tenor del règim jurisdiccional de la vila. S'havien d'enviar síndics a Barcelona per tal de complimentar el nou monarca, però la condició de ser Olot vila de doble jurisdicció, reial i baronial, i en aquest cas depenent del monestir de Santa Maria de Ripoll, va fer que els cònsols, després d'haver rebut diverses cartes, entre elles de l'abat de Ripoll, resolguessin suspendre “*enviar esta universitat síndich en Barcelona pera complimentar Sa Magd. fins a tenir notícias verdaderas que altres vilas de baró semblants en esta hagen enviats síndichs per est effecte*”¹⁰. No hi ha notícia dels resultats de la consulta, ni si finalment va haver-hi o no síndics a Barcelona en representació de la vila d'Olot. En tot cas, un altre esdeveniment va atreure l'atenció de les autoritats del país, i de ben segur l'interès popular: una joveneta —catorze anys— Maria Lluïsa Gabriela de Savoia entraria al país per la banda de Figueres, on es trobaria amb Felip V divuit anys per a la celebració, a l'Empordà, de les noces reials entre un i altra. Ben poques vegades la monarquia s'acostaria tant a aquestes

⁶ Per a les dades de caràcter general sobre la guerra de Successió vegeu, principalment, Santiago ALBERTÍ, *L'Onze de Setembre*, Barcelona, Albertí Editor, 2006; Joaquim ALBAREDA i SALVADÓ, *Els catalans i Felip V: de la conspiració la revolta (1700-1705)*, Barcelona, Edicions Vicens Vives, 1983; Josep M. TORRAS i RIBÉ, *La guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*, Barcelona, Rafael Dalmau, Editor, 1999; Joaquim ALBAREDA (ed.) i altres, *Del patriotisme al catalanisme*, Vic, Eumo Editorial, Universitat de Vic, 2001, i Josep M. TORRAS i RIBÉ, *Felip V contra Catalunya*, Barcelona, Rafael Dalmau, Editor, 2005².

⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 17 de novembre de 1700.

⁸ Nota sobre aquestes celebracions a Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1677-1708, f. 96v-97r. Transcrita a Joan PAGÈS i PONS, *L'església de Sant Esteve d'Olot (Notes històriques)*, Olot, 1986, p. 143.

⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 1 de gener i 15 de febrer de 1701.

¹⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 23 d'octubre de 1701. Unides a l'acta hi ha les cartes de l'abat i una altra, possiblement de l'advocat de la vila a Barcelona sobre aquesta qüestió, de dates 3 i 9 d'octubre.

terres com en aquella ocasió. Des de Figueres es van demanar 22 dobles als cònsols d'Olot, destinades “*al reparo y obras que en dits puestos se van fent a tota pressa per saberse que la Reyna It. S^a passarà dins breus dies*”¹¹. Justet, perquè el dia 2 de novembre la reina entrava a Figueres venint de Marsella, i aquell mateix dia ho feia el rei després de deixar Girona. El casament tingué lloc l'endemà, i dos dies després els monarques emprengueren el camí de Barcelona¹².

La celebració de corts va ser tot un esdeveniment, perquè no se'n feien des de 1636. Van tenir lloc a Barcelona, entre el 12 d'octubre de 1701 i el 14 de gener de 1702¹³. Pel que fa a la comarca olotina, el *Llibre de notes y diades de actes faents per la noble casa de Desprat*, de Sant Esteve de Bas, anota la presència del cap familiar en aquesta assemblea: “*Als [espai en blanc] de lo any 1701 D. Joseph Desprat y Vaguer fou admès en las corts de Barcelona com a noble, que duraren fins lo any 1702*”¹⁴. També entre els assistents hem de destacar, per la vinculació que, com veurem, tenia amb Olot i pel seu protagonisme el 1705 en l'adhesió d'aquesta vila a la causa austriacista, el noble Francesc Despujol, que fou un dels vint síndics del braç militar, encapçalats per Pere Torrelles i Senmenat, que en el transcurs de les corts van presentar dissentiment general. Aquest acte suposava que si el rei Felip V no s'avenia a la protesta del braç militar, es posava en perill la felicitat conclusió d'aquelles corts, amb les conseqüències que això tindria per al prestigi de la monarquia convocant, de manera que el rei finalment l'acceptà¹⁵.

Com era costum, les corts acabaren amb l'aprovació d'un donatiu al rei a càrrec de les poblacions del Principat segons la seva riquesa. El març de 1702 els cònsols olotins tingueren la comunicació de la junta del donatiu voluntari amb la quantitat que pertocava als habitants de la vila: 1.150 lliures barceloneses anuals durant set anys. Els cònsols passaren la carta als eclesiàstics regulars i seculars i als militars de la vila i terme, per tal que en quedessin assabentats, i perquè escollissin les persones —la universitat trià per la seva banda el Dr. Josep Marcillo— “*per fer la*

¹¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 18 de novembre de 1701. El dia 19 es van pagar altres dues dobles a Bernat Vilar, cirurgià d'Olot, «*per lo salari de anar en Figueras y son fadrí per cosas importants a la universitat*», ben possiblement en relació amb el mateix tema (Ibidem, id, sessió del 19 de novembre de 1701).

¹² Detall de la cronologia d'aquests dies d'estada a l'Empordà a Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas*. Edició de Josep M. Mundet i Gifré i Josep M. Alsina Roca. Madrid, Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Pèrcopo, 1997, v. I, p. 193-194 i 264-265.

¹³ Sobre aquestes corts vegeu Jaume BARTROLÍ i ORPÍ, «La cort de 1701-1702: un camí truncat», *Recerques*, 9 (1979), p. 57-75.

¹⁴ *Llibre de notas y diades de actes fehents per la noble casa de Desprat*, còpia a ACGAX, Manuscrits, núm. 15.

¹⁵ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 335-338 i 374. Alçat el dissentiment general, Francesc Despujol també formà part de la comissió encarregada de redactar la representació (Ibidem, p. 343 i 375).

*taxa a quiscun tocant com ab ella se ordena*¹⁶. Malgrat el caràcter institucional d'aquest donatiu, marcat pels costums del país, fer efectiu aquest pagament no va resultar fàcil als cònsols olotins. Cada una de les set anualitats havia de satisfer-se repartida en tres parts de 383 lliures, 6 sous i 8 diners de moneda barcelonesa, però quan calgué fer lliurament del primer d'aquests terços corresponents a 1702, el 14 de maig, la universitat hagué de pagar-lo íntegrament dels fons municipals, perquè no hi havia hagut manera de recollir el que pertocava de pagar a cadascun dels habitants de la vila i terme, *“per las dificultats ab què an enconrat los elegits dels tres brassos desta universitat pera fer la taxa del que a cada hu tocava pagar”*¹⁷. Els cònsols confiaven que, quan vencés la segona terça, no sols ja es tindrien recaptats els diners del segon pagament, sinó també recuperats els que els particulars deguessin de la primera terça avançada per la universitat. Però l'optimisme va ser excessiu. Al novembre s'hagué d'avisar la Comunitat de Preveres de Sant Esteve perquè clarifiquessin quina quantitat era la que s'avenien a pagar, i mentrestant altra volta va ser l'erari municipal qui tornà a assumir el pagament de la segona terça¹⁸. A partir d'aquí es va perdre el rastre d'aquest donatiu al monarca en la documentació municipal, i només hi ha algunes referències de pagament de terces el març de 1703 i el juny de 1704¹⁹. El que no es podien imaginar els cònsols, tan contrariats amb un donatiu que no resultava fàcil de cobrar d'entre alguns particulars de la vila, que això no era sinó només una primera partida d'un llarg seguici de nous donatius, contribucions, subsidis, imposicions militars i altres extraccions de diner que no tindria aturador en els següents deu anys, deixant de banda el que cauria a partir del triomf borbònic, en una situació llavors totalment impensable.

Després d'un primer període de larvada tensió des de maig de 1701, al cap d'un any, el 15 de maig de 1702, esclatà la guerra entre l'aliança formada per Anglaterra, Holanda, Àustria i l'Imperi i els prínceps alemanys, als quals més endavant s'uniria Portugal, contra les dues corones, la francesa i l'espanyola, amb el propòsit de donar un gir a la manera com s'havia resolt la successió de Carles II, excessivament favorable a França. En aquests inicis els escenaris de la guerra tocaven el cor d'Europa, lluny per tant de la vida quotidiana dels olotins. A poc a poc, però, la inquietant ombra de la guerra començà a semblar que potser ja no era tan distant. El març de 1704 l'arxiduc Carles d'Àustria, a qui els aliats postulaven com a legítim

¹⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 30 de març de 1702.

¹⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 2 de maig de 1702.

¹⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 5 de novembre de 1702.

¹⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1703-1704, pagaments efectuats el 24 de març de 1703 i el 10 de juny de 1704. El desembre de 1702 es va nomenar Joan Pons, paraire, com a receptor dels diners del donatiu voluntari al rei, i el març de 1703 el Dr. Marcillo, nomenat per a la confecció de la talla d'aquest pagament fou substituït per Dr. Jeroni Porró (Ibídem, Manual de resolucions, sessions 17 de desembre de 1702 i 10 de març de 1703).

hereu de la corona espanyola, arribà a Portugal, amb gran enuig de Felip V, que hi envià una expedició militar, sense cap èxit decisiu. Tampoc no tingué sort l'expedició aliada que, amb el príncep Darmstadt al seu davant, es plantà per mar davant de Barcelona el 28 de maig, esperant un alçament de la població que les autoritats borbòniques, amb el virrei Velasco al capdavant, cuitaren prou de no permetre. La flota aliada, un cop desistits dels seus objectius a Barcelona, es va dirigir a la plaça de Gibraltar, de la qual s'apoderaren irreversiblement a primers d'agost d'aquell 1704.

Jordi de Hessen-Damstadt, d'origen austríac, havia estat virrei de Catalunya des de 1698 fins a l'arribada de Felip V el 1701, i gaudia d'un innegable favor entre els catalans d'ençà que havia participat al seu costat en les guerres contra França—precisament— d'aquell final de segle anterior. Desterrat, havia passat a Viena i amb l'esclat de la guerra entre els aliats i França, Damstadt es significà al costat de la causa austricista. En la seva marxa cap a Gibraltar després del fallit setge contra la Barcelona borbònica de 1704 s'hi endugué diversos catalans, alguns dels quals tenien ordre de captura per part del virrei. Un d'ells fou Francesc Casamitjana, que Castellví fa natural d'Olot²⁰, però que una llista coetània d'exiliats catalans a Viena l'assenyala com a natural de Besalú, població d'on se'l considera fill²¹. Des de l'anada a Gibraltar Francesc Casamitjana va ser secretari del príncep, i per tant tots els oficis despatxats pel príncep portaren la seva signatura. Amb la mort de Damstadt, el 14 de setembre de 1705, deixà el càrrec, però es mantingué com a oficial de la Secretaria del Reial Segell i Registres. A la fi de la guerra formà part de la llarga llista de catalans que emprengueren camí de l'exili a Viena, on disposà d'una pensió atorgada per l'emperador, l'última referència sobre la qual és de 1736²². A Olot el 1711 Francesc Casamitjana disposava d'una casa, "qual la té per servey de ell y sa família", en la qual el general Rafel Nebot, present en aquells moments a la vila, ordenà de fer-hi fer, a càrrec de la universitat, una cavallerissa i altres obres²³. També va tenir una significació austricista el seu germà Jaume Casamitjana, natural igualment de Besalú, amb casa a Olot, davant del convent del Carme, que

²⁰ Francisco de CASTELLVÍ, *Noticias históricas...*, v. I, p. 541. Castellví esmenta algun manuscrit de Casamitjana, com ara *Empresas y sucesos*, del qual se serví per a la redacció de les seves memòries.

²¹ Agustí ALCOBERRO, *L'exili austricista (1713-1747)*, Barcelona, Fundació Noguera, 2002, v. II, p. 331 («Don Francisco Casamitjana, catalán, de Besalú»). Vegeu també F. DURAN CANYAMERES, *Els exiliats de la Guerra de Successió*, Barcelona, Editorial Dalmau, «Episodis de la Història», 1964, p. 22.

²² Agustí ALCOBERRO, *L'exili austricista...*, v. II, p. 108, 331 i 383. Segons una llista d'exiliats que cobraven pensió, feta a Viena el 1725, «Don Francisco Casamitjana fue oficial de Estado en Barcelona. Declara que en agosto de 1705 formó en título de coronel de infantería con exercicio a favor suyo, el qual dice este oficial que ha perdido. Llegó a esta corte el año 1716 y al presente está en Génova» (op. cit., p. 108).

²³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 11 de juliol de 1711. Els cònsols acceptaren les instruccions de Nebot de pagar-ne les obres de diners de la universitat.

després de la guerra va ser habilitada com a magatzem de grans. El 1721, davant dels intents de Joan de Barutell, parent dels Casamitjana, d'atribuir-se-la com a pròpia, dos testimonis van certificar que la casa era de J. Casamitjana, "*natural de Besalú y hallándose en el Imperio se halla dicha casa sequestrada y puesta en los reales sequestros*"²⁴. Efectivament, el seu nom apareix en les llistes d'exiliats que cobraren pensió a l'Imperi, l'última anotació de les quals és de 1747²⁵. En aquestes llistes hi ha un tercer Casamitjana, Carles, sense notícies sobre el seu possible parentiu amb els anteriors²⁶.

Un altre dels catalans que van passar a Gibraltar va ser Francesc Barnoya, natural d'Olot com recull Francesc de Castellví en les seves notícies històriques²⁷. Sobre els antecedents d'aquesta família a la vila hi ha un "*Magnífich Francisco Barnoya, capità de dragons de Espanya*", fill de Bernat Barnoya i de Margarida, de la vila de Camprodon, que el 1693 va ser enterrat a Olot²⁸ i que podria ser el seu pare. En els primers anys del segle XVIII el jove Francesc havia anat a Portugal com a tinent, i d'allí a Gibraltar, on Darmstadt li conferí el grau de capità de cavall. En la revolta de 1705 se li encarregà d'alçar per al bàndol austriacista les poblacions de la banda de Ripoll, Olot i Vic. El setembre d'aquell any es trobava el camp de Sarrià²⁹, i d'aquí passà a la part de Tortosa. A mitjan octubre Barnoya i els seus homes, amb 600 cavalls, formaren part dels que, des de Lleida, van anar a prendre obediència a favor de Carles III a Tamarit i a Sant Esteve de la Llitera, els primers pobles d'Aragó, i participà en la conquesta de Fraga i Montsó³⁰. El 1708 es va

²⁴ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.216, f. 126r-v, 6 de maig de 1721.

²⁵ Agustí ALCOBERRO, *L'exili austriacista...*, v. II, p. 263, 266, 294 i 305.

²⁶ Agustí ALCOBERRO, *L'exili austriacista...*, v. II, p. 267 i 294.

²⁷ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 565.

²⁸ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1677-1708, f. 67r-v, 22 de juny de 1693. Va ser enterrat a la tomba dels hereus de Collferrer.

²⁹ Barnoya es trobava a Sarrià el setembre de 1705, durant el setge austriacista a Barcelona. Segons un testimonial, els pagesos Bartomeu Plana i Josep Comaplà i Fagella, de Castellar i de Santa Pau, respectivament, van presentar al príncep d'Uhlefeld un parell de cavalls, els quals, per ordre d'aquest, foren lliurats al capità Barnoya, que es trobava a la banda de Sarrià. Vegeu el testimonial de Josep Comaplà sobre el lliurament d'aquests cavalls, per haver perdut Bartomeu Plana el rebut original, a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1202, f. 116r-v, 11 de març de 1707. En aquest document, Comaplà situa el lliurament «*en lo mes de setembre del any mil setcents y sinch trobantnos nosaltres servint a Sa Magd. de nostre Rey y señor [Carles III, esmentat infra] en lo camp sobre al siti de Barcelona*».

³⁰ Narciso FELIU DE LA PEÑA Y FARELL, *Anales de Cataluña y epilogo breve de los progressos, y famosos hechos de la Nación Catalana*, Barcelona, Juan Pablo Martí, 1709, v. III, p. 548, i Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 481 i 585-586. A la p. 623 Castellví l'inclou a la llista «*Nombres y nota de los oficiales que nombró el rey Carlos para los regimientos que se formaron y empleos que proveyó concernientes a diferentes providencias de guerra*», de 1705. A *ibídem*, v. II, p. 559 apareix també a la llista dels oficials nomenats per Carles III el 18 de febrer de 1708 amb grau de tinent coronel «*para la formación del regimiento de guardias de caballería catalana*». Segons Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 622-623, Barnoya hauria militat a l'exèrcit en el regnat de Felip V previ a la guerra, passant-se al bàndol austriacista.

formar el regiment de Guàrdies de Cavalleria Catalana dirigit per Antoni Clariana, del qual Francesc Barnoya va ser tinent coronel³¹.

Malgrat la relativa correcció amb què havia començat el regnat de Felip V, la seva acceptació entre els catalans no era, precisament, unànime. Les desconfiances que amb ell en sortissin debilitades les institucions i prerrogatives del país, el record de les desventures infligides per l'exèrcit francès a les guerres de finals del segle anterior, certes expectatives d'activitats econòmiques que podrien veure's poc afavorides o inclús perjudicades sota els Borbons, la destitució de Darmstadt com a virrei, i per contra l'antipàtica figura del posterior virrei Velasco, o fins i tot qüestions particulars de picabaralles entre els habitants d'alguns municipis, són alguns dels motius que feren que el partit austriacista, favorable a decantar la successió de la corona cap a l'arxiduc Carles, anés reforçant en aquells primers anys de segle les seves posicions, en la mateixa mesura que afloraven els greuges i la mal confiança envers el que representava l'opció de Felip, duc d'Anjou. Aquest aiguabarreig de motivacions esclatà obertament el 1705 a Osona, una comarca tocant a la d'Olot, i entre les quals hi havia una fluïda comunicació a tots nivells. Unes comarques tan pròximes que l'esclat de la revolta vigatana de seguida se li va encomanar, atorgant als olotins un evident protagonisme en aquells primers mesos.

2. LA REVOLTA AUSTRIACISTA DE 1705

El maig de 1705, un grup d'homes de Vic es van revoltar sota bandera austriacista, en l'anomenat Pacte dels Vigatans. El mes següent se signà a Gènova el pacte entre el delegat de la reina d'Anglaterra i una representació catalana, pel qual s'assegurava el suport aliat a les pretensions de Catalunya de reconèixer com a monarca l'arxiduc Carles d'Àustria. L'autoritat del virrei Velasco no va ser capaç de desbaratar la consolidació d'aquest moviment, i menys encara d'impedir que al llarg de l'estiu també hi hagués aixecaments armats a les comarques veïnes, decidits uns i altres a unir-se al moviment emprès pels vigatans. A l'agost l'armada aliada dels països contraris a Felip V desembarcà als afores de Barcelona, disposada a assetjar la ciutat i posar-la sota la nova obediència de l'arxiduc, una pretensió que pogué fer-se efectiva a l'octubre, quan ja feia un mes que els olotins havien reconegut Carles III com a rei, el 12 de setembre. Aquest dia la universitat olotina havia enviat comissionats als afores de Barcelona —on es trobava el rei pendent del setge de la ciutat— per prestar-li la deguda obediència.

●

³¹ Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 601.

2.1. Aquell estiu de 1705

A Olot, la vida local discorreguda d'ençà del maig de 1705 mostra indicis que d'alguna manera també se li havia encomanat aquest estat d'alteració que trencava la quietud rutinària de la població. Són només uns símptomes que cal rastrejar entre les línies de la documentació de l'època, amb silencis tan eloqüents com l'absència total d'actes municipals entre el 29 d'abril i el 10 de juny, que ens deixa literalment en blanc respecte dels possibles oficis que durant el mes de maig haurien emprès els cònsols de la vila. Els registres parroquials d'òbits assenyalen en el dia 16 de maig el decés de Miquel Bidó, un fuster d'uns cinquanta anys, que *“lo mataren a punyaladas”*, i el 21 de juliol, s'hi registrà una altra mort violenta, la de Mateu Bastons, passamaner, en aquest cas amb l'afegit dramàtic de dir-nos que *“lo mataren se diu [perquè] lo prengueren per altre”*³², sense possibilitat de fer-nos dubtar que aquella havia estat una mort tramada. Tal volta tot això no tingui a veure directament amb la revolta vigatana, però té prou caràcter extraordinari per fer-nos-ho suposar. El dia 13 de juliol el correu que anava de Vic a Olot va ser sorprès, no massa després de sortir d'aquella ciutat, per *“quatre homes armats ab pessas llargas y pistolas de menor mida de tres palms cana de Barcelona”*, més quatre més darrere seu *“de la mateixa manera armats ab pessas llargas y pistolas”*, i encara tres més també armats, damunt de la dreta del camí. Li van revisar el correu que duia (tot i la seva oposició pel fet de ser correu del rei), i se li quedaren *“tres plechs de cartas, lo un dels quals anave dirigit al regent [de] la vegueria de Camprodon, altre dirigit al llochinent de Olot, y altre dirigit als Magchs. Cònsols de Olot”*, els dos primers dels quals duïen la inscripció *“És del servey de Sa Magestat”*³³. Sembla que deu ser d'aquest mes de juliol l'entrada a Olot del dirigent austriacista Cortada amb uns dos-cents homes, per recuperar una partida de blat que tenia a la vila, i que el virrei havia fet segrestar³⁴.

A l'agost ja hi ha notícies d'aixecaments entre els olotins per sumar-se als revoltats de Vic. Primer fou un grup no massa nombrós, però al llarg del mes va anar creixent si més no en intensitat, fins a esdevenir un greu problema per a les autoritats filipistes. Segons una font militar francesa, s'havien produït “negligències” (és a dir, que s'havia trencat la fidelitat al monarca Felip V en benefici dels revoltats) a Olot i en altres viles de la muntanya, on era fàcil que això passés en el moment que els revoltats arribaven als pobles per demanar obediència a l'arxiduc³⁵. En aquell mateix mes el general francès De Quinson corroborava, donant números, que s'havien produït aixecaments a Olot d'uns 25 a 30 homes, i a la Seu d'Urgell d'uns

³² Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1678-1708, f. 113r i 113v, respectivament.

³³ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.006, f. 431r-432v, 14 de juliol de 1705. Testimoni sobre aquests fets de tres persones que en aquell viatge acompanyaven el correu.

³⁴ Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V...*, p. 181.

³⁵ Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V...*, p. 276.

200 homes³⁶. Hi ha també notícia, en aquest cas aportada per Josep de Rocafort, que treballava per als francesos, que a mitjan d'aquest mes uns 150 revoltats de la Seu d'Urgell, 40 de Fórnoles i uns 15 comandats per un tal Escolà d'Olot, s'havien presentat a Vic³⁷. Aquest capitost és un personatge de difícil identificació per la seva denominació, que sembla només un malnom. Deu respondre a aquest clima de turbulència que hi havia a Olot la proposta feta pel cònsol primer el 28 d'agost d'instar el lloctinent que, amb l'auxili d'altres homes armats, fes rondes de vigilància i exhortés a extremar les mesures de prevenció: “*que per evitar los inconvenients podrian succehir en la present vila y tenir eo estar en la dita vila ab tot socio y quietut, li apar seria convenient que lo Sr. lloctinent anàs tots los dies associat de alguns naturals ben armats perquè an cas succehís algun scàndol pogués ab més promptitut remediari aquell; y juntament que fes fer una crida que tots los caps de casa estiguessen promptes ab las millors armas per quant convingués; y també ques fessen tancar alguns dels portals de la present vila ques regonexerà no són de utilitat lo estar uberts*”³⁸. Tot i els bons desitjos que la vila restés en quietud, la situació deuria complicar-se per moments, perquè el 31 d'agost el comte de Solterra ordenà al comú de Castelló d'Empúries que formés un sometent sota comandament del filipista Gregori Mates “*per repelir y extingir los cediciosos de Olot*”, petició que els empordanesos rebutjaren amb l'excusa que si aquests homes anaven cap allí, la vila comtal quedaria indefensa³⁹.

El 22 d'agost el príncep Darmstadt lliurà a Francesc Barnoya la comesa de recórrer “*las villas de Ripoll, Olot, San Juan de las Abadesas y demás villas y lugares de las montañas y otros pueblos que juzgare conveniente*” per prendre-hi obediència, amb una sèrie de precises instruccions de com, des de llavors, haurien de quedar administrades aquestes poblacions, però també donant-li poders per actuar amb contundència davant de “*cualquier persona que abiertamente fomentará con armas el partido del duque de Anjou señalándose caudillo*”, a la qual hauria d'empresonar i fer-la portar a la presència del príncep⁴⁰. Però la participació militar en l'alçament d'Olot va ser protagonitzada pel coronel de fusellers Jaume Birolà. Tres cartes del governador de Girona —encarregat de mantenir l'ordre i la

³⁶ Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V...*, p. 192.

³⁷ Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V...*, p. 185.

³⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 28 d'agost de 1705.

³⁹ Esmentat a Pere GÍFRE I RIBAS, «L'Empordà en els segles XV, XVI i XVII: pagesos, soldats, guerres i frontera», dins

Història de l'Alt Empordà. Història de les Comarques Gironines, Girona, Diputació de Girona, 2000, p. 399.

⁴⁰ Textos de les instruccions i de la carta credencial donada per Darmstadt a Barnoya per prendre obediència —amb la signatura de Francesc Casamitjana com a secretari—, a Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 676-677. Referència en la part expositiva de l'obra, p. 565.

fidelitat al rei Felip V— als cònsols d'Olot, en resposta a les informacions que aquests li haurien passat, aporten detalls de la situació viscuda a la vila, amb dures acusacions en contra d'una pretesa passivitat dels cònsols⁴¹. En la primera, del 30 d'agost, s'estranyava *“que V. Ms. den lugar a que en hesa villa se mantenga el capitán de migueletes Miguel Marifont y demás de su séquito levantando gente para refuerzo de los enemigos”*, i, encara més, que haguessin ofert a Birolà (Virulat a la carta) l'obediència si aquest feia que pugés cavalleria, *“quando V. Ms. me escrivieron que no los havían querido ver ni admitir las cartas que trayan”*. Pel governador de Girona no podia admetre's *“que quatro pícaros reveldes al Rey”* fossin prou per fer que s'abandonés l'obediència a Felip V, i per tant se'ls advertia que si un cop rebuda la carta *“no toman las armas y procuran prenderlos o hecharlos de hesa término siguiéndolos quanto puedan”* se'n prendria nota amb l'amenaça d'estar-se esperant *“tropas de Francia para mantener los buenos basallos y castigar los malos”*. En la segona, de l'1 de setembre, es responia la que des d'Olot li havien enviat el dia 31 donant notícies *“del sobresalto con que V. Ms. se hallan en hesa villa con los sediziosos que se an yntroducido”*. Ara se'ls instava que *“no den crédito a lo que Virulet les a dicho, pues los enemigos no trahen la cavalleria ni gente que sus apassionados publican”*. Degué haver-hi nova carta dels cònsols olotins el mateix dia que sortia la carta de Girona, perquè s'hi donà resposta el dia 5 de setembre. En aquesta la reprovació per l'actuació dels cònsols d'Olot envers els revoltats era total: *“el aviso que V. Ms. dieron a Virulat para que saliese de hesa villa no es lo que devían, pues prezíándose V. Ms. de buenos basallos del Rey (Dios le guarde) como me dizen, y saviendo que Dn. Ramón Gorgot estava en Besalú, le avían de ynstar secretamente para que entrase en hesa villa a prenderle o matarle como ymportaba a la quietud de hella”*, i que l'excusa dels cònsols que en passades guerres també s'havia donat obediència, era perquè s'hi presentava un exèrcit, no pas com ara, en què els que havien anat a la vila *“no son más que quatro pícaros traidores a su rey natural que solizitan a su essempla perder la provinzia”*. S'acusava els cònsols d'Olot, doncs, de ser massa tous o fins i tot condescendents envers els revoltats, però o bé efectivament va ser així, o bé els revoltats superaven amb escriure el minúscul escamot que relatava despectivament el governador de Girona.

●

⁴¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, cartes datades a Girona els dies 30 d'agost i 1 i 5 de setembre de 1705. La primera la signa directament el governador de Girona, però les altres dues ho estan pel general de batalla, *«por estar de forma que el S. governador no puede firmar essa carta»*. Curiosament, la segona carta va adreçada als cònsols de la vila de Mataró, però pel context, i per la seva presència a l'arxiu de la Universitat d'Olot, és als cònsols d'aquesta vila als quals hauria estat adreçada.

Al setembre el cavaller francès Landorte informà que a l'Empordà s'havia format un sometent de 700 o 800 homes, que es dirigia cap a Olot en un intent d'aturar l'expansió⁴². És aquesta una notícia que cal interpretar com a expressió de l'alarma que la situació en aquesta vila havia despertat entre els fidels a Felip V, els quals, segons deia el mateix informador, temien que, si no arribaven aviat reforços, perdrien tota la província, o sia, Catalunya. El fet és que el dia 12 de setembre la situació a Olot havia derivat del tot a favor de la causa de l'arxiduc, prenent forma institucional. Aquell dia la universitat, un cop rebuda una circular de Carles III del 26 d'agost, portada per tropes arribades a la vila, decidí passar-se a favor seu, i per tant comissionar uns delegats perquè anessin a posar-se sota la seva obediència. D'això se'n va fer encàrrec a Francesc Despujol i al seu fill també de nom Francesc, perquè la universitat sabia que precisament un i altre ja tenien previst de traslladar-se a Barcelona, i així s'estalviarien despeses de viatge. Amb ells van anar-hi el domer de la parròquia i el Dr. Francesc Vila⁴³. El mateix dia 12 de setembre també es comprometé amb Carles III la Universitat de Sant Feliu de Pallerols, que va encarregar al cònsol primer, Joan Arenys, d'anar a prestar-li obediència⁴⁴, i semblantment ho va fer també el de Santa Pau i la seva baronia, que va designar per a aquesta comesa Cosme Gasull⁴⁵. A Sant Feliu de Pallerols la decisió no degué estar exempta de tensions, perquè en aquell mateix dia es constata que el batlle Francesc Garganta havia abandonat la vila i deixada estar l'administració local de la justícia que li pertocava pel seu càrrec. Exhibint una ordre de Carles III, es requerí a la seva esposa que instés el marit a retornar i a fer-se càrrec de la justícia, això sí, a títol d'interinitat⁴⁶. De la banda de Castellfollit hi havia anat el coronel de fusellers Jaume Birolà amb setze homes, que va fer alçar a favor de Carles III els petits pobles d'aquesta part, gràcies al seu reconegut fervor entre les classes populars⁴⁷. Possiblement va haver-hi algun episodi d'oposició al pas a aquesta nova situació,

●

⁴² Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V...*, p. 198. Segons Albert COMPTE I FREXANET, «La Guerra de Successió vista des d

'un petit nucli urbà empordanès», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXVI, 2 (1981), p. 174, a primers de setembre les partides de l'arxiduc es dirigien d'Olot a l'Empordà, i arribaren fins a Besalú, on foren deturades amb l'ajuda, entre altres, de gent de Castelló.

⁴³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 12 de setembre de 1705. Vegeu també Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 538, i Esteban PALUZIE, *Olot, su comarca...*, p. 95.

⁴⁴ ACGAX, Fons Notarials, Sant Feliu de Pallerols, notari Jaume Bosch, reg. 277, f. 171v-172r, 12 de desembre de 1705, i *Ibidem*, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.200, f. 289r, 13 de setembre de 1705, respectivament.

⁴⁵ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.200, f. 289r, 13 de setembre de 1705.

⁴⁶ ACGAX, Fons Notarials, Sant Feliu de Pallerols, notari Jaume Bosch, reg. 277, f. 171v, 12 de setembre de 1705.

⁴⁷ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 565-566.

però només ho podem intuir per la detenció a Olot del frare dominic Lluís de Barutell, que va ser portat poc després al camp de Barcelona davant de Carles III, amb la prèvia recomanació a les autoritats olotines d'observar-li “*de cerca su proceder, no permitiéndole otra comunicación que de las personas necesarias*”⁴⁸.

A partir de l'adhesió dels pobles de la Garrotxa a la causa austriacista, la participació olotina en l'extensió de la revolta, especialment per la banda de l'Empordà, és una constant en les setmanes immediates. En aquestes comarques, els capitans Boi d'Olot i Malagrana de Maçanet, units als caps vigatans, comptaven amb uns tres mil homes entre la Jonquera i Garriguella⁴⁹. El 22 de setembre Figueres va capitular a favor de Carles III, per la pressió “*de un gran número de paysanos rebelados de Vique, Olot y Besalí*”, en combinació amb els austriacistes figuerencs, i a no tardar se sumà al nou monarca la resta de les poblacions empordaneses, tret de Roses, que restaria al llarg de tota la guerra al costat del bàndol filipista⁵⁰.

Més cap al sud, de mica en mica les principals poblacions catalanes van anar capitulant davant de les forces austriacistes. Al llarg del setembre ho van fer Lleida, Cardona i Tortosa. En aquestes circumstàncies, la pressió sobre una Barcelona que es mantenia a les ordres del virrei filipista Velasco, va anar en augment. Precisament el 17 de setembre la Universitat d'Olot havia rebut ordres del rei d'aportar tots els matxos, mules i cavalls per ser posats al seu servei, i havia decidit correspondre-hi amb vint matxos, a més dels cinc que ja feia alguns dies que havien estat lliurats i posats al servei del capità Barnoya⁵¹. A les acaballes d'aquell mes s'uniren a les forces que assetjaven Barcelona el conseller primer i el justícia de Vic, amb 150 homes i el sometent de tota la vegueria. Amb ells, diversos prohoms de les comarques septentrionals, entre els quals hi havia l'olotí Manuel Morató i Cortada⁵². El 12 d'octubre la ciutat de Girona va decantar-se per donar obediència a Carles III, després de diverses negociacions i pactes, entre els quals, la sortida cap a les places fortes de Roses o de Bellaguarda de la guarnició que la defensava en nom de Felip V sense fer-los patir cap dany⁵³. Pocs dies abans Barcelona havia quedat a mans dels aliats, i el virrei Velasco i els qui li donaven suport van abandonar la ciutat.

⁴⁸ Carta al cònsol i lloctinent d'Olot Pere Pau Ferrussola per transmetre-li la satisfacció de Carles III per aquesta detenció i el seu trasllat al camp de Barcelona quan ho permetés la seva salut, a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Barcelona 21 de setembre de 1705. El trasllat es va fer efectiu pocs dies després, de la mà del Dr. Josep Marcillo, que demanà a la universitat el pagament de les despeses del viatge.

⁴⁹ Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V...*, p. 198.

⁵⁰ Pere GIFFRE, «L'Empordà en els segles XV, XVI i XVII...», p. 399. La referència als olotins prové del testimoni del jutge de Figueres Àngel Mach, de tendència filipista.

⁵¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 17 de setembre de 1705.

⁵² Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 535, i Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 544-545.

⁵³ Pedro VOLTES BOU, «La entrega de la plaza de Gerona al archiduque Carlos de Austria», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, IV (1949), p. 37-58.

A finals d'octubre l'otolí Joan Vayreda i Soler era a Barcelona, i els cònsols li demanaren que fes ambaixada en nom seu davant de qui era ja sobirà dels catalans, Carles III. Ho va poder fer el dia 27 d'aquell mes, i s'afanyà a fer-ho saber per carta als d'Olot⁵⁴, explicant-los amb una certa emoció haver lliurat al monarca la carta dels cònsols, i la frase amb què el rei li havia respost, transcrita en castellà, per a major fidelitat a les seves paraules: “*Lo estimo y agradezco, y quedo bien informado del proceder de esse común*”. No ens diu on tingué lloc l'ambaixada, però deuria ser als afores de la ciutat, perquè no fou fins al 7 de novembre que l'arxiduc Carles va fer la seva entrada a Barcelona amb tots els honors. Uns dies després, el 25 d'aquell mateix mes, va arribar a Olot una carta del nou monarca en què demanava donar gràcies a Nostre Senyor “*per havernos librads de la esclavitut y servitut en què estave lo present Principat y havernos lo Senyor restituïts en la llibertat primera que gozaven baix el suau domini dels reis sos antecessors*”⁵⁵. Amb aquest motiu, a Olot varen fer-se tres dies de festes, les quals, si es van acomplir degudament les previsions establertes en ajuntament, varen ser fetes amb la major solemnitat possible.

Per un temps la revolta va voler estendre's per les comarques catalanes del sud de França, després que al setembre Puigcerdà donés obediència a Carles III. No s'aconseguí ocupar la fortalesa de Montlluís, però, segons expressió de Francesc de Castellví, “*la milícia corrió sin oposición la tierra abierta de la Cerdaña francesa*”⁵⁶. Al Rosselló, es produïren els primers judicis contra sospitosos de reclutar miquelets a favor de l'arxiduc⁵⁷. Alguna cosa d'aquests moviments va arribar a Olot, on es detecta la notícia de diversa gent del Vallespir interessada en el proveïment d'armes. Per motius desconeguts, tres testimonis olotins van certificar-ho davant de notari en el mes de desembre de 1705⁵⁸. L'encepador Miquel Plana va dir que a l'octubre, pels volts de la fira de Sant Lluc, se li havia presentat a casa seva Miquel Valat, pare de Prats de Molló que tot parlant de diverses coses li va dir haver trobat a Sant Pau de Segúries (Sant Pau de la Reial en el text) “*tres hòmens ab una cavalcadura carregada de armas, que marxaven devés dita vila de Camprodon*”, un dels quals era Jaume Novell, carnisser de Prats de Molló.

⁵⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta de Joan Vayreda als cònsols d'Olot, 28 d'octubre de 1705.

⁵⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 25 de novembre de 1705.

⁵⁶ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 568.

⁵⁷ Sebastià FAJAL I MERCADER, «El Rosselló davant la guerra de Successió», *Afers*, 32 (2005), p. 574. Sobre aquest mateix tema, vegeu també Mònica FERRER I JUANDÓ, «El suport a l'Arxiduc en els combats del Rosselló i la Cerdanya durant els primers anys de la guerra», *L'Avenc*, 206 (setembre de 1996), p. 34-39.

⁵⁸ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Gaspar Clapera, reg. 1.132, f. 190r-192r, 23 de desembre de 1705.

Un altre encepador olotí, Joan Llinayros, explicà que pocs dies abans se li presentà un foraster “y me digué si tenia sinch o sis parells de pistolas, y més me digué si li-n volia fer sinquanta parells y sinquanta escopetas”, i que les volia “per una companyia per Rossalló”; el mateix Llinayros també certificà “que lo mateix dia viu jo attestant diferents personas del Roselló que posaven en una taverna” davant de casa seva. Finalment, Miquel Armanguer, jove serraller, testificà que no feia gaires dies que s'havia presentat a casa seva “un cert home que jo no coneixia, però judico era de la frontera del Rosselló, lo qual me digué que si jo volia fer armas de foch me donaria a bestreta o me bestrauria sexanta doblas de or”, però que ell no accedí al tracte. No abunden les notícies sobre les repercussions de la guerra de Successió en les comarques del comtat del Rosselló, sota domini del rei de França, i per tant aquests testimonis, com els que veurem a l'any següent en relació amb un cònsol d'Arles, no deixen de ser aportacions a considerar.

2.2. Alguns noms a destacar

L'estiu d'aquell 1705, doncs, els aires de revolta havien pres forma a Olot, des d'on algunes partides d'homes havien cuitat a estendre-la i assegurar-la per la muntanya i cap a la banda de l'Empordà, i a afegir-se a les operacions empreses per aconseguir, a l'octubre, que fos la ciutat de Barcelona la que es rendís a l'arxiduc. Homes anònims, sense cap referència a la seva condició ni situació, però que per força haurien de moure's no només impulsats per confuses motivacions, sinó també sota l'esperó i l'empenta de determinats olotins afins al partit austriacista, dotats amb suficient capacitat de convicció i de lideratge per conduir-los a uns actes de notable gravetat. Entremig de les genèriques denominacions amb què els documents fins ara relatats es refereixen a la gent d'Olot, ja s'han anat desgranant alguns noms concrets, com ara aquell enigmàtic Escolà d'Olot, Francesc Barnoya o el capità Boi d'Olot, tots en les files austriacistes. Afegim-hi ara el nom d'un altre militar, Ambrós Roquer, que el 1709 figura com a capità de cavalls del regiment de Rafel Nebot. Era fill de Guillem Roquer, calderer d'Olot, professió familiar que seguí també el seu germà Antoni⁵⁹. Durant tota la guerra degué servir en aquest mateix regiment, perquè el 1713, quan es va retirar l'exèrcit aliat, el seu nom apareix entre els que varen decidir de quedar-se amb el general Nebot⁶⁰. A part d'aquests militars, i abans de seguir avançant en el relat dels fets, bé sembla que pertoca ara de mirar d'identificar, o de distingir, alguns dels olotins que se'ns apareixen dotats de protagonisme en el decantament de la vila a favor de Carles III i l'abandó, en conseqüència, de la inicial fidelitat a Felip V.

⁵⁹ Les dades procedeixen d'un testimonial. Vegeu ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.010, f. 556r-v, 3 de juliol de 1709.

⁶⁰ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 685.

Bartomeu Morató i Ferrer, i Manuel Morató i de Cortada, pare i fill, ocupen un lloc preeminent en aquest repàs a alguns noms determinants en tots aquests fets. Aquesta nissaga de juristes⁶¹ tenia el seu casal a l'olotina plaça de l'Àngel, o plaça Móra, que en documents d'aquells anys és denominada de Morató. Entre d'altres propietats, era seu el mas Riera de Munt i el seu molí fariner, aigües avall del Fluvià passada la vila, i als béns materials afegien el títol de ciutadà honorat de Barcelona. El pare, Bartomeu, s'havia casat amb Maria de Cortada Eruga, de Manlleu, on la família Cortada, juntament amb els Regàs, havien encès el moviment austriacista el 1704⁶². A través d'una germana seva, Maria Morató, es trobava emparentat amb els Masbernat notaris d'Olot. Si tenim present que pare i fill eren doctors en lleis, com ho era també un altre fill, Jacint, ens trobem davant d'una família avesada a les lleis i al dret, una condició que ens els apropa a la que també ostentaven part dels integrants del partit austriacista a Catalunya, i que ens evoca la defensa del constitucionalisme com un dels components de les motivacions en contra de la monarquia d'origen francès.

Pel que fa a les seves accions a favor de la causa de l'arxiduc, ja hem esmentat la presència de Manuel Morató i de Cortada en l'expedició de prohoms de la Muntanya i de la Plana de Vic que anà a complimentar Carles III durant el setge de Barcelona de 1705. En aquest mateix any, un Antoni Morató —amb el dubte de si es pot identificar o no amb Antoni Morató i Cortada, germà de Manuel— figura com a tinent coronel d'un dels regiments creats per Carles III⁶³. Com anirem veient més endavant, a l'any següent seria Manuel Morató qui donaria la notícia de l'arribada de l'armada aliada davant de la costa de Barcelona per alliberar-la del setge filipista que intentava de recuperar la ciutat per a la seva causa, i qui, en aquell mateix any, comandaria la força d'una cinquantena d'olotins del sometent. El 1707 el pare, Bartomeu Morató i Ferrer, va rebre privilegi militar per part de Carles III, i en conseqüència va ser armat cavaller per Baltasar de Llunes, en la seva condició de comissionat regi per aquesta cerimònia⁶⁴, dos anys abans de morir, el 1709. El 1710 el seu fill Manuel va ser escollit pel consistori olotí per anar a Girona

⁶¹ Joan Pere Fontanella en el primer volum del seu llibre *De pactis nuptialibus* inclou uns versos dedicats en lloaça de Bartomeu Morató, doctor en lleis, olotí i humanista. Havia nascut en aquesta vila el 1552, fill de Francesc Morató, lloctinent del veguer de Camprodon. Vegeu Joaquim DANÉS, *Història d'Olot...*, v. XXX, p. 151-153.

⁶² Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 498-500. Resum d'aquests fets a Esteve GAJA i MOLIST, *Història de Manlleu*, 1976, p. 134-137 i 255.

⁶³ Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 553, i Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 622.

⁶⁴ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.202, f. 162v-163r, 12 d'abril de 1707. Entremig hi ha cosida la comissió feta per aquest acte a favor de Baltasar de Llunes, a Barcelona el 29 de març anterior.

a complimentar Carles III en la seva visita a aquesta ciutat, i el 1712 consta com a auditor de les fronteres (i en virtut d'aquest càrrec el trobem rebent presoners militars), i com a jutge de la baronia de Santa Pau⁶⁵. El 1713, com també passaria amb els seus parents de Manlleu, Manuel Morató abandonà la causa austriacista i se sotmeté a Felip V, una desafecció que li permetria en endavant poder salvar el seu patrimoni i estatus social.

Un altre nom que trobem a Olot movent-se molt activament a favor de la causa austriacista i amb suficients recursos i pes social per a imposar-se en l'opinió de la ciutadania és el dels Despujol, en aquests moments representat en les persones de Francesc Despujol Moncorp Desbalps i Castells, i Francesc Despujol i de Pons, pare i fill. Eren originaris de Sant Hipòlit de Voltregà, on mantenien el patrimoni familiar⁶⁶, i on el 1703 s'havien enfrontat amb el comú de la vila per un pont que es pretenia de fer molt a tocar d'un dels seus molins, del qual els Despujol no volien ni sentir parlar, adduint-ho com una obra innecessària per a la vila i lesiva per als seus interessos⁶⁷. El pare s'havia casat el 1685 amb Jerònima de Pons, filla d'Antoni de Pons i de Guimerà, de Tortosa, i des de finals del segle XVII i en els primers anys del segle XVIII vivien o passaven llargues temporades a Olot, on van néixer deu fills entre els anys 1689 i 1707⁶⁸. En aquells inicis de segle els trobem establerts al carrer de Clivillers d'Olot, i aquí eren propietaris del molí de la Torre, molt a tocar de l'altre molí dels Morató. Francesc Despujol i de Pons es va casar el 1731 amb Maria Lluïsa d'Alemanya Descatllar, baronessa de Palmerola, també de família austriacista,

⁶⁵ Vegeu ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.014, f. 251v, 5 d'abril de 1712, i ibídem, reg. 1.015, f. 627r-v, 1 de novembre de 1712, respectivament.

⁶⁶ En la documentació olotina el pare és denominat amb els llinatges de Francesc Despujol Moncorp i Desbalps. Sobre aquests llinatges vegeu Alberto i Arturo GARCIA CARRAFFA, *Diccionario heráldico y genealógico de apellidos españoles y americanos*, v. XXVII, Madrid, Nueva imprenta Radio, S.A., 1955, p. 13-28 (Despujol), i v. LVI, 1952, p. 5-6 (Moncord). Els seus escuts són a les pàgines 28 i 577 d'aquests volums. Sobre el patrimoni dels Despujol a Sant Hipòlit de Voltregà, vegeu Joan SERRALLONGA I URQUIDI, «Prohoms, propietaris i artesans de camí a la industrialització: La crisi del Gremi de Pareires de Voltregà»,

Manuscrits, 18 (2000), p. 168. L'arxiu dels Despujol, a les Masies de Voltregà, va ser destruït el 1936, però posteriorment se'n va fer una acurada reconstrucció que actualment es troba a l'Arxiu Nacional de Catalunya, fons 80, si bé per ara no es pot consultar (vegeu Josep

FERNÁNDEZ I TRABAL, «Reconstrucció de l'arxiu patrimonial del Marquès de Palmerola», *Arxius. Butlletí del servei d'arxius*, 7 (1995), p. 1-3).

⁶⁷ Sobre aquest enfrontament, vegeu ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1004, f. 483r-v, 1 d'agost de 1703, carta dels jurats de Sant Hipòlit cosida entre els f. 482 i 483 (29 de juliol de 1703), i dos plecs solts al davant de tot el volum (carta dels Despujol als jurats de Sant Hipòlit, Olot 1 d'agost de 1703, i «Prejudicis notables que pot causar la nova obra del Pont o Palanques que pretenen fabricar dins lo riu de Ter entre lo districte dels Molins de Saleta y Moli Nou de Despujol la vila y jurats de S. Hyppolit als dits Molins...»).

⁶⁸ He revisat l'Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibres de baptismes 1679-1693, 1693-1712 i 1713-1723. Només apareixen baptismes dels Despujol en el període expressat en el text.

títol que esdevindria marquesat el 30 de gener de 1767, a mans del seu fill, Francesc Xavier Despujol i Alemany-Descatllar, nascut a Olot el 1732⁶⁹.

Per tant, a diferència dels juristes Morató, els Despujol representaven entre els partidaris austriacistes olotins la noblesa rural. Ja hem esmentat Francesc Despujol entre els vint síndics del braç militar que van presentar dissentiment general a les corts de 1701-1702⁷⁰. Pel que fa als esdeveniments relacionats amb Olot, hem vist que els Francesc Despujol (pare i fill) van formar part de la representació de la vila que el setembre de 1705 es traslladà a les envistes de Barcelona, on Carles III es trobava forçant la rendició de la ciutat, per tal de prestar-li obediència en nom dels olotins. Allí mateix, el dia 29 de setembre, el rei va concedir a Francesc Despujol i de Moncorp el nomenament de superintendent, per la qual cosa el trobem de manera força immediata ocupant-se de reunir un cos militar⁷¹, o de segrestos a favor del rei, tant a la pròpia comarca com a l'Empordà⁷². L'any següent, el 15 de febrer, Francesc Despujol va ser nomenat per Carles III superintendent de Vic, Lluçanès, Plana de Bas, Ripoll, Camprodon, Besalú i les fronteres amb el Rosselló, per tal de comanar una partida d'homes que havia d'impedir l'avanç dels francesos entrats a l'Empordà⁷³.

Els Despujol formaren igualment part del grup d'austriacistes que cap al final de la guerra optaren per passar de bàndol i avançar-se a prestar obediència a Felip V, abans les coses no anessin més maldades. Francesc Despujol i de Moncorp fou del nombrós grup de patricis que el 1713 abandonaren la ciutat de Barcelona en contra que seguís resistint a l'ocupació borbònica, i se'n tornà a Sant Hipòlit, deixant-hi el seu fill Francesc Despujol i de Pons⁷⁴. L'agost d'aquell any, unes tres setmanes després que Olot prestés obediència a la monarquia borbònica, un

⁶⁹ Pere MOLAS RIBALTA, *L'alta noblesa catalana a l'Edat Moderna*, Vic, Eumo Editorial – Universitat de Vic, 2004, p. 157, i Armando de FLUVIÀ I ESCORSA, «Títulos nobiliarios concedidos a familias catalanas», *Documentos y Estudios. Materiales para la historia institucional de la ciudad*, Barcelona, v. XVI (1966), p. 20.

⁷⁰ Els Despujol eren convocats a corts des de principis del segle XVI. Vegeu Pere MOLAS, *L'alta noblesa catalana...*, p. 157.

⁷¹ Per aquest nomenament, que incloïa també el seu fill, vegeu Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 539.

El 8 d'octubre la Universitat d'Olot rebé ordre de Francesc Despujol, des de Figueres, d'aportar cent homes al servei del rei. Va establir-se que estiguessin previnguts per un segon avís «los que en dies passats foren ja llistats» per marxar amb tota prestesa al que convingués al servei del rei, pagant la vila (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 8 d'octubre de 1705).

⁷² A partir del 13 d'octubre de 1705 es van estendre a la cúria notarial d'Olot nombroses escriptures d'època, referides a cobraments fets per Francesc Despujol com a superintendent de Carles III, per arrendaments de possessions pròpies del marquès d'Aguilar (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.006, f. 534 a 596). Amb data d'11 de desembre de 1705 Miquel Duran, ciutadà honorat de Figueres, féu relació notarial de despeses fetes per ell i l'escrivà Francesc Solans en nom de Francesc Despujol i de Moncorp sobre segrestos a l'Empordà a favor del rei, per un import de 98 lliures, 1 sou i 5 diners (Ibidem, id, f. 597r-v).

⁷³ Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 549. També a Esteban PALUZIE, *Olot, su comarca...*, p. 95-96.

⁷⁴ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 708 i 709.

Francesc Despujol —no sabem si el pare o el fill— era a Santa Pau, on acollí amb visibles mostres d'alegria l'entrada a la població d'uns regiments de fusellers de la província⁷⁵.

Bé deuria haver-hi també olotins als quals ja els convenia la monarquia de Felip V, i les convulsions que visqué la vila en els primers mesos de la revolta indiquen prou que hi havia ànims enfrontats, si bé sense aparèixer-nos noms concrets en la documentació municipal. Fora vila sí que es troben dos noms fent costat a l'exèrcit filipista, i en tot cas seria improbable que la seva família quedés al marge de les respectives bandositats polítiques. L'un és Blai de Trinxeria, de llarg historial militar iniciat amb només catorze anys a la companyia del seu pare Josep de Trinxeria. Quan el 1702 Felip V va formar quatre regiments catalans, un d'ells va ser el de Blai de Trinxeria, amb més de set-cents homes, que al cap de poc conegué una victòria a Melilla⁷⁶. El 1704 a Olot era invocat com a mestre de camp d'un *tercio* de la infanteria reial, i el 1712 com a coronel del regiment de Catalunya i brigadier del rei⁷⁷. Després d'haver estat governador de la plaça de Melilla, el 1707 passà a diversos escenaris de la guerra de Successió, sempre al servei de Felip V. El 1710 ajudà a alçar el setge amb què els austriacistes pressionaven Canfranc. El 1713 era governador d'Arén, també a Aragó, on fou fet presoner per les tropes de Carles III, de les quals quedà lliure el 1714⁷⁸. Després de la guerra seguí prestant serveis a la corona fins a la seva mort, el 1730. El segon militar olotí que inicià la guerra militant a l'exèrcit filipista és Antoni Puigdesalit i Pasqual, de qui, però, se saben menys coses, i en especial quin va ser el seu historial. Els registres parroquials d'Olot atorguen a la família Puigdesalit el tractament de “don”, com en el cas de la mort,

⁷⁵ El 8 de desembre de 1713 Jaume Serra, àlies Trista, que havia comandat una companyia de fusellers de la província, testificà que l'anterior dia 6 d'agost —quan feia unes tres setmanes que Olot s'havia sotmès a Felip V— es presentà amb la seva companyia i quatre companyies de fusellers més a Santa Pau, i que allí l'anà a trobar Francesc Despujol, per demanar-li poder batre grans per aportar-los a Olot, tot i tenir ordre en contra del Sr. Gregori Matas i Pujol. Havent accedit a la seva petició, Despujol es desfeu en elogis envers aquells fusellers, als quals qualificà de «àngels vinguts del cel», tot demostrant «gran alegria perquè nosaltres éram arribats allí», i convidà els oficials a dinar (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.016, f. 1.072v-1.073v, 8 de desembre de 1713).

⁷⁶ Francisco de CASTELLÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 349 i 377. La victòria a Melilla el 1703, atribuïda al «tercio de catalanes de D. Blas Trincheria», és relatada a Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 514.

⁷⁷ Per al 1704, íntima sobre un personat a Ignasi de Trinxeria, com a procurador del seu germà Blai de Trinxeria, «mestre de camp de un tercio de infanteria espanyola, del exèrcit de la Sacra Cathòlica y Real Magestat», a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.005, f. 50r-51r, 25 de gener de 1704. El 1712 la vídua del capità d'infanteria del regiment de Trinxeria, Marian de Sagrera, atorga a Olot poder a Blai de Trinxeria perquè pogués cobrar les pagues que es devien al seu difunt marit (Íbidem, notari Esteve Clapera, reg. 959, f. 154r-155r, 24 de març de 1712).

⁷⁸ Alain AYATS, *Les guerres de Josep de la Trinxeria (1637-1694). La guerra du sel et les autres*, Perpinyà, Editorial El Trabucaire, 1997, p. 370-379.

el 1702, de Francesc Puigdesalit i Pasqual, fill d'altre Francesc Puigdesalit i Pasqual mort dotze anys abans⁷⁹. Potser es tracti d'avi i fill d'Antoni Puigdesalit, ja que el primer estava casat amb Maria Anna Bassols, i el 1706 Antoni va reclamar els drets sobre una casa que havia posseït a Olot Antoni Bassols i Tamarit. En aquesta ocasió es diu d'ell que “*vull se troba en servey del senyor duch Denjou [= d'Anjou], part contrària de Sa Magestat lo rey Carlos Tercey*”⁸⁰. El 1704 formava part del regiment equestre de Felip V, com també acabem de veure que hi era el 1706⁸¹. Desconec la seva relació amb els Puigdesalit vigatans, que precisament militaren al bàndol austriacista⁸².

2.3. Els homes de la Universitat o Ajuntament d'Olot (1704-1707)

El repàs als noms dels cònsols, els representants de la institució municipal, no aporta dades sobre les opcions personals que hauria pogut prendre cada un d'ells davant dels esdeveniments d'aquell estiu de 1705, més enllà de l'acord mancomunat d'adhesió a l'arxiduc Carles del 12 de setembre. El procés que se seguia en el nomenament d'aquests oficis municipals no permet d'establir cap mena de relació entre l'evolució en la composició d'aquest cos i el canvi de fidelitat d'una corona a l'altra. El sistema que regulava el nomenament de cònsols i membres del consell municipal estava pensat, precisament, per reforçar-ne la seva estabilitat i per tant, fins a un cert punt, prestava un blindatge a qualsevol intent de vulnerar-ne la seva composició o tendència a favor d'una o altra causa, com hauria pogut esdevenir-se en aquests moments. Cal tenir present que en el consell de cada any s'hi incorporaven, per dret, els tres cònsols que ho havien estat en l'anualitat anterior, fet que encara reforçava més aquesta idea de continuïtat.

⁷⁹ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1677-1708, f. 100 (4 de febrer de 1702) i 56r (26 de juliol de 1690), respectivament.

⁸⁰ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Antoni Berga, reg. 1.173, f. 198r-199r, 11 de novembre de 1706.

⁸¹ En una substitució que fa Antoni Puigdesalit a Olot el 1704 se'l reconeix com a militar «*oriundo dictae villae*», en aquells moments al servei del rei «*et in suo regimento equestro residenti*» (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.199, f. 84-85r, 21 de febrer de 1704).

⁸² Entre els revoltats vigatans de 1705 hi havia Francesc Puigdesalit, en un grup en què tots els seus components «*havian mantingut la seva bel-ligerància antitiborònica des de l'any 1700*» (Josep M. TORRAS I RIBÉ, *La Guerra de Successió...*, p. 89). El 1709 Castellví inclou el nom de Francesc Puig de Salit en la llista de les persones i jutges «*que destinó el rey Carlos a las partes del Ampurdán para capitanear las milicias y animar los pueblos*» (Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. II, p. 657).

En virtut del privilegi d'insaculació concedit a la vila d'Olot per Ferran II el 30 de setembre de 1498 i de les seves posteriors modificacions⁸³, els tres cònsols i els vint-i-quatre membres del consell estret del municipi (a més de l'almoïner i el clavari) es renovaven cada primer de gener, sota la fórmula de treure a sort, per un infant de menys de set anys, un o més noms de cada una de les cinc bosses diferenciades on constaven les persones —fins a un màxim d'entre 10 i 25 en cada una d'elles— considerades “aptes i suficients” per regir la cosa pública. Però els candidats continguts en aquestes bosses només es renovaven molt parcialment cada dos anys, a finals de desembre dels anys parells, per suplir les persones mortes durant aquest període o aquelles en què concorreguessin especials circumstàncies. L'únic que es feia anualment, com a acte previ al de l'extracció de noms, era comprovar que no concorregués en els candidats cap mena de causa sobrevinguda d'inhabilitació, com ara tenir en curs segons quins plets contra el municipi o les seves institucions, o haver exercit, precisament, el càrrec de cònsol en els dos anys anteriors.

Pel que ara ens interessa, la darrera actualització dels noms continguts a les respectives bosses d'on sortirien els càrrecs municipals olotins va fer-se el 27 de desembre de 1704, a partir de la revisió de dos anys abans. I no es tornà a revisar fins al desembre de 1706. Amb això, la resposta als greus fets de l'estiu de 1705 i la posterior adhesió a la causa austriacista, ni podien ser fruit de maquinacions per col·locar en la institució municipal olotina els partidaris d'una o altra causa, ni els canvis esdevinguts en la corona podien tenir una immediata incidència en el normal desenvolupament de la successió en els càrrecs del municipi. L'examen dels noms continguts en les cinc bosses al llarg d'aquests anys indica una gran continuïtat. El 27 de desembre de 1704 van suplir-se dos noms de la bossa de cònsol tercer (un d'ells per defunció de qui hi figurava), i altres dos de la bossa dels comuns forasters; en la mateixa data, però de 1706, va suplir-se un nom de la bossa de cònsol tercer, i dos de la dels comuns de la vila, en tots tres casos a causa de la defunció dels que hi foren suplerts⁸⁴. En tot cas, sí que cal esmentar l'habilitació, l'1 de gener de 1707, del Dr. Manuel Morató dins de la bossa del cònsol primer, que ens hi apareix per primer cop, i sense que la seva inclusió hagués passat per la revisió d'aquestes nòmimes fetes, precisament, cinc dies abans.

●

⁸³ Text a *Llibre de Privilegis d'Olot*, edició a cura d'Antoni MAYANS i PLUJÀ i Xavier PUIGVERT I GURT, Barcelona, Fundació Noguera, 1995, p. 154-166. En un principi els membres del consell eren només 15, però el 1595 fou ampliat fins a 24 consellers, inclosos en aquest nombre els tres cònsols de l'annualitat anterior (Ibidem, p. 206-216).

⁸⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 27 de desembre de 1704 (any notarial 1705) i 27 de desembre de 1706 (anys notarial 1707).

D'acord amb les actes de cada primer d'any⁸⁵, festa de la Circumcisió del Senyor, que és quan pertocava de fer l'extracció i jurament dels cònsols i consell que exerciria durant l'estrenada anualitat, la composició del consolat i del consell olotí al llarg del curs d'aquests anys és la que reflecteix la següent taula.

Cònsols i membres del consell municipal d'Olot. Període 1704-1707

1704	1705	1706	1707
<i>Cònsols:</i> 1r Francesc Bover 2n J. Biatriu (menor) 3r Joan Conill	<i>Cònsols:</i> 1r P.P. Ferrussola 2n J.P. Castanyer 3r R. Morató	<i>Cònsols:</i> 1r Dr. M. Figuerola 2n Pere M. Santaló 3r Dt. G. Clapera	<i>Cònsols:</i> 1r F. Ferrer Closells 2n Antoni Roca 3r Josep Puigdevall
<i>Consell</i> De dret: Dr. Josep Marcillo Esteve Navarro Joan Pujout Per extracció: Esteve Godo Mateu Prat Dr. F. Ferrer Pere P.Ferrussola Dr. J. Porró Miró Mateu Marcé Honorat Seol Alexandre Camps Miquel Gou Antoni Roca Francesc Fexes Esteve Mir Gaspar Clapera Esteve Llança I. Benet Toralles Franc Ferrussola Josep Carrer Bofill Esteve Masllorens	<i>Consell</i> De dret: Francesc Bover J. Biatriu (menor) Joan Conill Per extracció: Dr. B. Morató Dr. J. Porró i Miró Dr. F. Ferrer Dr. M. Figuerola Rafael Serra Domingo Turà Gabriel Germà Agustí Coromina Antoni Roca Alexandre Camps Sebastià Caritat Esteve Mir Vicenç Pla Rafael Porxas I. Benet Toralles Jaume Prat Esteve Llança Isidre Collell	<i>Consell</i> De dret: Pere P. Ferrusola Joan P. Castanyer Ramon Morató Per extracció: Dr. F. Ferrer Dr. B. Morató Bernat Vilar Joan Vila i Cols Domingo Turà Mateu Marcé Alexandre Camps Esteve Porró Segimon Sala Vicenç Pla Esteve Mir Joan Puig Felip Pont Rafel Porxas Franc Ferrussola M. Ferrer Orriols Pere Ventola	<i>Consell</i> De dret: Dr. Magí Figuerola Pere Màrtir Santaló Dt. Gaspar Clapera Per extracció: Bernat Vilar Dr. Josep Marcillo Joan Vila i Cols Dr. B. Morató Antoni Rojas Gabriel Germà Esteve Navarro Esteve Porró J. Biatriu (menor) Segimon Sala Jeroni Mir i Subiràs Sebastià Caritat Jacint Collell Miquel Orriols Pau Llorens Rafael Porxas Joan Ferrussola Pere Ventola

FONT: Elaboració pròpia, a partir de les actes d'elecció i jurament dels extrets, corresponents a cada primer de gener. L'ordre és el de l'extracció.

⁸⁵ Les actes d'extracció i jurament dels càrrecs per a cada anualitat consten sempre datades el primer de gener de cada any, i es troben incloses, en el seu corresponent assentament cronològic, a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions.

Tal com era normal a l'Antic Règim, els membres de la corporació municipal, tant els cònsols com el consell i els altres càrrecs de caràcter institucional, pertanyien tots, o bé a la gent de carrera (ordinàriament metges o advocats), als que disposaven d'una professió reconeguda gremialment (paraires, botiguers, tintorers, blanquers, etc.), o bé que eren propietaris rurals del terme. No hi trobarem mai ni jornalers ni gent qualificada de "treballadors" o amb qualsevol altra terminologia d'ús semblant. Com tampoc, a l'altre costat, certs cossos, com ara la noblesa o la gent d'armes, a no ser que renunciessin al seu privilegi. Per tant, les decisions que varen haver-se de prendre l'estiu de 1705, i les que vindrien en els anys següents, ho foren per la classe social que ja habitualment controlava l'activitat econòmica de la vila, o les professions de reconeguda ascendència social que també estaven associades a les famílies benestants. Dels cònsols que el 1705 passaren la vila de l'obediència de Felip V a la de Carles III, Ferrussola era adroguer, Castanyer era blanquer, i Morató, com corresponia al càrrec de cònsol tercer, era pagès, propietari dels masos Morató i Matas de la parròquia de Sant Esteve d'Olot. Crida l'atenció la coincidència de quatre doctors (tres en dret i un en medicina, el Dr. Porró) entre els primers membres del consell de la vila, els que havien estat extrets de la bossa del cònsol primer. Pel sistema electiu del consell a través de l'extracció de noms, ja sabem que aquí no podia haver-hi altra intencionalitat que la derivada de les propostes fetes pels anteriors cònsols primers, tendents a col·locar-hi homes de carrera. Que hi hagués el Dr. Bartomeu Morató, assenyalat pel seu paper austriacista a la vila, tampoc no és fruit de cap predeterminació, ja que també fou extret pel consell en els anys 1701 a 1703. Ara bé, que aquest nucli de doctors s'escaigués que fossin en el consell de la vila en aquells moments de posicionament, bé degué ser un factor important a l'hora de prendre decisions, si, a més, tots ells ja havien ocupat lloc en el consell en els anys precedents i, per tant, a la seva formació i coneixement del món del dret podien unir una suficient experiència en els mecanismes i el funcionament de les institucions locals.

3. UN CONFLICTE ENTRE LLUNYÀ I PRÒXIM (hivern de 1705 - estiu de 1709)

Des d'Olot, l'entrada de Carles III a Barcelona podia semblar la fi de les alteracions i de les hostilitats, i per tant el retorn a una normalitat marcada per les rutines i les novetats del dia a dia. El desembre de 1705 s'obriren a Barcelona les corts presidides pel nou monarca, però, el març de l'any següent, aquestes mateixes corts hagueren d'afanyar-se a posar-hi el punt final davant de les notícies que els exèrcits borbònics preparaven una ofensiva contra Barcelona, que es féu efectiva, però de forma totalment infructuosa, entre els primers dies de maig i els de juny d'aquell 1706. Tot plegat, uns escenaris que semblarien quedar lluny de la muntanya olotina, però

que inevitablement s'hi van anar fent presents, pertorbant de forma cada cop més feixuga per als seus habitants aquella pretesa normalitat. El pagament del donatiu al rei derivat de les corts —com ja s'havia hagut de fer en les de Felip V, de 1701 a 1702—, les càrregues militars especialment en el seu vessant de contribució humana i la reiterada presència d'exèrcits francesos per la zona de l'Empordà i fins a tocar de la Garrotxa, van acabar donant-hi una preocupant i temuda proximitat.

3.1. Les Corts de 1705-1706: el nou donatiu al rei

Precedides per la solemne obertura feta el dia 28 de novembre a la capella de Santa Àgata, les corts iniciaren de forma efectiva els seus treballs el dia 5 de desembre, al palau de la Diputació General. Olot no era pas població amb vot a corts, i per tant no hi podia tenir representació, però en aquesta ocasió la presència d'alguns prohoms de la comarca va ser-hi reforçada pel fet que, a més dels síndics de Besalú, va ser acceptat donar-hi un lloc a la representació de Sant Feliu de Pallerols i Vall d'Hostoles. Les gestions es van fer el mes de febrer de 1706 i les va portar el síndic Miquel Planas, pagès de Sant Cristòfol de les Planes, el qual deixà testificat haver anat a la ciutat de Barcelona “*per diligenciar lo alcançar la gràcia del Rey nostre Sr. (Déu lo guarde) y entrar en dit nom [de la universitat de Sant Feliu de Pallerols i Vall d'Hostoles] de síndich en las cors que aleshores se celebraren en dita ciutat de Barcelona, y per dit affecte me valguí de diffarents medis, per los quals offerí pagar en nom de dita universitat per los despaigs certa quantitat de diner*”, que fou lliurada al secretari de Ramon Vilana Perlas⁸⁶. Entre la noblesa novament cal destacar-hi l'assistència de Josep Desprat i Vaguer, de la casa Desprat de Sant Esteve de Bas.

La convocació d'unes noves corts va comportar igualment, tot i fer-se pocs anys després d'haver-se'n celebrat sota la monarquia de Felip V, un nou donatiu de les poblacions del Principat, ara a Carles III. Les dificultats del moment i la pràctica inexistència d'hisenda per part del nou monarca van fer d'aquesta qüestió un assumpte urgent. La suma total acordada pels braços en corts va ser de 1.900.000 lliures a pagar en deu anys, a part de 100.000 lliures més destinades a la reparació de greuges.

Des de febrer de 1706 Olot sabia que hauria de pagar per aquest donatiu la quantitat de 1.035 lliures anuals durant deu anys. En sessió municipal del dia 20 es donà per rebuda la carta “*de los illustres tres staments de la cort general dada en*

⁸⁶ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.203, f. 45r-v, 29 de gener de 1708. Amb aquest testimonial es volia certificar que dels diners esmerçats en aquesta operació, no se n'havia donat res a Manuel Morató i Cortada. Per a la concessió dels sindicats a favor de Miquel Planas per acudir a Barcelona, vegeu *Ibidem*, Sant Feliu de Pallerols, notari Jaume Bosch, reg. 277, f. 282v-283v i 283v-285r, 12 de desembre de 1705.

Barcelona als 31 de janer passat, ab la qual se demana que la present universitat deposia en la taula de Barcelona 1.035 lliures per una anyada del donatiu voluntari offert a Sa Magestat”, i per tant no hi hagué més remei que notificar “a las personas que deuen contribuir, pera que paguen llur part y que lo ques cobrarà y lo que tocarà pagar a la universitat se pague ab tota puntualitat”⁸⁷. El mes de maig s'enviaren a Girona, a compte d'aquest donatiu voluntari al rei, 366 lliures, 13 sous i 4 diners⁸⁸. A l'octubre es tenien pagades 550 lliures, poc més de la meitat, i per tant la universitat hagué d'urgir fer “diligències en cobrar lo que diffarents particulars deuen contribuir a la paga de dita anyada a la present universitat”⁸⁹. Finalment, al desembre es feren efectives les restants 485 lliures, si bé sembla que les avançà el comú, abans de tenir-ho cobrat de la població⁹⁰. El 1708, quan ja es portaven pagades les dues anualitats anteriors, es va demanar als còsols que tot allò que s'hauria d'anar pagant en els restants vuit anys previstos, es pagués en només tres, a fi que la corona disposés dels diners de forma més avançada. Els còsols olotins hi estigueren d'acord pel formulisme d'així convenir al rei, però fixaren el pagament de manera que al Nadal d'aquell any lliurarien el que els pertocava d'aquesta nova primera anualitat, amb la condició que prèviament se li abonessin “*totas las quantitats que per dita universitat se troban pagadas ab ordres tant del Rey nostre senyor com de los generals y reals ministros, tant ab diner, pa, grans, farratges y somatents y altres cosas com constarà dels recibos a favor de dita universitat fets*”. En els restants dos anys es farien dues pagues en cada un d'ells, el dia de Sant Joan i per Nadal⁹¹. És a dir, que amb aquests nous terminis, en lloc de pagar 1.035 lliures anuals durant vuit anys, se'n pagarien 2.760 en cada un dels tres següents, que finirien el 1710. La qüestió de descomptar d'aquestes quantitats tot allò que la universitat hagués de pagar per la manutenció de les tropes i d'altres serveis a la causa del rei va portar un conflicte, perquè, mentre la universitat olotina deia que portava ja esmerçades en el servei de l'exèrcit entre set i vuit mil lliures, a Barcelona només se'ls en reconeixien 2.012, o sia que

●

⁸⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 20 de febrer de 1706.

⁸⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1706-1707.

⁸⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 5 d'octubre de 1706.

⁹⁰ El 20 de desembre de 1706 es féu pòlissa al clavari de 485 lliures barceloneses «*per lo anticipatio del donatiu voluntari fet y promès al Rey (que Déu guarde) y acompliment de aquellas 1.035 ll barceloneses tocant a pagar a la present Universitat de Olot, que ab plata fan dich .... 323 ll 6 s 8*» (ACGAX, Llibre del cònsol en cap 1706-1707).

⁹¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 21 d'octubre de 1708.

exigien que es paguessin les 748 lliures que, segons ells, encara faltarien de l'annualitat de 1708⁹², i amb això els cònsols olotins no hi estigueren d'acord. Les gestions perquè es reconeguessin molts més pagaments fets per la universitat van suposar moltes negociacions durant la primera meitat de 1709, dutes a terme pel notari Ramon Mas, síndic de la vila a Barcelona, que al final aconseguí elevar l'abonament a 3.031 lliures⁹³.

El març de 1710 els oïdors de comptes de la Diputació tornaren a reclamar el que es degué del pagament voluntari, però els cònsols olotins, tot i les urgències amb què se'ls pressionava, davant d'un erari municipal cada cop més castigat, optaren novament per la prudència, fent mirar abans *“los papers del que la universitat ha pagat a compte de dit donatiu, y juntament se fasse un informe per los advocats desta universitat a Ramon Mas”*⁹⁴. Possiblement siguin la liquidació d'aquest donatiu les 824 lliures, 9 sous i 6 diners moneda barcelonesa que l'agost de 1711 el blanquer Pere Castanyer facilità a la Universitat d'Olot per ser lliurades a la Diputació del General de Catalunya, a compte del donatiu que s'havia de pagar al rei⁹⁵. Però en tot cas la concessió, l'abril d'aquell mateix any, d'un nou donatiu de la vila al rei per a les necessitats de defensa del territori donaria continuïtat al seguit de càrregues que per a la vila suposaren les successives contribucions als eraris d'un i altre exèrcit.

3.2. L'entrada dels francesos a l'Empordà

El gener de 1706, la irrupció a l'Empordà de l'exèrcit francès del Rosselló amb propòsit d'arribar fins a Barcelona hagué de fer sentir, per força, als olotins l'espantall de la guerra com a terriblement pròxim, en contra del que els hauria pogut semblar la victòria austriacista de Barcelona. La tropa francesa era aquella de la qual la gent

⁹² Per a tots aquests números vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 7 de juny de 1709. A finals de l'any anterior els cònsols havien encarregat a Francesc Ferrer i Closells i a Francesc Fluvià, tots dos doctors en drets, *«remirar moltas cartas, ordres y recibos recòndits en lo arxiu de la Universitat y de ells formar un memorial per passar comptes en Barcelona a fi de que se abonàs en acompte del donatiu las quantitats y partidas per la Universitat pagadas per servey del Rey»* (Pagament per aquesta feina a Ibídem, Llibre del cònsol en cap 1709, 4 de gener), i a la vegada es trameté síndic a Barcelona *«a passar comptes amb Ramon Vilana Perlas del que la vila ha gastat en gra i diners per l'exèrcit»* (Ibídem, Manual de resolucions, sessió 4 de desembre de 1708).

⁹³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, cartes de Ramon Mas als cònsols d'Olot, Barcelona 24 i 29 de juny de 1709. En el plec corresponent a aquest any hi ha d'altres cartes seves en què informa els cònsols de l'estat de les seves gestions.

⁹⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 20 de març de 1710.

⁹⁵ El 23 de juliol de 1712 la Universitat autoritzà el pagament de 532 lliures, 8 sous i 6 diners moneda de Barcelona en descàrrec d'aquelles més de 824 lliures facilitades per Castanyer (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del consolat 1712-1713).

tenia molta memòria de quan encara no feia poc més de deu anys s'havia fet present per la comarca durant les tres guerres que hi hagué entre les monarquies espanyola i francesa entre 1673 i 1697⁹⁶, amb greus episodis d'ocupació, morts i destrucció —els de Sant Esteve de Bas se'n recordaven prou bé, del que hi havia passat el 1695—. I, per a més ira, ara el 1706 amb aquest exèrcit venia precisament com a oficial el tercer duc de Noailles, Adrien-Maurice, fill i hereu en el títol de qui les havia comandat en les guerres anteriors, Anne Jules de Noailles.

A aquesta invasió s'intentà de fer-hi front alçant-se homes i cridant a sometent. El 18 de gener la Universitat d'Olot, tot i haver rebut ordre del capità Jaume Forgas i Birolà, en nom del governador de Girona, per tal de fer a la vila i terme un sometent general, decidí formar en lloc d'això un cos de cent homes *“dels més apropòsits per las armas, amonicionats y pagats de diners de la universitat, per aparèxer ser de més conveniència al real servey enviar dit número de gent pagats de la universitat, que no fer lo somatent general, per ser los demás dels habitants desta vila de pocas comoditats y no poderse sustentar ni mantenir. Y tot lo que costarà se pague de diners de la universitat, remetent aquells en la vila de Figueras com se ordena ab dit orde, a als quals sels dóna set sous barcelonesos quiscú de ells, mitja lliura de pólvora, una lliura de balas”*, tot de diners de la universitat⁹⁷. Les previsions dels cònsols, però, degueren pecar d'optimisme, perquè pocs dies després el centenar d'homes s'havien reduït a només trenta, a les ordres de Bartomeu Quintana, a qui la universitat donava la paga convinguda de set sous per a cadascun d'ells, elevada a catorze en el cas del seu comandant⁹⁸. Aquest nombre d'efectius resultava massa migrat, de manera que les ordres trameses a Olot per tal que s'alcessin més homes van continuar tot aquell hivern i primavera. Només començat el mes de febrer la universitat olotina havia de fer mans i mànigues per enviar a Figueres un nou contingent d'homes que, sumats als que ja hi tenia, arribessin a la vuitantena, amb la corresponent obligació de pagar-los i armar-los a càrrec de la vila⁹⁹. A la segona meitat d'aquest mes, les necessitats de fer front als francesos de l'Empordà exigiren més homes, i la vila, que a més dels de Figueres, ja tenia llavors també sometent a Besalú, es veié obligada a convocar sometent general sota la direcció de Francesc Despujol i de Moncorp¹⁰⁰.

⁹⁶ Per aquestes guerres a Olot i comarca, vegeu Joaquim DANÉS, *Història d'Olot...*, v. VI, 1982, p. 1.122-1.150, que incorpora bona part de les dades contingudes a Esteban PALUZIE, *Olot, su comarca...*, p. 87-94. Vegeu també A. AYATS, *Les guerres de Josep de la Trinxeria (1657-1694). La guerre du sel et les autres*, Perpinyà, Trabucaire, 1997.

⁹⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 18 de gener de 1706.

⁹⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 28 de gener de 1706.

⁹⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 2 de febrer de 1706.

¹⁰⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 20 de febrer de 1706.

Una crònica coetània de la guerra de Successió conservada al santuari del Collell descriu, amb un to certament crític —fent l'efecte que s'ho mira des de l'altre bàndol—, el paper i les operacions assumides per aquests cossos de sometent alçats contra els francesos establerts a l'Empordà: *“Al gener del any 1706 ja comensá de entrar en lo Empordá lo Sr. duch de Noallas ab sa tropa Francesa, escampantse posant gornició alguns paratges, com entre altres fou Bascara y Navata, per guarda dels demes. A vista de axo los emperials ferent fer somatent general per lo pahys de llur abediensia y junt aquell ab la poca tropa que tenian de cavallaria, que se anava formant de cavalls del pahys y soldats nous de la terra poch prachitichs de la guerra, que a les hores se anava montant lo regiment de Moragas y altre que era de Borrás de nou format y los Micalets de la esquadra de Birolá junts se convingueren de fer dos envestidas ab un mateix temps; ço es: los somatents de la part de Vich y tota la Montanya del costat de Olot, de baxar y juntarse en la de Besalu ab alguns capitans voluntaris anar cap a Navata a pendrer la gornació fransesa que estava allí. Y los somatents de la part de La Bisbal y del enrodedor de Gerona y la Selva junt ab la poca cavallaria dalt dita cap a Bascara per pendrer la gornició que era en Bascara (com las demes estava ocupada al Regne de Valensia)”*. El resultat, però, no fou pas tan satisfactori com s'havien proposat, perquè la cavalleria francesa, que des de Castelló d'Empúries anà a aquestes poblacions en auxili dels seus, estava molt més ben preparada que no pas la gent d'aquí, la qual, segons el mateix cronista, *“se tingueren de retirar a llurs casas prou espentats quedant dit Sr. duch de Noallas victorios per lo Empordá tot lo hivern fent sortidas per una part y altre”*¹⁰¹.

3.3. Olotins en la defensa de Barcelona davant del fallit setge filipista (abril de 1706)

A primers d'abril de 1706 l'exèrcit francoespanyol va intentar recuperar Barcelona per a Felip V, sotmetent-la a un intens setge que no donaria resultat. Després de diversos bombardeigs contra la ciutat, el 25 d'aquell mes les forces assetjants varen aconseguir apropiar-se el castell de Montjuïc, un lloc clau per a la conquesta de la ciutat, però a primers de maig l'arribada d'una flota aliada d'auxili formada per 56 naus capgirà els avenços fets fins llavors pels partidaris de Felip V, que no van saber fer millor cosa que una ràpida i desordenada retirada. Mentre durà el setge, diverses poblacions catalanes varen acudir a socórrer la capital. Generalment foren dels pobles del voltant, però també hi hagué un cos vingut des d'Olot, comandat

●

¹⁰¹ Publicada per Luis G. CONSTANS, «Una crónica inédita de la Guerra de Sucesión», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, V (1950), p. 79. Segons Mn. Constans, l'autor d'aquesta crònica seria Mn. Patllari Ombravella, capellà major del santuari entre 1715 i 1724 (p. 73-74).

per un dels noms protagonistes a la vila en la revolta de 1705, Manuel Morató. Una carta del 10 d'abril del Dr. Fortunat de Parrella, des de Vic, demanava als cònsols d'Olot aportar cinquanta homes per unir-se al veguer de Camprodon i acudir junts a Montgat, sense estar-se d'elogiar els olotins per la seva participació en els sometents dels mesos anteriors, en què la vila havia ofert "*considerable número de gent opporsarse a tota invasió*"¹⁰². Però els cònsols feren present que la vila ja tenia un cert nombre d'olotins al servei del rei sota comandament de Morató, i que per tant només calia aportar-hi nous homes perquè el total d'aquest cos arribés al centenar: "*per quant lo dit concell en virtut de altre orde el Rey nostre senyor té en son servey molt temps ha nombrats cent hòmens baix lo comendament de Dn. Manuel Morató per haver tingut dit orde per lo que podia se haver desminuït lo número dels dits cent hòmens, se ha resolt que se envien sinquanta hòmens dels millors per las armas pagats de diners de la universitat com las demés perquè junt fassen sempre lo número de cent hòmens y aquells estar a orde de dit Dr. Morató com ab dit Real orde està ordenat eo de los generals, y juntament se ha ordenat que se alegesca un pagador a coneguda dels magnífichs cònsols donant de diners de la universitat a quiscú de dits sinquanta hòmens dos reals plata de diners de la universitat*"¹⁰³. L'autorització d'un pagament del clavari per valor de 232 lliures, 12 sous i 8 diners, del 4 de maig, a favor dels cent homes que per part de la vila servien Carles III, a part de certificar-nos que, efectivament, s'havia completat el centenar, ens els situa "*en St. Gerònim per deffensa del siti de Barcelona baix lo mandato de Don Emanuel Morató y de Cortada*"¹⁰⁴, o sia a Sant Jeroni de la Murtra, a la banda de Badalona, que s'havia pres amb la gent vinguda de Vic¹⁰⁵. Un testimonial notarial ens aporta algun detall més d'aquest cos, com ara que els cinquanta homes alçats segons la darrera resolució municipal havien sortit d'Olot el 2 de maig i que havien anat a trobar-se amb la resta dels seus companys a Horta, on es trobaven a primers de maig. Ho digueren Bonaventura Dorca i Joan Orts, de 23 i 22 anys, respectivament, que formaven part d'aquesta cinquantena més d'homes enviats per Olot "*devés la ciutat de Barcelona en deffença de la magestat del Rey*

¹⁰² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Vic, 10 d'abril de 1706. Un dia abans, el mateix Dr. Fortunat havia alertat els cònsols d'Olot que estiguessin al cas «*en saber los designis del enemich*», ja que podria ser que per destorbar el setge de Barcelona «*mogués alguna alarma en eixas fronteras*» (Ibidem, id, carta des de Vic, 9 d'abril de 1706).

¹⁰³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 30 d'abril de 1706.

¹⁰⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1706-1707, 4 de maig de 1706.

¹⁰⁵ L'esmentada crònica de Santa Maria del Collell sobre la guerra de Successió fa notar aquesta localització de Sant Jeroni: «*Avista del que pasava [el setge de Barcelona per les forces borbòniques] los emperials feren fer somatent general per tot Catalunya y posar aquell a la montanya de St. Geroni guardant que la tropa espanyola y francesa no se escampàs, y també per donar ànimo dins Barcelona y a dit Sr. Arxiduch dit Carlos 3r.*» (Luis G. CONSTANS, «Una crònica inédita...», p. 80). La localització dels de Vic a Sant Jeroni, a Francisco de CASTELLÍ, *Narraciones históricas...*, v. I, p. 321.

y Sr. nostre Carlos Tercer”. Amb ells anava també Lluís Pedro menor, un jove estudiant fill del negociant olotí Lluís Pedro, que era qui instà la declaració dels dos testimonis davant de la circumstància de tenir el fill perdut. Segons els referits Dorca i Orts, després d'estar junts a Horta, només saberen d'ell “*que lo dit Lluís Pedro menor junt ab alguns altres sen evia nat devés la dita ciutat de Barcelona y entrat en ella per que lo enemich se ere algun tant retirat*”, i alguna cosa ignorada degué passar allí dins, perquè Dorca i Orts sentiren a dir “*que en dita ciutat havian pres eo capturat lo dit Lluís Pedro menor junt ab alguns altres*”¹⁰⁶.

Però també trobem relats de participació olotina en la defensa de Barcelona que prenen un to més heroic. És el cas de Pau Bassols, d'Olot, que comandava com a capità una companyia de miquelets, en la qual hi havia Jeroni Noguera, natural de Crespià, d'uns 26 anys, que un any després faria testimonial de la mort de Bassols al castell de Montjuïc quan havia estat pretès per les tropes filipistes. Segons ell, el 21 d'abril, trobant-se en el fort de Montjuïc amb son capità, enfrontant-se al setge de l'exèrcit del duc d'Anjou, fet el toc de l'Ave Maria, “*després de sernos escopetajats alguna hora poch més o menos amb lo enemich des de la obra nova de dit fort de Montjuich me digué lo dit Pau Bassols quel seguís affi y effecte de fer alguna funció. Y apartantnos del puesto ahont nos escopetajavand, a la que fou pujat ell dit Pau Bassols en una paret que-i avia serca de la dita obra nova a la part de tremuntana del dit fort de Montjuich viu jo dit attestant que dit capità Pau Bassols caigué en terra a la part del terraplè de la dita paret. Y a vista de que era caigut y no se axecava arribí a ell y lo prenguí ab las mias mans per una mà y per un bras y li diguí no us espanteu per dos o tres vegadas, y volentlo ajudar alçar y aventlo alçat un poch ab tota ma força y conèxer que no tenia sosteniment algun y no parlava, judiqué y tinguí per cert que era nafrat o mort, y en lo mateix temps li diguí que digués Jesús per dos vegadas, y vist que no se mogué ni parlà, procurí a poderma salvar*”. El testimoni acaba relatant com ell fou pres per l'enemic a Montjuïc mateix, i portat a les presons de Tolosa i de Marsella amb vint-i-dos soldats miquelets, fins al 5 de gener de 1707, i que durant tot aquest temps mai no havia sentit a dir que Pau Bassols hagués estat fet presoner¹⁰⁷, donant així a entendre que, sense tenir-se més notícies seves, forçosament se'l podia donar per mort¹⁰⁸.

Des d'Olot els esdeveniments al voltant de la ciutat de Barcelona s'havien de seguir, per tant, amb el natural interès propi de qui tenia prou coses jugant-s'hi. El

¹⁰⁶ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Gaspar Clapera, reg. 1.132, f. 245r-v, 19 de maig de 1706.

¹⁰⁷ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Esteve Clapera, reg. 954, f. 56v-57r, 22 de febrer de 1707.

¹⁰⁸ Pau Bassols, capità de miquelets, fou registrat com a difunt en els llibres parroquials, fent-hi constar que «*morí al xoque de Montjuich*» (Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1678-1708, f. 117r, 19 de maig de 1706).

4 d'abril els cònsols ordenaren fer rogatives “avisats de la necessitat tant urgent se té de pregar al Senyor done bon succés y victòria a las armas de nostre Rey”¹⁰⁹, i les primeres notícies sobre l'armada aliada en socors de la ciutat precipitaren accions religioses de gràcies, destacant que de la victòria aliada depenia nogensmenys que la llibertat dels olotins: “Ohida la carta en concell llegida per don Emanuel de Morató als dits magnífichs cònsols scrita de data de set del corrent ab la qual dóna la felíç notícia de haver comparegut la armada neval devant Barcelona, que és lo únich remey de nostra llibertat, y que seria bé se donàs las degudas gràcias al Senyor; sea resolt que dits magnífichs cònsols fassen cantar vuy un tedèum etc., ab la solemnitat acostumada, y que juntament se continuen las pregàrias fins y atant que la capital sie del tot libre del siti hi té posat lo enemich, y que lo que convinga gastarse per esta dependència se pague de diners de la universitat”¹¹⁰. Més endavant, les festes foren més completes, perquè les notícies d'haver-se retirat les tropes francoespanyoles que assetjaven Barcelona arribaren per carta de Carles III, que manava fer festes d'acció de gràcies. Els cònsols d'Olot resolgueren “ques fassen ditas funcions en la forma ordena Sa Magestat ab dita carta y que lo die de demà al matí se posse lo Sanctíssim Sacrament patent en las isglésias parroquials, convents del Carme y Caputxins, y se continue tot lo die y lo dies de divendres se fasse la professor general per tota la vila cantant la letania de nostra Senyora y cantant dos salvas a Nostre Senyora de Altura y a Nostre Sra. del Carme y après se cante lo tedèum laudamus, etc., y se fase offici solemne y que perçó se havissen la dita Rn. Comunitat de Preveres y las comunitats del Carme y Caputxins, enviant cera en ditas isglésias”¹¹¹. De totes maneres, no va ser fins al maig que el setge va poder-se donar per acabat, un fet que coincidí amb un eclipsi total de sol, i que motivà un curiós comentari consignat pel notari de Besalú Josep Soler en un dels seus manuals, en què aquest fenomen astronòmic i la retirada de l'exèrcit francès dels volts de Barcelona es barregen en un embolcall de designis divins que es volen manifestament favorables a l'alliberament de la capital. Diu la nota, consignada a tall d'advertiment: “Als dotsa de maig de mil set cents y sis dia de dimecras entre las nou y deu de la matinada ay hagué un aclipsi de sol de tal calitat que lo sol pardé la resplandor que vingué fosch com la mateixa nit, y estigué fosch serca de un cort de hora poch més o menos, que lo sol hera negra com la mateixa tinta, y jo Joseph Soler notari me trobava des de Juynell fins la Tora de Faras tot sol y allí mes hagué de

●

¹⁰⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 4 d'abril de 1706.

¹¹⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 9 d'abril de 1706.

¹¹¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 25 d'abril de 1706.

*retirar per no veurem de tanta fosca que feya. Vulla Déu nostre Sr. per la sua misericòrdia darnos de la sua benedictio y gràcia y encontinent la armada francesa estant en lo camp davant la ciutat de Barcelona dexaran de tirar a dita ciutat de Barcelona y plagaran lo camp y sentorna dita armada al Empurdà. Tot lo damont dit succehí en dit dia*¹¹².

3.4. La guerra es deixa sentir en la vida olotina (1706-1707)

Allunyada de moment Olot dels escenaris de la guerra, els seus efectes no obstant es feien sentir prou. No és només aquest contingent d'olotins, que com hem vist, trobem en els escenaris dels combats, sinó també altres amargues presències, com ara l'assistència de miquelets a l'hospital d'Olot, per al que la universitat olotina proveï de divuit quarteres de blat *“en recompensa del que dit hospital ha gastat en los micalets ho soldats malalts del Rey Nre. Sor.”*¹¹³. O la sensació de les dificultats en el control de l'ordre, com l'estranya mort de la muller del notari Antoni Berga, al febrer, a qui *“en la casa de la sacristia la tiraren per desgràcia tocaren a ella i lo setè dia de la ferida morí”*¹¹⁴, o la de Joan Parella, pare de Tortellà, mort amb arma de foc dins mateix de l'hostal del Mallol el 27 de juny de 1706¹¹⁵. I el sempre enutjós tema dels allotjaments en cases particulars de soldats del rei que es trobaven de trànsit per la vila¹¹⁶.

Un fet no directament vinculat amb Olot però que posa de manifest el caràcter de lloc de pas que tenia la vila en relació amb la ratlla de França i la seva incidència en les bandositats pròpies d'aquells temps, va ser l'arribada, el 25 de març de 1706, dels coronels Carles Regàs, Anton Parera, Josep Anton Maratí i Josep Moragull, que venien de les viles d'Arles i de Sant Llorenç de Cerdans, al Vallespir, on s'havien

¹¹² ACGAX, Fons Notarials, Besalú, notari Josep Soler, reg. 2.193, 12 de maig de 1706. Sobre aquesta nota i les seves circumstàncies, vegeu Miquel PUIG I REIXACH, «L'eclipsi de 1706», *La Comarca d'Olot*, núm. 1257 (15 de juliol de 2004), p. 29.

¹¹³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1706, 11 d'agost. Aquestes quarteres suposaren un cost de 30 lliures i 12 sous de plata.

¹¹⁴ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1677-1708, f. 116r, 27 de febrer de 1706.

¹¹⁵ ACGAX, Fons Notarials, El Mallol, notari Bernat Cantalozella, reg. 201, f. 179r-180v, 27 de juny de 1706. Segons l'atestat notarial, Joan Parella presentava *«demunt de la mamella esquerra a quatre dits de la dita mamella poch més o menos, un forat rodó lo qual travessa a la matexa part esquerra en la espalla per trobari allí altre forat un poch més llarch que rodó»*, que forçosament havia de ser fet per arma de foc, havent-li entrat la bala per davant *«per veurser la roba per ont passaren diuas bala o balas cremat y axí mateix cremat la vora de la dita nafra y arida per al detràs ahont se veu averne exida molta sanch per veurasen en la roba»*.

¹¹⁶ Consten aquests allotjaments perquè en el mes d'agost d'aquell any 1706 Jeroni Jou, que habitava en la casa que els abats de Ripoll tenien a la placeta de Santa Magdalena, requeri els còsols per haver-li fet allotjar uns soldats, cosa que anava en contra de les prerrogatives que els abats de Ripoll tenien com a senyors de la vila, requeriment que fou desatès pels part dels còsols (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Antoni Berga, reg. 1.173, f. 143v-148v, 23 i 25 d'agost de 1706).

presentat quatre dies abans “*ab algunas esquadras de gent per pèndrer las obedièncias per nostre Rey Carlos Tercer*”. Però els cònsols olotins tingueren notícia que amb ells havien fet venir el cònsol d'Arles, el notari Manuel Maler, a qui tenien retingut en l'hostal d'en Gornés. Els cònsols s'hi presentaren per demanar als coronels que permetessin tenir-lo a casa d'un d'ells, per a major comoditat del pres. Es veu que se l'havien emportat com a garantia de 71 dobles en espècies, a compte de les cent que pretenien que els pagués la vila d'Arles per dos-cents sacs de sal que hi havien trobat. Els coronels accediren que el pres passés a viure a casa del cònsol olotí Pere Màrtir Santaló, però, passats uns dies i a la vista que les 71 dobles no arribaven, se'l tornaren a emportar a l'hostal. Novament els cònsols olotins intercediren a favor que la quantitat deguda fos rebaixada a només 40 dobles, però els coronels no admeteren cap rebaixa, sinó que amenaçaren, cas de no obtenir la quantitat sol·licitada, d'endur-se el cònsol d'Arles “*pres y estacat a la cua de un cavall, lo que ja volian executar la mateixa nit pera tormentarlo*”. Vist que els coronels no afluixaven, i compadits del cònsol, Pere Màrtir Santaló s'oferí a facilitar el deute amb diners de les arques municipals, i amb això aconseguirien que pogués tornar a casa seva amb un passaport que li garantís que ningú no l'inquietaria més. Però fet efectivament el pagament de diners de la Universitat d'Olot, que el cònsol Maler prometia de retornar, els coronels ni volgueren fer el passaport que s'havia promès (adduint que això ho farien quan fos alliberat el batlle de Ripoll, “*lo qual fou pres en dit lloch de St. Llorens de Sardàs*”), ni accediren a deixar en llibertat el cònsol d'Arles, sinó que se l'emportaren cap a Vic dos dies després¹¹⁷. De com acabà tota la història només es pot dir que, el mes d'agost d'aquell mateix any, l'esmentat notari d'Arles Manuel Marler residia a Olot en condició de “commorante” o retingut, on se'l troba fent de testimoni en alguna escriptura notarial¹¹⁸.

3.5. La “companyia d'Olot” i la defensa de Girona (1707)

La retirada de les tropes borbòniques que havien pretès la recuperació de Barcelona, i la perceptible reculada dels francesos cap a la ratlla empordanesa, ben

¹¹⁷ Ateses aquestes circumstàncies, Pere Màrtir Santaló va fer testimonial davant de notari per tal que tot això quedés per escrit, document del qual procedeixen les dades esmentades en el text. Vegeu ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Esteve Clapera, reg. 953, f. 203v-206r, 16 de novembre de 1706.

¹¹⁸ Vegeu ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Antoni Berga, reg. 1.173, f. 146r, 23 d'agost de 1706.

possiblement van fer pensar a la gent de per aquí que la feixuga càrrega de la guerra podria ben aviat esvaïr-se, i arreu es notà un alè d'optimisme¹¹⁹. A no tardar, a més, per un o altre camí bé degué arribar la notícia —de la qual, però, no hi ha cap esment en els llibres municipals— de l'entrada de Carles III a Madrid el 25 de juny d'aquell mateix any 1706. De fet, els apuntaments relacionats amb la formació de sometent, amb els exèrcits o amb les necessitats bèl·liques en general, decauen de forma clara en el segon semestre i primers mesos de l'any següent, amb només l'excepció de l'arribada, l'octubre de 1706, d'una crida perquè es reclutessin terralloners que poguessin ajudar en la fortificació de la ciutat de Girona¹²⁰. Sembla, a més, que per aquesta banda de la Muntanya i fins a l'Empordà es gaudia d'una certa tranquil·litat, com ho demostra l'existència de traginers anant i venint d'una a l'altra banda, fins al punt que la presència de francesos per aquestes contrades fos vist com a excepcional: el gener de 1707 uns traginers de la Vall de Bianya van testimoniar davant notari que a primers d'octubre de l'anterior 1706, havent anat a Llançà a cercar-hi raïm, es trobaren que hi arribaren miquelets de França els quals se n'emportaren un capità de miquelets d'Espanya dit Angelet, i alguns traginers i mules; els cònsols, però, els digueren que podien seguir anant a Llançà¹²¹.

L'any 1707 seria, però, l'altra cara de la moneda, el capgirament d'una situació que un any abans semblava decantada a favor de la causa de l'arxiduc, i que en canvi ara tot seria anar reculant davant d'una embranzida molt més ordenada i sostinguda per als interessos borbònics, que comptaven, a més, amb un major nombre d'efectius. El 25 d'abril de 1707 tindria lloc l'emblemàtica batalla d'Almansa, que suposà el sotmetiment del País Valencià a la corona de Felip V; entre maig i juny fou Aragó la que sucumbí a les tropes borbòniques; el 10 de novembre era el torn de Lleida, i a finals de 1707 ja s'havia ocupat l'Urgell, i al nord el duc de Noailles controlava la Cerdanya.

¹¹⁹ Així ho fa notar la crònica de Santa Maria del Collell sobre la guerra de Successió: «*Després de lo passat y socorregut Barcelona hont se trobava lo dit Sr. Carlos 3r: sen tornaren los sometents alegres en llurs casas, quedant lo pahys ab gran contento y alegria vehient que tots los dies anava multiplicant la moneda per lo pahys, estaven fora los estanchs, nos pegaven impòsits reals, catastros ni estancillas, corria prou moneda, venian bé los cabals vivint ab molta y massa llibertat, encara que tinguessin allotjaments y pagassen algunas tassas, com corria moneda los aperexia no era res; y se posà a tanta pompa y offana lo pahys que los hòmens portaven botonadas de plata per las jupas, camisolas y calsas y las donas sintas de plata los dies de festa y gala*» (Luís G. CONSTANS, «Una crònica inédita...», p. 81-82).

¹²⁰ Sol·licitud de Josep de Puig des de Girona perquè s'enviessin «*terralloners per la fortificació de Gerona*», a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 5 d'octubre de 1706. Se n'hi enviaren, efectivament, una vintena, que degueren estar treballant a Girona cap al novembre. Però «*per raho de alguns inconvenients*» que no es concreten, Josep de Puig els despatxà, i demanà que en endavant la Universitat d'Olot, en lloc de contribuir amb aquests homes, pagués dues lliures de plata diàries pels jornals de 10 tarralloners (Ibidem, id, sessió 31 de novembre de 1706). El 1707 se n'hi tornaran a enviar.

¹²¹ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.008, f. 21v-22v, 11 de gener de 1707.

A partir de març de 1707 les notícies sobre alistaments i càrregues de soldats reapareixen en els llibres municipals d'Olot. En aquesta ocasió la universitat s'avingué a costejar una companyia, amb un nombre inicialment previst de 40 homes, responent a la crida que li féu l'oïdor de comptes militar de la Generalitat de Catalunya, que poc abans de l'1 de març havia arribat a Olot amb cartes dels diputats i del virrei i capità general de Catalunya, el comte d'Uhlefeld. Els cònsols només demanaren de poder ser ells qui nomenessin el capità i l'alferes d'aquesta companyia que, pel que fa al primer càrrec, recaigué en Francesc Maura i de Razet, ciutadà honorat de Barcelona¹²². En ordre a la seva constitució, la universitat es remeté a l'anterior companyia que ja havia format la vila, i que ara ens és identificada com la “companyia de Morallas”, una denominació que, al seu moment, no havíem trobat explicada. Segons la crida pública que va fer-se per captar homes per aquesta nova companyia, es preveia donar-los a *“quiscun dels 1 sou barcelonès y un pa de monició per quiscun die estaran en la present vila, y juntament sels fase franchs dit temps durant de tenir alojament, de anar ab bagatges, y que havent de marxar fora de la vila sels done quatre sous barcelonesos a quiscú de ells per die y lo pa qual ha promès donar Sa Magt., y lo ques gastarà per esta incumbència se pague de la universitat”*. Al capità, mentre estigués en exercici del rei o fora de la vila, se li donarien *“un real de vuyt per cada die de diners de la universitat”*, salaris que cessarien al seu retorn a la vila.

Els diversos pagaments fets a aquesta companyia¹²³ ens aporten dades sobre el seu abast real. Formada a finals de maig o primers de juny —el primer pagament és del 7 de juliol— va estar en actiu fins al gener de 1709, en què retornà a la vila, després d'haver estat durant tot aquest temps a Girona per reforçar els efectius militars d'aquesta plaça, prou important enmig del camí de França a Barcelona. Allò d'arribar als quaranta homes, però, no va assolir-se mai: segons els pagaments, al setembre només n'eren 29, més dos més que no hi foren tot el temps; a l'octubre se'n pagaren 27, a part de dos soldats que n'havien fugit i un altre que era a la presó

¹²² En sessió municipal de l'1 de març de 1707 es donà compte de la sol·licitud, i es nomenà una comissió formada per Joan Vila i Cols, el Dr. Josep Marcillo i Gaspar Clapera, per tal que conferenciessin amb l'oïdor de comptes militar i es pactés l'elecció de capità i les condicions per les quals es regularia aquesta companyia. A partir d'aquests acords, en la sessió municipal del 28 del mateix mes es féu una crida als homes que en volguessin formar part, amb els salaris que n'obtidrien, i es féu el nomenament del capità. Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 1 i 28 de març de 1707.

¹²³ Ens servim d'ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap, 1707, i Llibre del cònsol en cap 1708-1709, on consten pagaments fets els dies 7 de juliol, 24 d'agost, 12 i 15 d'octubre, 11 de novembre i 2 de desembre de 1707, i els dies 5 i 9 de gener de 1708. En aquest darrer apuntament es fa constar que amb ell foren pagats *«no sols fins lo die 11 de janer prop passat, que fou reformada dita companyia, sinó també fins lo die que arribaren en esta vila»*, donant a entendre la fi de la seva prestació militar.

de Girona; al novembre havien disminuït fins a 24, més un presoner i un que havia mort l'11 d'aquell mes; al desembre la paga ho fou per a 25 soldats que feren la mesada sencera i tres més que no la completaren; i a primers de gener, poc abans que fossin reformats i retornats a la vila, havien tornat a ser 27, amb l'advertiment que a aquests números s'hi ha d'afegir en tot moment el capità. Atès que en els apuntaments d'aquestes pagues, unes partides vénen expressades en lliures de plata i les altres —la majoria—, en lliures barceloneses, un cop feta la conversió de les primeres resulta que el cost d'aquesta companyia va suposar per als fons municipals olotins 1.670 lliures, 16 sous i 6 diners moneda barcelonesa en concepte de salaris d'acord amb la paga diària que s'havia establert, més 285 lliures, 10 sous i 6 diners, també en moneda barcelonesa, pel vestuari de què se'ls va proveir, en el benentès que en una de les partides referents a la paga de salari s'hi va incloure també el que costà *“una caxa o tambor que per ordre real se avia feta fer per dia companyia”*. O sia, 1.956 lliures i 7 sous.

Un altre dels auxiliis que va donar-se a favor de la plaça de Girona va ser una nova aportació d'homes que poguessin treballar en el reforçament de les seves defenses. Un ofici del veguer de Camprodon del 16 de juny de 1707, debatut a Olot en la sessió municipal de l'endemà mateix, demanava la remesa de 150 terralloners amb aquesta finalitat. La Universitat d'Olot es comprometé a enviar-ne 20, o bé, cas de no trobar-ne prous, llogats a càrrec seu, amb la previsió de donar-los dos rals de plata i pa per dia¹²⁴. Complint amb aquest compromís, el 12 d'octubre d'aquell any es féu efectiu un pagament de 100 lliures i 13 sous moneda barcelonesa *“per las tarrallonés que an treballat per compta desta universitat en las fortificacions de Gerona des del dia 20 juny fins lo die 3 de setembra tots prop passats”*, i el 5 de gener següent 29 lliures més, 6 sous i 8 diners *“per pagament dels tarralons y soldats desta universitat tinguts a Girona per tot el mes de desembre prop passat”*¹²⁵.

De totes aquestes gestions per a la defensa del país els cònsols d'Olot varen voler-ne informar Carles III a través d'una carta de primers d'agost, quan hi estaven treballant: *“debemos dezir a V. Magd. que no cessa nuestro cuydado un punto para cumplir el número de los quarenta soldados (que tenemos ya muy adelantado) con que ha ofrecido esta villa servir a V. Magd. a ocasión del nuevo reglamento de tropas que hazza esta provincia, manteniendo al mesmo tiempo un*

¹²⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 17 de juny de 1707.

¹²⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1707. A Girona, els treballs dels terralloners eren supervisats per dos membres de la confraria de Sant Jordi (vegeu Pelayo NEGRE PASTELL, «La cofradía de San Jorge y la nobleza gerundense», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, VII (1952) p. 26, nota 30).

competente número de gente de trabajo para las fortificaciones de la plaza de Gerona”, tot reiterant-li l’oferiment de *“nuestras vidas y haciendas para emplearlas en lo que se ofreciera más conveniente al real servicio de V. Magd.”*¹²⁶. El març de 1708 el governador de Girona, Ignasi de Picalques, va demanar provisions de grans per a la subsistència dels soldats i cavalls de la guarnició de Girona, i per als que es trobaven a l’Empordà *“y que axis que seria del agrado de Sa Magestat”*. La Universitat d’Olot va acordar trametre-hi, en concepte de donatiu al rei, *“trenta quarteras de sivada atesas las pochass forçass de la universitat”*¹²⁷.

La companyia d’Olot no durà més enllà d’aquell primer any. El 1708, i després de la reculada que en el camp militar havien experimentat les forces de Carles III, la Diputació General de Catalunya va fer un altre intent per formar un nou cos d’exèrcit regular que havia de tenir cinc mil homes, i que hauria de ser sostingut pels pobles. A Olot se li va demanar de contribuir-hi mensualment amb 219 lliures, 19 sous i 3 diners, però el primer que van fer els cònsols quan el mes de juny de 1708 en van rebre la demanda va ser donar-hi llargues, al·legant estar molt ocupats¹²⁸. La resposta la van donar el dia 8 de juny, i si l’any anterior la universitat olotina s’havia vist amb forces per comprometre el pagament diari d’una companyia pròpia, ara, al contrari, van haver de respondre a la petició *“que esta universitat té viu sentiment de no poder posar en execució los vius desitgs que la acompanyan de annuir a la petició”*, justificant-ho amb el doble motiu de *“la falta de medis ab què se troba esta universitat”*, i per estar ja compromesa la vila en l’açament de sometents *“per enviar ahont convinga per servey de Sa Magestat per repellar la invasió dels enemichs, per sustento del qual és indispensable lo haverse de gastar crescidas sumas”*. I és això el que ara la universitat reiterava com la seva aportació a la defensa dels interessos del rei: *“tenir promptes trenta y tres hòmens y un cabo pera subrogarlos en las ocasiones hagués de exir los somatents desta vila, donantlos un sou competent en las ocasiones haurian de axir, y no de contínuo”*¹²⁹. Malgrat les continuades demandes reials d’incrementar les forces regulars, les dificultats per a la consecució d’aquest objectiu van deixar bona part de la defensa del país a mans dels cossos voluntaris, molt més vinculats i interessats en la salvaguarda d’un territori que coneixien bé, i que sentien particularment com a propi¹³⁰.

¹²⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Olot, 6 d’agost de 1707. Per aquesta mateixa carta sabem que el marquès de Villa de Ebro es trobava instal·lat a Olot com a comandant de les fronteres de la part d’aquí.

¹²⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 16 de març de 1708.

¹²⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 3 de juny de 1708. Reunits els cònsols novament el dia 6 de juny, varen tornar a deixar el tema per una pròxima ocasió.

¹²⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 8 de juny de 1708.

¹³⁰ Sobre aquesta qüestió, vegeu Antonio ESPINO LÓPEZ, «La mobilització militar catalana durant la Guerra de Successió», *Manuscrits*, 24 (2006), p. 125-150.

3.6. Les servituds pel pas i l'estada de tropes a Olot (1707-1709)

Les càrregues i despeses a què hagué de fer front la universitat olotina pel pas per la vila d'altres companyies o regiments en trànsit, que requerien d'allotjament a les cases particulars i de farratge per als seus cavalls, i sovint d'auxili en el seu transport, constituïen certament una important càrrega, tant econòmica com humana. Unes despeses que preceptivament carregaven sobre les poblacions que per la seva dissort es trobaven al bell mig, o potser només força a prop, dels itineraris seguits per aquestes tropes. En aquells anys de guerra l'exèrcit dels aliats mantenia a Catalunya uns 23.000 soldats, entre britànics, holandesos, alemanys, portuguesos, i catalans i aragonesos, tenint en compte, però, que la major part de les forces del costat de la causa de l'arxiduc, en una estimació al voltant dels 30.000, eren de caràcter voluntari i irregular, com ara els sometents que hem vist alçar en diversos moments, o aquella companyia olotina que hem trobat a Girona. Olot, a mig camí entre els passos de Camprodon i de l'Empordà, hauria de suportar de forma cíclica el trànsit d'alguns d'aquests regiments, alguns dels quals ho feren de forma exasperadament lenta, mig establint-se a la vila per períodes dilatats.

Els manuals d'acords municipals recullen el pas per Olot del regiment de Clariana els dies 6 i 7 de juny de 1707, i s'han conservat diverses cartes notificant als cònsols l'arribada de tropes a la vila¹³¹, però com en el cas de la companyia olotina destacada a Girona, són els llibres dels cònsols, amb els assentaments comptables de les despeses autoritzades a fer efectives per part del clavari de la vila, els que ens permeten resseguir amb un cert detall el pas per Olot de la tropa regular¹³². Entre juliol i octubre de 1707 diverses partides relatives a allotjaments, bagatges i farratge al·ludeixen als regiments de dragons reials, de la Diputació i al de fusellers de Manuel Moliner i Rau¹³³, que al setembre ja haurien abandonat la població. En aquest cas estem parlant d'un cost per a la vila de 235 lliures, 14 sous i 4 diners de plata. Però marxats aquests, tot seguit, entre setembre i octubre —almenys fins al

¹³¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 9 de juny de 1707.

¹³² Les dades sobre pagaments per les despeses ocasionades pel pas d'aquestes unitats per la vila estan extretes, si no s'indica altrament, d'ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1707, Llibre del cònsol en cap 1708-1709 i Llibre del cònsol en cap 1709-1710. El pas per Olot del regiment de Clariana quedà recollit en el llibre d'actes de la universitat (Ibidem, Manual de resolucions, sessió 9 de juny de 1707), i s'han conservat diverses cartes dels anys 1707 i 1708 amb les quals es notificava als cònsols olotins l'arribada a la vila de companyies dels regiments de Clariana, de la Diputació, de Dragons Reials, de portuguesos, de Morràs, etc. (Ibidem, id, Correspondència, cartes de 1707 i 1708, pàssim).

¹³³ Els llibres dels cònsols parlen només de regiment de fusellers, però la seva identificació com a regiment de Manuel Moliner i Rau consta a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 13 de juny de 1707.

7 d'aquest darrer mes—, s'estigueren a Olot algunes companyies del regiment de Clariana, també de cavalleria¹³⁴, que novament tornà a fer estada a la vila en el mes de desembre¹³⁵. L'allotjament del seu tinent coronel i la palla i civada per als seus homes i cavalls suposà a la vila un altre cost de 243 lliures, 6 sous i 4 diners de plata.

L'any següent, el 1708, i pels mesos d'estiu i inici de la tardor, altre cop la tropa va fer acte de presència a Olot. Van ser dues companyies de cavalleria de portuguesos, que van estar acampats aquí el 12 d'agost, i el regiment de Morràs, també de cavalleria, de pas per la vila entre la segona meitat del mes d'octubre i l'inici de novembre. Alguns dels pagaments que es van fer en relació amb aquestes unitats parlen del seu trànsit cap a Ripoll i Banyoles en el cas del de Morràs, i, pel que fa als portuguesos, a Tortellà i alguns cap a Camprodon¹³⁶. Tot això costà a Olot 275 lliures i 3 sous de plata, a més de 7 dobles i mitja pagades al gener al veguer *“per la feina de donar palla i civada i allotjar”*, sense més detalls.

El 1709, entre els mesos d'abril i juny o juliol, tornà a haver-hi presència del regiment de cavalleria portuguès o de Lisboa, però ara sembla que el nombre de les seves companyies que es deixaren caure per aquestes contrades fou força més nombrós que en altres ocasions, fins a pensar si no seria bona part del regiment, o fins i tot al complet, el que es desplegaria per aquesta banda de la muntanya. De fet, el seu coronel, Antonio de Miranda Enriques, va estar-se durant un cert temps a Olot, i ja sigui aquí mateix o en algun poble de la comarca, es detecta la presència dels capitans —o de les seves respectives companyies— Luís Sermiento, Leandre Mascarenyas, Emanuel de la Costa, Luís José Botello, Melchor Pacheco de Gama i José Montero. Tres d'aquestes companyies varen allotjar-se a Olot mateix, però d'altres, a instàncies dels còsols de la vila, per als quals aquesta càrrega havia de ser forçosament massa pesant per a la població, varen fer-ho en poblacions veïnes,

¹³⁴ La primera referència sobre l'estada del regiment de Clariana a Olot en aquesta ocasió correspon al dia 5 de setembre (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 5 de setembre de 1707).

¹³⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 5 de desembre, 4 de novembre i 15 de desembre de 1707.

¹³⁶ Possiblement es tracti del tinent i els dotze soldats de cavall de la companyia d'Emanuel de Costa, del regiment portuguès, que s'estigueren 33 dies allotjats a les parròquies de Sant Salvador i Sant Martí de Tornadissa, on van arribar el 23 de novembre de 1708. Els còsols d'aquestes parròquies van haver de donar per a aliment dels cavalls 20 quarteres de fajol, i pa per als soldats, sense que el tinent en volgués fer rebut (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.010, f. 305v, 3 d'abril de 1709). En aquestes mateixes parròquies, l'agost anterior havia passat *«lo baró de Trinbon, general de las tropas de cavalleria olandeses ab las tropas de cavallaria»*, a les quals van haver de donar 34 quarteres i mitja de civada i 270 lliures de pa, arplegades de les cases de les dues parròquies, de totes les quals coses el dit baró tampoc no volgué fer-los-en un rebut, motiu pel qual els còsols acudiren a cal notari a fer-ne testimonial (Ibidem, id, f. 304v-305v, 3 d'abril de 1709).

això sí, a canvi que se'ls lliuressin certes quantitats de diners per renunciar a fer-ho a la mateixa vila. Així, es van pagar al capità Emanuel de la Costa 11 lliures i 4 sous moneda de plata “*per no allotjar en esta vila dos companyias de cavalls, que en virtud de ordre de superior devia de transità en ella*”, un total de 92 lliures i 8 sous plata a Antonio de Miranda “*promesas donar per no allotjar a ell y als de la pr. plana de sa companyia*” i, pel mateix concepte, 44 lliures i 16 sous, i 14 lliures, 11 sous i 4 diners, tot moneda de plata, als capitans Botello i Pacheco, respectivament¹³⁷.

El pas d'aquestes tropes de cavalleria suposava una càrrega econòmica i una nosa per a la vida familiar i en general per a l'activitat diària de la població, i amb la seva constant reiteració un i altre any, la presència de soldats es feia més feixuga, i esdevenia pitjor quan de forma generalitzada es topava per part dels seus comandaments militars amb actituds desconsiderades, si no eren ben bé d'insolència i arrogància. El desembre de 1707 el tinent Antoni Bru, del regiment de Clariana que era a la vila amb quaranta homes, pretengué negociar amb els cònsols contrapartides econòmiques per estalviar-los l'allotjament, cosa que els semblà inacceptable “*per ser contra Constitució*”, amb previsió, si la cosa no s'arreglava, de recórrer “*a Barcelona a dit Exm. Sr. o a quís dega donar part de tot lo referit per medi de un síndich ben instruit de tot lo sobredit*”. Ho van haver de fer, perquè acusaren el tinent d'haver “*tractat mal de paraulas*” el cònsol primer. El tinent, a més, havia exigít als cònsols que li donessin les ordres que havien rebut des de Barcelona referides al seu allotjament, però aquests també s'hi negaren, tenint la precaució “*que los ordres originals en manera alguna se entreguen per quant és molt necessari al tenirlos per fer constar de los serveys fets per esta universitat quant menester sie*”¹³⁸. L'octubre de 1708, quan va passar per Olot el regiment de Morràs, van exigir als cònsols pa i civada, i davant de la intenció d'aquests de voler tractar-ho abans en el consell, els tinents del regiment es van “*descompost de paraulas*”, qualificant els cònsols de ser “*quatre bribons*”, acusació que, feta en públic, “*hauria ocasionat molt disturbí en est poble*”, amb l'afegit de l'amenaça dels tinents de fer acampar la seva cavalleria fora de la vila “*peraquè debastassen los fajols y altres cosas se troban en la campanya*”¹³⁹. No sempre els capitans varen voler signar els rebuts de les partides de pa i civada que els eren lliurades, uns

¹³⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1709-1710, pagaments autoritzats el maig de 1709. Ja el 1707, quan va ser el torn del regiment de fusellers de Manuel Moliner i Rau, la vila havia recorregut els allotjaments, al·legant que se n'havien fet abans, i que en aquell moment es dedicaven prou esforços a formar la companyia de soldats, encara que no sembla que s'hi reeixís (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 19 de juny de 1707).

¹³⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions consecutives que figuren com a 5 de desembre i 4 de novembre (ha de tractar-se d'un error, ja que en la segona s'al·ludeix a un acord pres en la sessió antecedent).

¹³⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 21 octubre de 1708.

rebutus que els eren requerits pels cònsols, amb la confiança que més endavant serviren per reintegrar-se'n l'import¹⁴⁰. El maig de 1709 els cònsols olotins van demanar al coronel Antoni de Miranda que els signés el rebut de les 43 racions de farratge que la vila li havia estat lliurant diàriament des de l'anterior 29 d'abril, però aquest no ho volgué fer¹⁴¹.

Problemes en aquest sentit es van donar en totes les altres poblacions de la comarca que en aquests darrers van veure's desbordades per la presència de les tropes reials de Carles III¹⁴². A les parròquies de Sant Salvador i Sant Martí de Tornadissa el pas de la cavalleria del regiment holandès l'agost de 1708 va suposar-los haver-los de donar 34 quarteres i mitja de civada i 270 lliures de pa, arplegades de les cases de la parròquia, però quan pretengueren que el general els en fes rebut, aquest els replicà amb displicència, segons contaren després els cònsols, *“nos respongué que anassen al Rey nostre senyor, que nos faria recibo, que ells non volian fer”*, i quan el novembre d'aquell mateix any els arribaren els portuguesos, van haver de donar-los en els 33 dies que s'hi estigueren 20 quarteres de fajol per als cavalls i pa per als soldats, però sense fer-los-en cap rebut, perquè *“dit tinent recusa sempre en fernos lo dit recibo”*¹⁴³. A Riudaura, on havien anat a parar els soldats de la companyia del regiment portuguès, el seu comandant Luís Sarmiento només volgué fer rebut per la meitat del pa subministrat a la tropa, perquè aquesta, allotjada a les cases del poble, no havia rebut el pa de forma pertinent, sinó que *“los paysans an donat als soldats del pa ells han menjat en llurs cases y los han donat a menjar de las viandas dits patrons an menjar”*¹⁴⁴, de manera que, tot i haver hagut de compartir el pa amb els soldats, ara en resultava la humiliació d'haver fet un esforç d'impossible recompensa. A Batet i a la Cot, les dificultats dels seus habitants per satisfer les necessitats dels soldats van derivar en actituds de prepotència en contra de la pagesia. L'abril de 1709 hi tenien allotjats 29 soldats de cavalleria i un alferes amb el capità tinent Manuel Martins Lubato, de la companyia

¹⁴⁰ Trobem un exemple de la importància d'aquests rebuts, entre 1708 i 1709, quan va haver-hi les gestions perquè la vila pogués deduir del donatiu al rei sortit de les Corts de 1706 les despeses generades pels soldats. Francesc Fluvià, un dels advocats de la Universitat d'Olot, va anar a entrevistar-se a Barcelona amb Ramon Vilana Perlas per exposar-li tot el que s'havia gastat en el manteniment dels exèrcits de pas per Olot, portant-hi els rebuts que obraven en poder dels cònsols. Vilana, però, rebutjà algun pagament de farratge *«no aventhi recibos dels matexos cabos a qui se entregaren»*, només volgué reconèixer determinats pagaments, dels quals prengué els rebuts, i la resta *«los llansá molt enllà»* (Carta de Francesc Fluvià als cònsols d'Olot, ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Barcelona, 16 de desembre de 1708).

¹⁴¹ ACGAX, Fons Notarial, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.204, f. 182v-183r, 24 de maig de 1709 i f. 183v-184r, 25 de maig de 1709.

¹⁴² Fou aquesta una situació generalitzada arreu de Catalunya. Per als desordres comesos pels soldats en aquest sentit, vegeu Antonio ESPINO, «La mobilització militar catalana...», p. 136-140.

¹⁴³ ACGAX, Fons Notarial, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.010, f. 304v-305v, 3 d'abril de 1709.

¹⁴⁴ ACGAX, Fons Notarial, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.010, f. 405v-406r, 10 de maig de 1709.

d'Antonio de Miranda, als quals havien donat el pa que era preceptiu, però del qual també aquí el capità tinent es negà a fer-los-en rebut. Però, a més, havent-los demanat també civada per als cavalls, els pagesos van dir-los que no en tenien, “y estar exaustas las ditas parròquias de tot gènere de grans per la molta falta ni ha”, a la qual cosa se'ls respongué amb l'amenaça que “ordenaria als soldats que fessen pasturar los dits cavalls per las farratges”, un autèntic càstig, “atès que aquells no són de profit per lo real servey, y a son temps faltarian per los dits cavalls y no faltantlos com no·ls falta la palla per aquells necessària”¹⁴⁵. Al maig, a Santa Pau tampoc el coronel Antonio de Miranda no volgué atendre el requeriment de rebut pels gèneres alimentaris lliurats a tretze soldats i dinou cavalls de la seva companyia allotjats en aquella vila des del mateix 29 d'abril. El coronel al·legà que de pa només havia de fer rebut si eren peces de 24 unces —tot donant a entendre, per tant, que les que s'havien subministrat als seus homes no eren d'aquesta categoria— i que, pel que fa a l'aliment dels cavalls, només faria rebut de l'ordi o civada, “però de fench no, perquè lo fench és herba y és del Rei”¹⁴⁶.

Ja hem vist que el 1706 l'hospital d'Olot havia hagut d'atendre alguns miquelets que hi van ser portats. Ara, amb la guerra cada vegada més present, aquest servitud va créixer. Els registres d'admissions a l'hospital conservats fins avui s'inicien en una època molt tardana respecte d'aquests anys de la guerra de Successió¹⁴⁷, per la qual cosa el moviment que en aquest sentit va experimentar aquesta institució benèfica olotina com a conseqüència de la guerra és de mal calibrar. Un cop més cal recórrer als llibres del clavari de la Universitat d'Olot, que també en aquesta qüestió han de ser forçosament parcials, perquè l'hospital tenia les seves pròpies rendes, i per tant les aportacions que hi feia la municipalitat sempre eren de més a més. En tot cas, però, les 130 lliures, 3 sous i 4 diners moneda barcelonesa esmerçades el 1707 “per medicines dels soldats allotjats a l'hospital” manifesten prou l'increment de la feina que se'ls havia girat als rectors d'aquesta institució. També en aquell any la universitat va contribuir a les despeses derivades de l'alimentació i l'atenció

¹⁴⁵ Testimoni en aquest sentit dels cònsols de Santa Maria de Batet i de Sant Miquel de la Cot, a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.204, f. 124r-125r, 7 d'abril de 1709.

¹⁴⁶ ACGAX, Fons Notarial, Santa Pau, notari Cosme Miquel Gasull, reg. 411, f. 131r-131v, 24 de maig de 1709.

¹⁴⁷ Les relacions de malalts entrats i sortits de l'hospital conservats a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Hospital, comencen el 1749. El registre més pròxim a aquests fets és el Llibre d'òbits de l'Hospital que, però, va del 1716 al 1773, és a dir, un cop finalitzada la guerra de Successió, i que en tot cas no donaria l'abast dels malalts atesos.

mèdica als soldats que es trobaven malalts a l'hospital d'Olot, i pel seu trasllat a d'altres centres¹⁴⁸. Curiosament, en els anys següents els llibres del cònsol emmudeixen respecte de qualsevol altra despesa que la universitat olotina hagués esmerçat a favor de l'atenció donada als soldats per l'hospital d'Olot.

Amb tots aquests elements, la guerra s'estava convertint en un drenatge incessant de despesa, de servituds, d'angúnies i d'inquietuds, que havien d'afectar de forma sensible la població. Anava així perdent la pàtina d'excitació voluntariosa, d'enèrgica expressió de fidelitats entusiastes, per esdevenir una realitat contrariant i aclaparadora, malgrat que en totes aquestes denúncies se salva sempre, com no podia ser menys en una societat que hi estava habituada, el respecte a la sobirania del monarca Carles III, per al qual en definitiva tots havien de treballar, si bé amb l'esperança de poder-ho fer des de la salvaguarda dels principis de justícia i d'equitat. La irrupció de l'exèrcit francès l'octubre de 1709 no faria sinó colpejar encara amb més duresa la vida dels olotins.

4. ENTRE LES DUES INVASIONS FRANCESES DE 1709 i 1711

El gros de l'exèrcit francès, refugiat en el temps d'hivern a les contrades del Rosselló, centraria les seves incursions en les nostres terres al voltant dels mesos de l'estiu i de la tardor, una circumstància reiterada any rere any, perquè era llavors el moment en què els camps havien produït la seva collita, i es tractava, per tant, de venir a requisar-la. Un exèrcit mitjanament poderós consumia dia rere dia, entre efectius humans i cavalls i mules de transport, ingents quantitats de cereals i de palla, que d'algun lloc havien de sortir, i res millor que treure-ho de terres enemigues, sobre les que es llançava una ofensiva amb aquesta finalitat. Així, el cost d'aquest proveïment obtingut a la força sota les formes de pillatge i de contribució resultava escassament carregós (o gens del tot) a les arque de la corona francesa. El propi enemic es convertia en el proveïdor franc de la manutenció de l'exèrcit invasor.

¹⁴⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1707. El 27 de gener de 1707 la universitat ja havia pagat 62 lliures i 16 sous moneda barcelonesa en medicines de l'hospital que aquest no podia pagar, sense que s'hi especificiqui si eren medicines destinades als soldats. Entre setembre i octubre d'aquest anys la Universitat d'Olot desemborsà 54 lliures, 3 sous i 4 diners *«per carn de moltó pels soldats allotjats a l'hospital»*, així com amb 11 lliures i altres 3 lliures atorgades, respectivament, *«al metge Josep Marcillo per assistir els soldats malalts»* i *«a la criada de l'hospital per assistir els soldats malalts»*, així com amb 19 lliures i 8 sous moneda de plata per trasllat de soldats malalts de l'hospital d'Olot a Girona, Figueres i altres llocs.

4.1. Les primeres incursions a tocar de la comarca

L'estiu de 1707 varen arribar les primeres alarmes per la possibilitat que l'exèrcit francès fes, efectivament, alguna incursió per aquestes contrades, una amenaça vista amb una alta preocupació per la seqüela de danys i càrregues de tot tipus que s'havia de témer del pas d'aquestes tropes. Fos pel que fos, a primers de juny els cònsols feren fer armes noves per a defensa de la ciutat, atès que les velles eren inútils¹⁴⁹. L'esglai perquè poguessin venir els francesos feia disparar tot tipus de conjectures, que no sempre es corresponien amb la veritat. El 24 de juny va arribar a Olot una carta dels cònsols de Besalú, en què els participaven que els francesos avançaven pel Coll Sacreu, i que tenien notícia que anaven cap a Llorona. Però resultà no ser cert, i els d'Olot hagueren de demanar als de Besalú que fossin més curosos en les seves notícies¹⁵⁰. Això no tragué que en els dies immediats no paressin d'arribar a Olot notícies d'urgència, apressant la mobilització davant dels perills que planaven sobre Besalú. En el llibre d'actes de la Universitat d'Olot consta que el dia 26 els de Besalú els donaren avís de tenir "*notícia certíssima que en Sant Llorens de la Muga se troban passats dos mil hòmens dels francesos, y que estan comendats per a cremar [?] aquelles montanyas esta nit, no sabent si serà en Llorona, Sagaró o en dita vila de Besalú*", i els demanaven ajuda¹⁵¹. El dia 27 les notícies arribaren de Camprodon, remeses pel veguer, que deia que els francesos volien baixar a Camprodon i retirar-se de l'Empordà, cosa que es veia amb certa prevenció, però que en tot cas requeria que es prenguessin mesures cautelars per si així fos¹⁵². Això que alguna maniobra prenia forma per l'Empordà arribà a Olot també des de més lluny, ja que en una carta des de Berga, es reiterava que els francesos volien desacampar l'Empordà, cosa que, en aquest cas, faria témer un atac contra les places fortes de Berga i Cardona, i per tant es requeria als d'Olot que els passessin qualsevol notícia que poguessin obtenir¹⁵³.

De l'estat de temor i alarma que hi hagué a Besalú en aquestes setmanes ens n'és testimoni la disputa que s'establí entre els paborde de la confraria del Preciosíssim Cos de Jesucrist d'aquesta vila, i els músics olotins Francesc Anglada, Francesc Barbarí i altres companys. La confraria els havia llogat per cantar i tocar a la parròquia de Sant Vicenç de Besalú durant l'octava de Corpus, però sembla

¹⁴⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 9 de juny de 1707.

¹⁵⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 24 de juny de 1707. La carta dels cònsols de Besalú havia estat tramesa aquell mateix dia.

¹⁵¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 26 de juny de 1707.

¹⁵² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta del veguer de Camprodon als cònsols d'Olot, Camprodon, 27 de juny de 1707.

¹⁵³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta de D. Ignasi Sans i de Miquel als cònsols d'Olot, Berga, 27 de juny de 1707.

que al final no hi anaren, justificant-ho pel perill que hi hauria en aquells dies a la vila. Una prevenció que hauria estat prèviament pactada, segons testimonià Josep Vadella, pagès de Besalú, pel qual entre els pactes fets entre la confraria i els músics hi havia la reserva feta pels pabordes “*que sempre y quant en la present vila hi hagués somatents y alarmas causadas per lo enemich, que en tal cas lo dit lloguer no tingués effecte y axí mateix és veritat que antes de dita octava y en dita octava hi ha hagudas moltes alarmas y somatents en differents dias en la dita present vila*”, cosa que li constava prou per haver estat present en l'establiment de dits pactes, i per “*haver vist alçar los dits sumatents y ésser també anat en algun de aquells*”¹⁵⁴.

Un any després, i altre cop a l'estiu, tornà a haver-hi notícies de proximitat dels francesos, però tampoc no acabaren d'arribar fins a Olot. Com feia habitualment, el duc de Noailles i el seu exèrcit van entrar a l'Empordà el maig de 1708, i varen estar-se rondant per aquestes terres fins al mes de juliol. Durant aquest estiu, per la banda de la Garrotxa només hi ha la notícia d'haver fet una incursió fins a Besalú, sembla que sense fer-hi mal. Davant de l'alarma que Fluvià amunt hauria provocat aquesta acció, el 3 de juny els jurats de Besalú s'afanyaren a escriure als d'Olot “*per treurels de cuidado*” donant per fet que els hauria arribat “*la notícia de que los francesos eran en esta*”. Segons els explicaven, havien arribat a Besalú uns cinc-cents homes a cavall, que portaven amb ells dos jurats de Banyoles, i que obligaren que també se'ls afegís un jurat de Besalú, “*dient avia de arribar a la armada a trobar lo Sr. duch de Noalles*”. Després agafaren el camí de Crespià, tot preguntant per la manera d'arribar a Lladó¹⁵⁵. Dos dies més tard els de Besalú tornaren a escriure als jurats d'Olot per ampliar-los les notícies d'aquesta incursió. Ara els explicaren que l'endemà mateix ja havia retornat el jurat que els francesos s'havien endut, i que, a requeriment del príncep Darmstadt (deuen referir-se a Enric de Darmstadt, que ells escriuen *Armestrad*), el jurat en cap de Besalú se n'havia anat a traslladar-li les notícies sobre els francesos que havia portat: “*Las noücias que ha aportada dit nostre Sr. jurat en cap de la ermada de França són de que los francesos voldrian pujar per assí anamont; perquè lo mateix duch de Nohalles li preguntà quins camins hi havia per pujar en eixa vila y dende aquí a Ripoll, y si la carretera [que] se havia feta per pujar a Castellfollit en lo any 1694 estava en peus*”¹⁵⁶. Noailles en aquells moments barrinava i planificava el que serien les seves accions més definitives, i

¹⁵⁴ ACGAX, Fons Notarials, Besalú, Notari Antoni Albert, reg. 890, s.f., 6 de juliol de 1707.

¹⁵⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Besalú, 3 de juny de 1708. El jurat de Besalú al qual obligaren a acompanyar-los era de nom Vilanova.

¹⁵⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Besalú, 5 de juny de 1708.

especialment la presa de la ciutat de Girona. En aquesta seva estratègia, les comarques que hi eren més a prop li havien de servir de rebost i de caixa per anar consolidant els seus passos.

L'estiu de 1708 va anar passant d'aquesta manera amb l'ai al cor, esguardant ara aquí, ara allí, no fos cas que l'enemic es presentés en aquesta part de la muntanya amb el seu habitual i temible ànim recaptatori. Al juliol, el lloctinent de veguer d'Olot, el blanquer Mateu Marcé, va alçar un sometent de quaranta homes, que van estar-se a la banda de Camprodon i Molló des del 26 d'aquell mes fins al 2 d'agost, sota les ordres del comte d'Uhlefeld¹⁵⁷. Tractant-se de Molló, bé cal pensar en el temor d'una entrada francesa pel coll d'Ares, encaminada a baixar fins a Camprodon o a Ripoll, cap a la mateixa banda per on també, segons aquells jurats de Besalú, els francesos consideraven d'accedir-hi per la via de Castellfollit i Olot. Al setembre es va recórrer, per si de cas, a l'auxili diví, fent-se una "*professó ab lo St. Christo, de St. Esteve fins a Nre. Sra. de Altura*", on es va celebrar un aniversari, i sis misses a cada una de les esglésies de Sant Esteve, del Carme i dels Caputxins "*per suffragi de las ànimas del Purgatori, perquè per llur intercessió Nre. Sr. nos concedesca lo que millor nos convindrà*", tot a càrrec de la universitat olotina¹⁵⁸. A l'octubre es va demanar a la vila la formació d'un cos de cent sometents que anessin a Ribes de Fresser per acompanyar una partida de cavalleria i d'infanteria que, per la collada de Toses, havia d'anar a la Cerdanya. La sol·licitud s'esqueia en un moment inoportú, perquè la gent d'aquí es trobava aquells dies, segons resposta dels cònsols a la petició, "*ocupats tant per ocasió de la fira de St. Lluch, que és lo únich temps de poder guañar los moradors alguna cosa per poder commodament passar, y també per lo sembrar y recullir los fajols*", de manera que la vila només es comprometé a la formació de cinquanta homes armats, als quals es pagarien dos rals de plata i un pa de munició al dia, comandats pel lloctinent¹⁵⁹.

¹⁵⁷ Testimonial de Mateu Marcé «*que lo die vint y sis de juliol pròxim passat de mil setcents y vuyt trobantme jo exercint lo ofici de lloctinent de veguer en dita vila de Olot de ordre del Exm. Sr. Conde de Ullefeld, general de las tropas de Sa Magestat (Déu lo guarde), levantí sometent de quaranta hòmens de dita vila y ab ell partí lo mateix die a la vila de Camprodon y partida de Molló, ahont estiguí ab dit sometent baix los ordres de dit Sr. conde de Ullefeld fins lo die dos del mes de agost de dit any inclusive en que me restituhí a la dita present vila*», a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.204, f. 192r-v, 29 de maig de 1709. Pagament a aquest sometent, de seixanta-quatre lliures de moneda de plata, a raó de dos rals per a cada home i dia, a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap, 1708-1709, 20 d'agost de 1708, segons acord pres abans, Ibídem, Manual de resolucions, sessió 10 d'agost de 1708.

¹⁵⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 4 de setembre de 1708.

¹⁵⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 17 d'octubre de 1708.

4.2. Els temors de l'entrada dels francesos a Olot la tardor de 1709

Les memòries del duc de Noailles dediquen unes línies a relatar l'entrada de l'exèrcit francès a Olot l'octubre de 1709. És un espai breu, però suficient per ratificar-nos que l'acció no tenia, estrictament parlant, cap objectiu militar, sinó només de requisa. La vila ni era una plaça forta que convingués de retenir com a suport a posteriors avenços cap a la capital, com sí que ho era Girona, ni tampoc un obstacle que calgués reduir en aquest camí cap a fites de major pes militar i polític. Per això la seva estada en aquesta contrada durà just uns dotze dies, només un venir, prendre i marxar, i deixant sense cap mena de problema que Olot seguís de la banda de l'arxiduc Carles. *“On étoit –relaten aquestes memòries– au mois d'octobre; les subsistances manquoient. Pour continuer de vivre aux dépens de la Catalogne, le général alla camper à Aulot [= Olot], non sans vaincre encore de grandes difficultés. Il falloit forcer le passage des montagnes, où les ennemis l'attendoient. Quelque avantageuse que fût leur position, ils se retirèrent pendant la nuit, quand ils le virent se disposer à l'attaque. Il rentra en Roussillon vers la fin de mois, après une campagne d'autant plus honorable, que le Roi n'avoit rien fourni pour la subsistance de son armée”*¹⁶⁰. L'anada a Olot, tal com relata de forma no gens ambigua el text, tenia com a objectiu que l'exèrcit francès pogués continuar vivint a costa de Catalunya, de tal manera que el balanç final permetés de concloure que tota aquella campanya no hauria costat ben res a França.

L'arxiu municipal d'Olot guarda una petita col·lecció de cartes creuades entre els jurats d'algunes poblacions de la Muntanya en les setmanes precedents a l'ocupació de l'exèrcit francès, que a primers d'agost havia entrat de nou a l'Empordà¹⁶¹. Són uns textos interessants no sols perquè aporten les notícies que corrien d'aquí i d'allà –no sempre fiables, com sol passar en moments de pànic o de neguit– sobre els moviments de les tropes enemigues, sinó perquè la urgència amb què foren escrites els atorga un afegit d'espontaneïtat suficient per traslladar-nos la tensió viscuda en aquells moments per la gent d'aquí. L'experiència ensenyava prou que l'arribada dels francesos no podia sinó portar desventures i aprimament dels recursos amb què més o menys tothom comptava per tirar endavant.

¹⁶⁰ A. PETITOT ET MONMERQUÉ (ed.), *Collection des mémoires relatifs à l'histoire de France, depuis l'avènement de Henry IV jusqu'à la paix de Paris conclue en 1763*, París, Foucault libraire, 1828, t. LXXII, «Mémoires du duc de Noailles», p. 472.

¹⁶¹ Detalls i cronologia de l'entrada i avanç de l'exèrcit francès a partir de l'agost de 1709 i fins a l'entrada a Olot a FRANCISCO de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. II, p. 645-648. Un repàs detallat de les notícies que sobre els avenços francesos es tenien des de Girona pot veure's a Emilio GRAHIT, «Gerona durante la Guerra de Sucesión», *Revista de Gerona*, XIX (1895), p. 9-17.

El 25 de setembre semblava que no hi hauria perill per la banda de muntanya. Els de Camprodon escrivien als d'Olot no témer que hi hagués perill *“per estas fronteras, pus los somatens que eran alsats en al Roselló sen son tornats”*¹⁶². L'endemà, però, arribava l'alarma de l'Empordà, perquè des d'Orfes se'ls feia saber *“que lo henemich se alçava ho era alçat ab designas per dos difarents marxas, la huna per Puntós, y la altra per Banyolas”*, que allí qui més qui menys havia recollit el bestiar i altres béns, i que s'havia alertat Fetembach *“en lo perill nos trobàbam sens calor de gent de guerra ni assistèncias de mantaniment per los somatents, com també lo poc fruit que fan dits somatents”*¹⁶³.

Arribats a l'octubre, la successió de les cartes és gairebé diària, amb una creixent tensió a mesura que va passant el temps. Una breu nota del dia 2, enviada des de Camprodon, parlava ja de moviments de tropa: *“los francesos que eran a Cerdana venan vuy así, y los del Ampurdà puján aquí a Olor”*, i acabava amb un *“tots estam bons gràcias a Déu, ancara que espantats”*¹⁶⁴. El dia següent una nova carta, ara en nom dels cònsols de Camprodon, s'estengué una mica més al voltant de les notícies sobre aquests moviments de tropes. Val la pena, en aquest cas, de transcriure-la íntegra: *“Per exprés tenim rebuda la de V. Magcas. y en quant a las notícias havem passat a donar a V. Magcas. eran malas y hi havia grans temors, ab que ara per lo present creuem no hi ha perill; al que estàvam despatxant lo propri ha arribat un home de Conflent*¹⁶⁵*, lo qual nos ha noticiat de com la gent que estava ajustada en Serdanya, que segons veu y fama pública se deya venia a invadir esta vila y montanya, estava allí y se ha determinat ferla anar per lo dins del Rosselló, y se diu van a incorporar-se ab lo enemich del Empurdà per veurer de tràurer lo blat tenen replegat de aquell país, attès nos diuhen que lo enemich no té forças bastants y tenan gran resistència, assegurant a V. Magcas. que si se innova cosa, lo que Déu no vulla, luego ne donarem avís a V. Magcas. y en lo ínterim quedam suplicant a Nostre Senyor conserve a V. Magcas. dilatats anys”*¹⁶⁶. Aquella mateixa tarda del dia 3 d'octubre, els de Camprodon tornaren a enviar carta a Olot, perquè hi havia més notícies amb un

¹⁶² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta de Dn. Joan de Boxeda als cònsols d'Olot, Camprodon, 25 de setembre de 1709.

¹⁶³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta de Lluís Coronas i Vila, Orfes, 26 de setembre de 1709. La carta porta aquest afegitó: *«Lo donador de la present és Francesch Planella que se dona de baxia de buy dia 26 en avant, quedant 39 de socorro y lo que faran diligència lo pa vinga demà, que és diari que los toca per la necitat se troba en esta terra, que ni paysans abitan en llurs casas»*, cosa que suggereix l'existència en aquella banda d'un sometent de quaranta homes.

¹⁶⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta de Josep Candell a un destinatari olotí identificat com «Esteve». Camprodon, 2 d'octubre de 1709. Podria tractar-se del cònsol segon, Esteve Fontanella.

¹⁶⁵ Possiblement es tracti de l'autor de l'anterior carta, Josep Candell, ja que la inicia dient que *«vuy de nit so vingut de Conflent»*, i hi ha coincidència en les notícies d'un i altre escrits.

¹⁶⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta dels cònsols de la vila de Camprodon als cònsols d'Olot. Camprodon, 3 d'octubre de 1709.

deix de contradicció: havien sabut, pel pubill del Coral “*que està molt cerca de la vila de Prats de Molló, que los ordres tenian los enemichs se eran suspesos*”, però això no volia dir que hi hagués tranquil·litat, ben al contrari, perquè “*se temia molt de altres ordres, y que lo perill era molt evident no vinguessen per assf*”. Per això, seguien dient des de Camprodon, “*nosaltres tenim gent a Colldares per observar los moviments del enemich*”, i per tant “*si se innova cosa, ab molta puntualitat ne donarem notícia*”¹⁶⁷. El dia 5 varen ser els de Sant Joan de les Abadesses els qui enviaven notícies a Olot, amb el prec de veure’s correspostos de la mateixa manera: “*lo enemich voldria ocupar esta montanya ab las tropas que diuen se troban cerca de Prats [de Molló], y si bé discorrem que seguiran los moviments dels enemichs [que] se troban en lo Empurdà, per lo que nos ha aparegut convenient enviar la present per propi, suplicant a V. Ms. per m.e [= mercè?] nos vullan fer m.e de participarnos las notícias tenen dels enemichs de exas partidas*”¹⁶⁸.

A Olot la situació era evidentment d’angoixa i desconcert. L’adroguer Pere Pau Ferrussola i el paraire Pere Gurt van descriure la situació que s’hi vivia mentre el temor a una invasió francesa, que acabaria materialitzant-se l’11 d’octubre, es feia cada cop més palesa: “*alguns dies antes del dit die onze de octubre prop passat en esta vila de Olot hi hagué grans sustos y alarmas tement la vinguda del enemich y en dit temps hi havia molt poch concurs y comers, lo que diem nosaltres saber per trobarnos en la present vila de Olot y haverho vist del modo ho tenim dalt dit*”¹⁶⁹. El dia 4 d’octubre la universitat decidia recórrer a la protecció divina, això sí, fidels al tarannà de la seva fe confiada, no demanaven a Déu que s’allunyés al perill, sinó que s’acomplissin els seus designis: “*Item se ha resolt ques fassan pregàrias suplicant a Nostre Señor nos done lo més convenient sia*”¹⁷⁰. Indici, també, de l’anòmala situació que es vivia a la vila és l’assalt i pillatge que, la tarda del dia abans de l’entrada a Olot dels francesos, van fer els fusellers i alguns paisans del magatzem de gra que hi havia a la fusteria del convent del Carme, i també dels grans guardats al forn de pa de la vila, amb l’excusa que si no el prenién ells s’ho quedarien els francesos. Dels grans del Carme n’era responsable el botiguer Francesc X. Cabirol i Riera, que hagué d’assistir impotent a aquest pillatge, segons els testimonis de dos dels seus assistents, que

¹⁶⁷ ACGAX, Fons Municipal, Olot, Correspondència, carta dels còsols de Camprodon als còsols d’Olot, Camprodon 3 d’octubre de 1709.

¹⁶⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta dels còsols de Sant Joan de les Abadesses, 5 d’octubre de 1709.

¹⁶⁹ Testimonial a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, 1709, reg. 1.010, f. 774r-v, 20 de novembre de 1709.

¹⁷⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 4 d’octubre de 1709.

posteriorment intentaren fer inventari de les quantitats que hi deurien haver: *“tot lo que se devastà y sen portaran los dits micalets y paysans ab violència, y assò o diuhem saber nosaltres attestants per haverho vist de exa manera, y de ordre de dit Sr. Francisco Xavier Cabirol y Riera cuydàvem de la munició, de tal manera que ab la violència jo dit Rovira me hagué de retirar y escondir en una selda de dit convent de Nostra Sra. del Carme, y a mí dit Trinxé me donaren un colp ab una pistola en un dit de la mà dreta”*¹⁷¹.

4.3. L'assalt francès

Davant de la situació d'evident perill es va recórrer als sometents, que precisament per això existia aquesta institució, sovint més efectiva que els mateixos cossos militars regulars. A primers de setembre els còsols d'Olot, seguint ordres del comte d'Uhlefeld a través del sotsveguer de Besalú, feren d'alçar cent sometents, comandats per Lluís Coronas, que s'havien de dirigir cap a Banyoles a unir-se amb l'esmentat sotsveguer¹⁷². El dia 7, arran de noves ordres emanades del general Rafel Nebot, calgué alçar sometent general *“y que vaja directe a la vila de Besalú ahont se incorporarà ab la part del somatent de esta vila, que jas troba en dita vila y paratge que axí importa al real servey”*, amb la previsió que es completés efectivament el nombre del cent homes previstos inicialment¹⁷³. A primers d'octubre, quan l'alarma anava a l'alça, seguia havent-hi sometent olotí a la banda de Besalú, ara amb la presència del cònsol tercer, Vicenç Pla, i del síndic d'Olot Esteve Porró¹⁷⁴. Tres cartes d'aquest darrer des de Besalú en els dies 5, 6 i 7 d'octubre, centrades al voltant del tema dels pagaments que havia de fer a aquests homes, donen a entendre que, malgrat que Rafel Nebot li hagués dit que seria cosa de pocs dies, ell, per altres notícies que li arribaven creia que *“tot serà més llarg no-s pença”*¹⁷⁵. En la carta del dia 7 Esteve Porró inclou notícies més detallades del que se sentia a dir per Besalú: *“Las notícias tenim pera si són que air los francesos feren un gros comendament de cavalleria y micalets los quals sacajaren dos llochs del pla de Banyolas. També sabem tots los dias se passen ragimens a Rosselló; air sen pasaren dos y posaren més guarnició en Rosas. La gent de somatent de exa vila a disminuït molt, si bé avem presos paisans de la plana de Bas ab què avui encara avem pagats 50 homes y estam ab determinació*

¹⁷¹ ACGAX, Fons Notarials, Santa Pau, notari Cosme Miquel Gasull, reg. 411, f. 279v-281r, Olot, 21 de novembre de 1709. Altre testimonial semblant a Ibídem, id. f. 282r-283v.

¹⁷² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 2 de setembre de 1709. Se'ls va preveure una paga de sis sous barcelonins i un pa per dia.

¹⁷³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 7 de setembre de 1709.

¹⁷⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 4 d'octubre de 1709.

¹⁷⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, cartes dels dies 5, 6 i 7 d'octubre de 1709. La darrera d'aquestes tres cartes es pot veure publicada a *Notas Históricas de Olot*, v. I, Olot, 1899, p. 120.

de pendran més si apar bé al Mag^a; fassan demà dematí sens falta vinga pa y diners que ne faltaran per lo pagament de demà si acàs asò no se acaba, que tant lo Sr. cònsol com jo desitjam tornar aquí". Però en aquell mateix dia una carta als cònsols d'Olot emesa pel veguer Fèlix Roure donava ja el toc d'alarma i reclamava que tots els sometents es dirigessin a Besalú amb la màxima celeritat: "*Inseguint les ordres tinch manades y pervingudes tant luego rebran V. Ms. la present se dirigiran ab los somatents a Besalú ahont faran cap tots los de las vegeries per tot lo die buyt del corrent mes, atès las notícias me son comunicades a fi de contendre al enemich pus està ab moviment, confiam ab la llur puntualitar*"¹⁷⁶.

En els dies precedents a l'acció contra la comarca olotina, tal com donaven entendre les cartes que hem vist enviades des de Camprodon, les accions s'havien centrat al voltant de la Cerdanya, amb incursions en territori francès per part de les tropes austriacistes, cosa que obligà Noailles a adreçar-hi un destacament. Però quan semblava que el gros del seu exèrcit es quedaria a l'Empordà, va fer-lo avançar cap a Besalú, amb la intenció de pujar fins a Olot. Francesc de Castellví ens ha deixat una síntesi del desenvolupament d'aquestes accions, similar a la publicada per Narcís Feliu de la Peña en els seus annals¹⁷⁷: "*En 8 de octubre dirigió su marcha hacia Besalú, que ocupó el día 10, precisando a los fusileros de Ferrer y milicias a retirarse*"¹⁷⁸. *Los aliados, advertidos del designio, mandaron marchar a los generales Nebot y Hiselbach con 4.000 hombres, todos los fusileros y milicias del partido de Gerona, mandadas por el veguer don Félix Roura. Noailles la noche del 9 al 10 hizo marchar de Besalú todos los granaderos al orden del marqués de Guerchy, y encontró los aliados acampados en Castellfollit, los desfiladeros ocupados de los fusileros de Birolá y Ferrer. El 10 el brigadier conde de Esterres atacó las alturas. Siete horas detuvieron la marcha. Las Dos Coronas [= els borbònics] insistían en el tránsito para proseguir la marcha hacia Olot. Perdió Noailles en la porfía 170 hombres y dejó 68 prisioneros y más heridos, entre ellos el brigadier de Esterres y algún equipaje, pero superó con la porfía y el valor los desfiladeros. Siguiéronle los aliados en la retaguardia. El día 12 llegó a Olot, que desampararon los fusileros*". Les tropes austriacistes

¹⁷⁶ Carta de Fèlix Roure als cònsols d'Olot, Sallent 7 d'octubre de 1709, publicada a Esteban PALUZIE, *Olot, su comarca...*, p. 109 de documents. També a *Notas históricas de Olot...*, p. 120.

¹⁷⁷ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...* v. II, p. 648. Notícies en alguns aspectes més detallades, a Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 645 i 651-652. Paluzie a *Olot, su comarca...*, p. 96, recull algunes de les dades aportades per Feliu de la Peña.

¹⁷⁸ Narciso FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 645, fa notar que els francesos, al contrari del que feien en altres poblacions, no saquejaren l'església de Besalú, circumstància que atribueix al fet que els invasors tindrien notícia dels prodigis de la relíquia de la Vera Creu que s'hi guardava.

s'haurien retirat d'Olot cap a Sant Feliu de Pallerols i la vall d'Hostoles per tal de controlar els passos del Collsacabra. Els fusellers de Ferrer i els de Birolà s'haurien mantingut, però, al Bosc de Tosca i a la part de la muntanya fins a Fontpobra, respectivament, com a cossos avançats davant la possible pujada dels francesos cap a Osona¹⁷⁹. D'aquestes topades, el llibre d'òbits de la parròquia de Sant Esteve d'Olot només recull l'enterrament, el dia 12, d'un capità francès del regiment de Bretanya, al qual assistiren la totalitat dels preveres¹⁸⁰.

Castellví situà l'entrada dels francesos a Olot el dia 12 d'octubre, però totes les dades municipals i notariales coetànies que s'hi refereixen la situen a la matinada del dia 11, un divendres. Un testimonial ben clar en aquest sentit és el del botiguer Pere Feliu Blanch i del paperer Miquel Lloses, tots dos d'Olot, que una setmana després d'haver abandonat la vila els francesos certificaren davant notari «*que sabem molt bé de que la present vila de Olot per medi dels magnífichs cònsols de aquella donà la obediència al Exm. Sr. duch de Noalles, virrey y capità general o comandant del exèrcit del Rey Chistianíssim lo die onze del current mes de octubre a la matinada dins la parròquia de dita vila en la qual estigué dita vila fins lo die vint y dos del mateix mes en lo qual y a las sinch oras del mati se veu librada dita vila de la invasió y hostilitat enemiga y restituhida a la deguda y desitjada obediència de nostre cathòlich Rey y señor natural Don Carlos Terser (Déu lo guarde)*»¹⁸¹, amb la precisió de l'hora en què els francesos abandonaren Olot el dimarts dia 22.

¹⁷⁹ Segons Josep Buada, pagès de Sant Esteve de Bas, mentre els francesos eren a Olot «*lo exèrcit del Rey Nostre Sr. [era] en las cercanias de la parròquia de Sant Esteve Çalull [= Sant Esteve de Bas]*». Entre aquestes tropes s'hi trobarien «*los micallets y alguns de somatent de la plana de Vich*» que en diverses ocasions s'emportaren blat «*que Joan Garganta pagès de Pruit tenia compradas a Jacinto Buada, pagès de St. Esteve, y aquellas ja entregadas per compte de la ciutat de Vich*». Vegeu-ne el testimonial a ACGAX, Fons Notariales, El Mallol, notari Bernat Cantalozella, reg. 205, f. 263r-264r, 24 d'abril de 1710. A FRANCISCO de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. II, p. 649 s'indica que des de Vic i pobles veïns anaren a prendre posicions «*en los pasos del Grau de Olot, collado de la Salut y Collfred*», i que el dia 15 d'octubre des de Vic el tinent general comte Sormani «*pasó a reconocer el paso del Grau de Olot y bosque de Malatosquera*».

¹⁸⁰ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1708-1734, f. 5v, 12 d'octubre de 1709.

¹⁸¹ ACGAX, Fons Notariales, Olot, notari Francesc Masbernà, reg. 1.204, f. 342v-343r, 29 d'octubre de 1709. Un altre testimonial un xic més tardà és el de l'adroguer Pere Pau Ferrussola i del paraire Pere Gurt: «*lo die divendres onze del mes de octubre pròximo passat a la matinada lo exèrcit del enemich francès comendat per lo duch de Noalles campà y invadí la present vila de Olot y son terme y alguns llochcs circumvehins a aquella, lo qual exèrcit vingué de las parts de Besalú, y tingué dit exèrcit invadida la present vila y terme de Olot y alguns dels lloch circumvehins den de dit die onze de octubre fins per tot lo die de dilluns vint y dos [ratllat i sobreposat: hu] de dit mes de octubre prop passat, en la nit del qual die dilluns se retirà dit exèrcit francès per la part de Camprodon*» (Ibidem, notari Jaume Oliveres, reg. 1.010, f. 774r-v, 20 de novembre de 1709).

4.4. Olot sota l'ocupació francesa (de l'11 al 22 d'octubre de 1709)

L'arribada dels francesos a Olot provocà una espantada general. Segons el posterior testimoni de dos pagesos de Riudaura, Bernat Prat i Bonaventura Ribas, el dia de la seva entrada a la vila estaven traginant trenta quarteres de civada de Riudaura a Olot, comprades pel botiguer Xavier Cabirol, i a la que “*fòrem cerca de la casa del mas Planica de la parròquia de Olot encontàrem diferents personas que fugian de la present vila de Olot, las quals nos digueren que los francesos arribaven en la present vila de Olot*”, i ells, és clar, recularen per tornar a Riudaura¹⁸². Poca cosa se sap del que passà a Olot durant l'escassa dotzena de dies d'ocupació, llevat de les contribucions i l'extracció de grans que varen practicar-hi, que per a això havien vingut. De totes formes, una ocupació militar no és mai un acte de convivència, sinó de domini, en el qual qui té la força sol abusar del qui la pateix.

Dels dies en què els francesos ocuparen Olot, només una sola vegada es van reunir els cònsols i consell de la universitat, el diumenge següent al de l'ocupació, el dia 13, donant plena confiança als cònsols perquè fessin el que creguessin més convenient en cada moment, sense haver d'ajuntar consell, “*per ser difficil lo congregar aquell*”. L'acta d'aquesta reunió¹⁸³ transmet un cert abatiment per la situació en què es trobava la vila. S'hi manifestaven, en primer lloc, “*alguns desordres que se exprimentan en las tropas allotgadas en dita vila y sa comarca*”, per la qual cosa es volia anar a veure el duc de Noailles i els seus intendants “*ab memorial y de paraula sollicitant lo alivio de las personas qui patexan los dits detrimentos*”, una breu referència que suggereix l'alteració que en aquells moments devien patir els seus habitants. També hi havia preocupació per l'exigència de grans que se'ls demanava, quan precisament la vila es trobava, diuen els cònsols i consell, exhausta per a continuar aquest servei i sense grans, atès que ja havien hagut de donar-lo anteriorment a d'altres tropes. Per tant, quan s'anés a veure el duc de Noailles i els seus intendants se'ls demanarien “*se servescan dits señors aliviarli dita càrrega, procurant grans de altres comarcas, o ab altre providència a ells ben vista*”. Finalment, s'hi llegí un manament tramès a la universitat per Dr. Gregori Matas i Pujol, ministre de política i justícia de Felip V, present a la vila, el contingut del qual deuria ser tremendament feixuc. L'acta no transcriu aquest escrit, perquè estava previst que quedés cosit al volum d'actes municipals, però les d'aquests mesos mai no foren relligades, i el mencionat mandat no hi és. Cal, per tant, atendre's a la resposta que hi donà al consell. Deuria demanar, en primer lloc, fer llista dels absents de la vila i tarifa dels seus béns amb ànim, es dedueix,

¹⁸² ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.011, f. 293r-294v, 28 de març de 1710.

¹⁸³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 13 d'octubre de 1709.

d'apoderar-se'n. El consell, amatent a vetllar pels interessos dels seus habitants, suggerí "*se pugan fer avisar des de assí fins als paratges ahont se tròbian per medi de llurs parents o altres personas conjuntas, a effecte de que si voldran se pugan restituir en ella evitant en exa forma la emanassa que sels insinua en dit odre*". També se'ls deuria indicar la quantitat en diners exigida a la vila com a contribució, resolent que els que anessin a veure el duc de Noailles i els seus intendants "*ho comongan de la millor manera pugan*". Hi deuria haver alguna demanda respecte de l'estanc del tabac i drets de general, bolla i guerra, i aquí el consell respongué simplement "*no ser incumbència de la universitat, sinó dels collectors de dits drets*". Finalment es parlaria d'un cert "*avís ques diu se done a las personas ecclesiàsticas*", que el consell obeí. En aquesta mateixa reunió es determinà nomenar quatre síndics amb poder per a intentar reunir les quantitats precises de diner que totes les noves demandes d'aquells dies estaven generant, sindicat que recaigué en les persones de Bernat Vilar, Esteve Godo, Francesc Bover i Josep Biatriu.

La contribució que Noailles imposà a la vila fou de 3.250 dobles, o sia 18.200 lliures en moneda barcelonesa¹⁸⁴. No se'ns diu si aquesta fou la quantitat inicial o si pogué ser rebaixada pels cònsols si és que es féu efectiva l'al·ludida entrevista, però en tot cas és la que finalment va ser pagada. La quantitat forçosament degué semblar excessiva, però no hi hagué més remei que ser pagada si, com s'havia amenaçat, es volien evitar gravíssims danys per a la població. El pagament es va fer el dia 18 d'octubre, després de reunir diners d'aquí i d'allà. El clavari de la universitat hi aportà 1.110 lliures¹⁸⁵; en aquell mateix dia es demanaren en préstec diners en forma de censal a la Comunitat de Preveres de Sant Esteve per un import de 3.360 lliures, a la vídua de Miquel Alzina per altres 3.360 lliures, de 825 lliures a la vídua d'Esteve Bassols, i de 1.685 altres lliures a Bernat Vilar cirurgia d'Olot¹⁸⁶. La resta les aportaren diversos particulars que les lliuraren directament a l'esmentat Gregori Matas, i passats alguns dies després d'haver marxat els francesos els síndics de la universitat reconvertiren davant de notari aquests lliuraments de

¹⁸⁴ Pòlissa final de l'import total de 18.200 lliures moneda barcelonesa a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1709-1710, 15 de desembre de 1709: «*Esta és la pòlisa que la universitat de la present vila de Olot fou texada y ordenada pagar al Sr. Gregori Matas ministro de política y justicia del Christianíssim, per lo Exim. Duch de Nouallas [= Noailles], com més llargament serà baix escrit...*», etc.

¹⁸⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol 1709-1710, pagament autoritzat el 18 d'octubre.

¹⁸⁶ Instruments de la creació d'aquests censals i època del lliurament de diners als síndics de la Universitat d'Olot, tots del mateix dia 18 d'octubre a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.204, f. 335v-338r, 338r-v, 339r-340r i 341v-342r, respectivament. Per a la totalitat dels censals creats per aquests síndics, tant per atendre les donacions de grans que exigiren les tropes franceses, com per altres partides destinades a l'exèrcit aliat, vegeu aquest mateix volum, passim, consultant a l'índex les entrades corresponents a «Síndics de la Universitat d'Olot»

diner en censals morts. Entre els ciutadans que donaren diners per aquest fi hi havia Rafael Serra per un import de 1.960 lliures, Mn. Francesc Socarrats amb 1.200 lliures, l'obtenor del benifet de la Santíssima Trinitat de la capella de Sant Sebastià de les Preses que hi aportà 600 lliures, Esteve Giralt amb 476, Joan Coromina amb 392, i altres particulars amb quantitats inferiors.

Aquesta no fou l'única contribució imposada pel duc de Noailles als olotins. Aquell esment en el mandat de Gregori Matas respecte d'avisar la comunitat de preveres possiblement fos per anunciar-los que també a ells, com a corporació, els corresponia pagar. En aquest cas sabem que la pretensió inicial era de dues mil dobles, rebaixades a 500, després que “*se conferiren los Srs. protectors ab lo Sr. Duch dos vegadas*”, sense més èxit que aquesta reducció, que “*resolgué la Rnt. Comunitat pagar per evitar los rigors se li amenasaban, y efectivamente las pagà lo dia 21 de octubra*”¹⁸⁷.

Francesc de Castellví atribueix aquestes recaptacions en diner, amb preferència a fer-ho en espècies, al fet de trobar-se inutilitzats els molins de la comarca: “*el 22 dejó Olot, después de haber cobrado considerables contribuciones de muchos lugares, porque descompuestos los molinos le era imposible a Noailles subsistir en aquellas montañas*”¹⁸⁸. La veritat, però, és que també la vila hagué de fer importants aportacions de blat, mestall i altres grans per a aliment de la tropa francesa i dels seus cavalls. En aquells moments se'ls ho hagué de lliurar com es va poder, a través d'un comissionat de la universitat, o directament pels particulars que en tenien a casa. Entre novembre i desembre de 1709, un cop suficientment assegurada la marxa de l'enemic, calgué regularitzar els comptes, i abonar als particulars el gènere passat a l'exèrcit francès. En aquest sentit el llibre del cònsol en cap¹⁸⁹ recull més de quinze partides de diverses quantitats que donen una suma de 1.247 lliures de plata, per pagaments fets a diversos particulars per blat, mestall i altres grans, sota l'epígraf comú de ser “*per la subsistència del exèrcit enemich en lo mes de octubre prop passat en què tenia invadit la present vila*”.

¹⁸⁷ Del Llibre de resolucions de la Rnt. Comunitat de Sant Esteve, publicat a FRANCISCO MONSALVATJE I FOSSAS, *Colección diplomática del Condado de Besalú*, Girona, 1908, v. XIX, doc. 2.411, p. 174-175, d'on ho treu JOAQUIM DANÉS, *Història d'Olot...* v. VII, p. 1.175. Segons aquest autor, més endavant hi hagué una «reducció de celebracions feta en 1744 per rahó de les 500 dobles que en octubre de 1709 es donaren al senyor Duc de Nohalles» (Joaquim DANÉS, *Història d'Olot...* v. XIII, p. 2.329, 2.388 i 2.389; vegeu també *Ibidem*, v. XXIII, p. 261, núm. 253, corresponent a l'inventari de l'arxiu de la Comunitat de Preveres de Sant Esteve). Una nota anònima en la guarda d'un dels llibres d'òbits de Sant Esteve d'Olot indica: «*En lo any 1709 trobantme jo protector, féu pagar lo Sr. Duc de Noalles a la Rnt. Comunitat de preveres de aquesta vila 500 doblas amanessant sota vexació*» (Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1708-1734, verso de la primera guarda).

¹⁸⁸ FRANCISCO DE CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...* vol. II, p. 648

¹⁸⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1709-1710, pàssim.

El 30 de desembre hi consta l'autorització al clavari d'un pagament total de 989 lliures, 13 sous i 6 diners de plata fet a diverses persones per "*la sivada y ordi que la universitat fou prexisad en aver de assistir a las tropas francesas en lo mes de octubre prop passat, en la qual tingueren ocupada la present vila y sos tèrrens*", que se suma als anteriors. Però hi ha també d'altres pagaments al servei del duc de Noailles i del seu exèrcit ocupant, com ara 63 lliures i 4 sous de plata pel "*gasto fet per lo Sr. duch de Noallas de sexanta tres lliuras quatra sous de plata*", 286 lliures i 19 sous de plata "*per vi que de ordre del Sr. Exim. duch de Noalles fou presisada la universitat en aver de donar en lo temps ocupà la dita vila*", 185 lliures més i 13 sous de plata també "*per lo vi que de ordre nostre comprà y donà a lo exèrcit francès*", 30 lliures de plata per candeles de sèu distribuïdes "*en casa lo Sr. duch de Noallas y general de Fransa y a difarents guardes en lo temps estigueren en la present vila*", i la important quantitat de 293 lliures, 9 sous i 6 i dos terços de diner pel valor del cuir que els blanquers olotins hagueren de donar als francesos, entre altres diverses aportacions. Costos i més costos que la universitat pogué cobrir a través de la creació i venda de censals com en el cas de la contribució de la vila, una fórmula apta per sortir del pas, però que a la llarga carregaria durant anys sobre l'erari públic de la vila.

Van ser uns dies d'angoixant sotmetiment a un exèrcit que ho imposava tot. Les prevencions amb què l'acta municipal del dia 13 d'octubre parlava d'excessos dels soldats, els temors pels béns dels que, preventivament, havien fugit de la vila diuen de la desventura de la vila en aquells dies d'ocupació. Precisament una setmana després de l'arribada francesa s'esqueia la fira de Sant Lluç, un esdeveniment econòmic de primer ordre per a la vila, que atreïa una gran concurrència de forasters. En aquell any, però, l'ocupació va desbaratar-la del tot, i un cop passat el malson, les autoritats olotines varen convocar-la per al mes següent¹⁹⁰, tot i que previsiblement hagué de ser en tot cas una fira força fluixa, ateses les circumstàncies.

L'acotar el cap i cedir de grat o per força a les demandes dels ocupants segurament salvaren de pitjors mals les cases, les persones i els béns en general. Des d'Olot els francesos feren diverses incursions als pobles dels voltants, sempre amb aquest ànim requisitori. Tal volta a Santa Pau els francesos no hi trobaren la resposta suficientment col·laboradora que hi volien, i això degué ser motiu de

●

¹⁹⁰ Se sap de la no-celebració de la fira de Sant Lluç i de la seva segona convocatòria per una reclamació dels administradors del dret de lleuda de l'abat de Ripoll, que pretenien cobrar-la en els nous dies de la fira, en contra de l'opinió dels còsols que creien que l'abat només tenia aquest dret en els dies habituals. No obstant això, i atenen que en aquest moment els drets abacials estaven segrestats per la corona, els còsols hi accediren per aquesta única vegada com a obsequi al rei a través de la Junta Eclesiàstica. Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 5 de novembre de 1709.

represàlies envers aquesta població. De fet, Francesc de Castellví diu que Santa Pau va ser objecte d'un "saco" per part de l'exèrcit de Noailles, afegint-hi que fou això, precisament, el que hauria motivat una furibunda resposta de les milícies austriacistes en la persecució de les franceses quan aquestes abandonaren la Garrotxa. Des d'Olot els francesos pujaren a Santa Pau el dia 15 d'octubre, deixant-hi per un temps un destacament abans de tornar-se'n a Olot. Les escasses fonts parlen de requisia i de contribucions. Una declaració de dos pagesos del veïnat de Sant Martí de la parròquia de Santa Pau feta l'estiu següent explica que en el mas Terrada d'aquest veïnat van ajudar el masover, Gabriel Pujolar, a "*retirar los grans y altres mobles y com no pogueram acabar de retirarlos tots agueram de retirar y scondir en dita cabanya lo dit blat y mestall de ditas parts y altres grans que eran de dit Pujolar barrejats ab boll per més dissimulació*", però aquesta mesura va servir de ben poc, perquè "*quant sen fou tornat dit destacament de tropas en dita vila de Olot trobàrem a faltar tant los dits grans de ditas parts com los demés grans que havian quedat de dit Pujolar y lo cert és sel ne portaren los dits soldats de dit destacament ques també robaren y sen portaren considerables partidas de altres particulars pagesos y habitants de ditas vila y parròquia de Santa Pau com tot es axí públich y notori*"¹⁹¹. La contribució imposada als habitants de Santa Pau va ser de 840 lliures moneda barcelonesa, i els cònsols hagueren de recórrer, igual que els d'Olot, a la creació de censals per tal d'obtenir dels particulars els diners exigits pels francesos¹⁹².

És presumible que aquesta manera de fer es fes extensiva a totes les altres poblacions de l'entorn d'Olot, en un continuat moviment d'anades i vingudes de les tropes franceses per tal d'assegurar-se el màxim de profit d'aquesta seva incursió a la muntanya olotina. Aquells pagesos de Riudaura esmentats a l'inici de l'ocupació d'Olot quan hi portaven gra, de retorn a Riudaura varen amagar el gra "*en la casa del Priorat de Ridaure, en un aposento ques trobava paredat, y tiràrem la sivada per alt, per lo sostre ahont hi havia un forat que donava al dit aposento, demunt del qual forat hi avia una caixa*". Però les prevencions amb què s'havia fet aquell amagatall resultaren vanes, perquè segons el seu testimoni, "*després de alguns dies anaren en dita casa del Priorat de Ridaure tropas francesas, y després un comendament de francesos, los quals sen aportaren tots los grans ques trobaven en la casa del dit Priorat*", inclosos els de l'amagatall¹⁹³.

¹⁹¹ Testimonial d'Antoni Palomer i Miquel Blanch a ACGAX, Fons Notarials, Santa Pau, notari Cosme Miquel Gasull, reg. 412, f. 319r-320r, Santa Pau, 9 de juny de 1710.

¹⁹² El dia 21 d'octubre de 1709 els cònsols de Santa Pau vengueren un censal al reverent Miquel Pardas prevere i domer de Santa Pau, a títol personal, de 280 lliures que havien de ser donades «*als ministres de Lluís Catorse, per la gràcia de Déu Rey de França*», a compte de les 840 lliures que la vila havia de lliurar. Vegeu ACGAX, Fons Notarials, Santa Pau, notari Cosme Miquel Gasull, reg. 411, f. 248v-253r i 253r-254bis r, 21 d'octubre de 1709, que contenen el censal i el conveni respecte d'aquest censal.

¹⁹³ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.011, f. 293r-294v, 28 de març de 1710.

4.5. Un any d'un cert respir (1710)

El dia 22 d'octubre, a les cinc de la matinada, l'exèrcit francès del duc de Noailles abandonà Olot cap a la Vall de Bianya, amb la intenció de passar a Camprodon. La seva marxa es va veure fustigada per les tropes austriacistes que s'havien quedat a una prudent distància. Les narracions de Francesc de Castellví resumeixen, amb un cert to de recuperada èpica, els entrebancs que no deixaren de posar-se a aquesta retirada francesa: “*Dirigió [Noailles] la retirada por Capsacosta hacia Camprodon. 1500 fusileros y más de 3000 milicias alarmaban siempre las tropas y se aumentaban de continuo, irritadas del saco de Santa Pau. El duque había apostado 500 hombres en San Juan de las Abadesas. Con todo esto no pudo librarse de un continuo fuego en todos los desfiladeros, picándoles siempre la retaguardia, y se computó la pérdida hasta su total retirada a 868 hombres muertos, heridos y prisioneros*”¹⁹⁴. Feliu de la Peña concreta que, entre els danys causats a aquest cos militar francès, calgué comptar-hi Mr. De Rovillere, intendent general de la guerra, un sergent general, de batalla, i un fill del mariscal de Tessè¹⁹⁵.

Seguí gairebé un any de relativa tranquil·litat. La conjuntura europea no afavoria els interessos francesos, i Lluís XIV féu anar replegant les seves tropes cap a França, on les necessitava per resistir la pressió en les altres fronteres europees, excepte les forces de Noailles, que cobrien la frontera del seu regne per aquesta banda mediterrània. Fins i tot el gener de 1710 l'arxiduc Carles pujà a Girona, on fou rebut amb el màxim d'honors i de consideració, en una gran mobilització de les institucions municipals d'aquella ciutat¹⁹⁶. Quan es va fer saber les intencions del monarca als cònsols d'Olot se'ls va demanar que hi enviessin un síndic per complimentar-lo, afegint-hi que, “*a imitació de tots los comuns se esmerarà essa universitat en fer alguna demostració enviant bolotaria, cassa, mantega y en particular formatges y truytas*”¹⁹⁷. Seria el Dr. Manuel Morató, aquell a qui en els primers dies de la revolta de 1705 es mostrà com un dels prohoms declarament addictes a la causa austriacista, qui ara des d'Olot es traslladaria a Girona a complimentar el monarca en representació de la vila, amb “*lo regalo que la universitat resolgué remetreli*”¹⁹⁸.

¹⁹⁴ FRANCISCO DE CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 648.

¹⁹⁵ NARCISO FELIU DE LA PEÑA, *Anales de Cataluña...*, v. III, p. 651-652. També a Esteban PALUZIE, *Olot, su comarca...*, p. 96.

¹⁹⁶ Per als detalls de l'estada de l'Arxiduc a Girona vegeu Emilio GRAHIT, «Gerona durante la Guerra de Sucesión»..., p. 50-60 i 74-85.

¹⁹⁷ Carta des de Girona del Dr. Josep de Puig, del dia primer de gener de 1710 a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 3 de gener de 1710, on hi és parcialment transcrita.

¹⁹⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 15 de gener de 1710. Pel que fa a obsequis per al monarca, Besalú li hauria fet arribar un donatiu en metàl·lic i una corrua de cavalcadures, segons recull FRANCISCO MONSALVATJE I FOSSAS, *Notas históricas. Besalú, su historia, sus condes*, Olot, 1890, v. II, p. 25.

Aquest afluixament en el bàndol filipista fou aprofitat pels aliats per emprendre una nova ofensiva cap a l'interior de la Península: el juliol de 1710 es produiria la important victòria militar a Almenar, al Segrià, i a l'agost una altra a Monte Torrero, als voltants de Saragossa, obrint l'accés cap a Madrid, que fou ocupada el 23 de setembre. Alguna d'aquestes accions va ser celebrada a Olot amb solemnitat institucional, com el tedèum que es va cantar a l'església parroquial de Sant Esteve i les festes que es feren els dies 30 i 31 d'agost per celebrar la victòria aliada a tocar de Saragossa, inclòs *“lo corre de toros per los dies 30 y 31 de agost prop passat per la continuació y solemnitat de la festa se féu de dita victòria”*¹⁹⁹.

Malgrat aquest esperit de major optimisme i tranquil·litat, la vida diària a la vila seguia estant sota el carregós pes de les circumstàncies. Una carta enviada l'11 de març per Ramon Vilana Perlas, llegida en el consell del dia 20, demanava als cònsols fer arribar a Barcelona *“una porció de madera que ha de servir per fer escopetas de las magestats del Rey y la Reyna”*. Els regidors fugiren d'estudi dient que mirarien si al mas Caritat i a la casa de Joan Casals hi havia, efectivament, aquesta partida de fusta, però que en tot cas no podrien responsabilitzar-se de fer-la portar fins a Barcelona perquè *“la universitat se troba ab viu sentiment de no poderlo servir per lo molt que han de costar los ports per trobarse la universitat de present exausta de medis”*, i que, en conseqüència, els agradaria *“que se servesca dit Sr. valerse de altres medis per transport de aquellas”*²⁰⁰. El mes d'abril la presència a la vila del regiment de cavalleria dels portuguesos, que s'allargà fins al maig, tornà a carregar la població amb el proveïment del farratge necessari per als cavalls i la manutenció de la tropa²⁰¹.

Al novembre les coses tornaren a capgirar-se en contra de la causa que aquí es defensava. Les Dues Corones reaccionaren, i en una reordenació de les seves tropes, obligaren els aliats a abandonar Madrid el 9 de novembre, desfent ara, en retirada, el camí triomfal que ens els mesos precedents els havien col·locat a la capital del regne. Les derrotes de Brihuega i Villaviciosa al desembre, i la definitiva sortida de les tropes aliades de l'Aragó per replegar-se a Catalunya a finals d'any marquen el punt final del parèntesi de 1710, en què la població fidel a Carles III havia albirat unes possibilitats de victòria que, irremeiablement, ja no es tornarien a donar.

¹⁹⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 29 de setembre de 1710. El tedèum va costar 7 lliures 16 sous i 8 diners de plata, i les festes dels toros 44 lliures, 4 sous i 8 diners de plata.

²⁰⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 20 de març de 1710.

²⁰¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 29 de setembre i 12 de novembre de 1710, en les que es tractà del proveïment de farratge que s'havia fet per als cavalls d'aquest regiment, subministrat pels pagesos del terme.

4.6. Caiguda de Girona i nova ocupació francesa d'Olot i comarca (gener-març de 1711)

El canvi de conjuntura de la tardor de 1710 va fer que Lluís XIV reforçés l'exèrcit de Noailles, el qual ara al novembre emprengué una nova ofensiva a les comarques del nord-est de Catalunya que el conduiria a la important victòria sobre Girona. L'atac contra aquesta plaça forta, i a més seu del bisbat, va causar preocupació en l'entorn comarcal i a Olot mateix. El 2 de desembre Francesc Ferrer, del consell de la vila, havia tornat de Girona després de parlar amb Josep de Puig, el qual li havia demanat que es fes arribar a la població gironina algun tipus de suport, *“estant ab ressels de ser acitiada la plaça de Gerona y desprovehida de moltes de les provisions necessàries per lo abast y defensa de aquella, y ser molt del servey de Sa Magestat y conservació dest Principat lo estar dita plassa ab las provisions necessàries de tot lo que convinga”*. Els d'Olot hi enviaren 12 bous o vaques i van contribuir amb el pagament de 20 terralloners per reforçar les defenses de la ciutat²⁰². Per la seva banda, Carles d'Alemanys i Bellpuig demanà gent per a la defensa *“del pays i invasió del enemich”*. Els còsols, fent gala d'estar amatents *“en sa possibilitat per servir a Sa Magestat y a la causa comuna de est Principat, si y de la manera que fins vuy ha acostumat fer”*, acordaren aixecar 50 sometents pagats per la vila, ja que en aquell moment, a mitjan desembre, no consideraven necessari fer una alçament general²⁰³. Amb gran sorpresa, però, a finals de mes, i mentre Girona patia ja l'atac diari dels francesos, els còsols d'Olot saberen que Carles d'Alemanys se n'havia tornat a Tortellà, que els caporals del sometent també havien fet el camí de casa seva, i que els cinquanta homes de sometent pagats per la vila *“estarian en lo lloch de Moyà, qui és més distant del enemich més que de la present vila, ahont nos creu fassen servey algun sí sols gastos crescidas quantitats a la present universitat”*, per la qual cosa acordaren de fer les providències necessàries per al retorn d'aquests homes, salvant que poguessin tornar a marxar si així ho determinessin les circumstàncies²⁰⁴.

Però, sense distreure massa temps, el 14 de desembre l'exèrcit francès se situà a tocar de la ciutat de Girona, que va ser bloquejada. El dia de Sant Esteve les bateries començaren a disparar contra Montjuïc i contra la població. Aturat l'atac durant la segona setmana de gener a causa de les fortes pluges, es reemprengué amb gran força el dia 14, fins a aconseguir que Girona s'avingués a la capitulació entre els dies 23 i 25 de gener²⁰⁵.

²⁰² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 2 de desembre de 1710.

²⁰³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 10 i 13 de desembre de 1710. La vila contribuiria amb la manutenció d'aquests homes pagant-los quatre sous plata i un pa de munició diari.

²⁰⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 27 de desembre de 1710 (any notarial de 1711).

²⁰⁵ El setge de Girona pot veure's relatat dia a dia a Emilio GRAHIT, «Gerona durante la Guerra de Sucesión...», p. 108-118, 136-145 i 170-180.

Quan Girona en aquell gener de 1711 va capitular i va passar efectivament a mans franceses, des d'Olot les coses van ser vistes, de grat o per força, d'una manera diferent de com ho havien estat fins llavors. Els dies 8 i 14 del desembre anterior s'havien rebut a Olot tres cartes des de Torroella de Montgrí, on es trobava l'exèrcit francès, comminant la vila a posar-se sota l'obediència borbònica si no es volia caure sota el càstig i el rigor de la guerra. Els còsols no ho acceptaren, amb les raons d'haver-hi a la població Rafel Nebot i molts sometents, i perquè no semblava d'ús donar obediència a un exèrcit que es trobava tan lluny de la vila, cosa que, en tot cas, només quedaria justificada si, efectivament i dit més com a formulisme que no pas amb ressò èpic, *“ves venir tropas regladas encaminadas a ella”*. També argumentaren que Olot depenia de la plaça de Girona, i en aquells moments tampoc no havia cedit a les pretensions del duc de Noailles²⁰⁶. En canvi, a finals de gener, quan aquesta darrera circumstància ja no es donava, s'imposà la prudència i la voluntat d'evitar que la població prengués mal en el cas de persistir en la seva fidelitat a l'arxiduc. El dia 30 de gener es reuní el consell de la vila per decidir unànimement, i sense cap discrepància, anar a Girona a posar-se sota l'obediència del duc de Noailles, *“a vistas de trobarse expugnada y rendida la dita plaça de Gerona per capitulació des del die 23 del corrent, y adquiridas novas notícias certas, tant de paraula com per cartas vingudas de Gerona de personas ben intencionadas y effectadas a esta vila, ab què avisavan del descontento de dit Sr. duch de Noalles per la tardança de no anar a donar dita obediència, y que se havia entès haveri resolució de enviar tropas per venir a prendrersela”*. I, com autojustificant-se, els còsols reblaven la seva decisió amb l'argument que així s'evitarien amenaces sobre la població, *“y además per haver observat en diferents ocasions, que expugnada la plasa de Gerona se a sempre acudit a ella a rendir la obediència mentres que nos tròpia ocupada de tropas per ser dependència de la dita plassa”*.

D'Olot va sortir cap a Girona una comissió encapçalada per Antoni Bolòs, un personatge que amb el pas dels esdeveniments veurem decididament decantat per la causa borbònica²⁰⁷. Allí van veure's amb el duc de Noailles, el qual, segons explicaria posteriorment Bolòs al consell de la vila, *“rebé la ambaixada de ells ab tota benignidad”* i els *“digué de paraula que venian en esta vila set esquadrons*

²⁰⁶ Aquests precedents es troben recollits en l'acta de la sessió del dia 30 gener, en què es prengué l'acord de prestar obediència al duc de Noailles, com es dirà tot seguit en el text (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 30 de gener de 1711).

²⁰⁷ El dia 29 de setembre el consell acordà que es paguessin *«las dietas als senyors síndichs que de ordre de la Universitat anaren a donar la obediència en Gerona y per altres anades feren en dita ciutat a coneguda dels magnífichs còsols»* (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 29 de setembre de 1711).

y sis batallons”. Allí mateix, seguí referint, “los donaren dos ordres en ubert per a portar farina den del presidi de Rosas a esta vila enviant esta universitat bagatges per lo transport. Y que en quant a la demás providència no sen parlà altre cosa”²⁰⁸. La universitat, no cal dir-ho, va prendre les mesures necessàries per atendre aquest transport.

A primers de febrer les anunciades tropes franceses, de la mà del comte Maximilien François de Fiennes, ja eren a Olot. Els còsols varen enviar un nou comissionat a Noailles, un religiós, el P. Rafael Navarro, segurament per demanar-li un alleugiment en la càrrega d’haver de mantenir aquestes tropes. Se’n coneix només la resposta escrita que el duc va trametre a Olot el dia 9, en què els deia, amb un to que sorprèn per la seva condescendència, passar “a escribir al Sr. Conde de Fienes dando las órdenes necesarias para el mayor alivio, y descargo de V. Ms., asegurándoles que en breve partirán essas tropas para ir más adelante, y así podrán mortificarse algunos días, que con las órdenes que tengo dadas en satisfacción y alivio de esse común, y con la segura esperanza de que ha de durar poco, quedarán V. Ms. en mejor estado”²⁰⁹. L’arribada de les tropes, doncs, va fer-se amb celeritat, i amb la idea de poder passar d’aquí a Ripoll i Camprodon, amb el sempre mateix propòsit d’obtenir-ne resultats contributius²¹⁰. Un dia després de l’anterior carta, Noailles tornà a escriure els còsols, ara per ordenar-los que un d’ells, el síndic i l’escrivà amb el registre de la cúria de la vila d’Olot, l’anessin a veure a Girona per parlar de certes matèries concernents al reial servei, de les quals, però, no n’hi ha més detalls²¹¹.

²⁰⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 3 de febrer de 1711. Segons la crònica del Collell, el nombre d’aquestes tropes hauria pujat a 12.000 soldats, escampats des de Sant Feliu de Pallerols fins a Mieres, Santa Pau i Olot (Luís G. CONSTANS, «Una crònica inèdita...», p. 93-95).

²⁰⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Girona 9 de febrer de 1711.

²¹⁰ Diu CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, vol. III, p. 212: «Mandó [Noailles] a mediados de febrero marchar al conde Fiennes con un numeroso destacamento penetrar los parajes de Olot, Ripoll y Camprodon, a fin de poner en contribución aquellas montañas. Dispuso su marcha con tanta celeridad y silencio que ocupó Ripoll y Camprodon, cobrando las crecidas sumas que les había impuesto para la paga de la contribución». Segons un nota del llibre de la Confraria del Roser de Torelló, després de rendida Girona «al die 4 de fabrer 1711 arribaren dits enemichs a la Capella de Maria Santíssima de la Salut de la parròquia de St. Feliu de Pallerols, en la qual se fortificaren ab ànimo de venir en esta Plana de Vich, y per la intercesió de Maria Santíssima del Roser tingué Déu Ne. Sr. misericòrdia de nosaltres» (Fortià SOLÀ, *Història de Torelló*, Barcelona, 1948, v. II, p. 344-345).

²¹¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Girona 10 de febrer de 1711.

Els soldats arribats a Olot eren tropes de cavalleria i d'infanteria, i van haver de ser allotjats entre les cases de la vila “*del millor modo se puga*”, com deia la resolució municipal del dia 16 en què es manava la distribució d'aquestes tropes²¹², a les quals “*los paysans o patrons sols deuran donar als soldats llit i ús del foch i llum*”. Però també se'ls havia de pagar l'anomenada “*estancilla*” per cada soldat, que era d'un sou de moneda barcelonesa per dia. Per ella sabem que l'exèrcit vingut a Olot estava conformat per 5.625 places, perquè fets els comptes, la seva presència a la vila suposà per aquest concepte un import diari de 281 lliures i 5 sous moneda barcelonesa. Per això la mateixa resolució del dia 16 establí que es faria una talla entre els habitants de la vila i terme per poder-hi fer front, ja que sinó “*los officials soldats se la cobrarian dels patrons, lo que causaran grans desordres*”.

A més d'això, i tot i les bones paraules de Noailles, la presència de les tropes franceses a Olot va comportar també una nova contribució, que va importar la “*considerable quantitat*” de 3.000 francs, fets efectius sense dilació²¹³. El dia 8 de febrer els còsols nomenaren síndics per atendre totes les qüestions relacionades amb les contribucions exigides per l'exèrcit francès, els quals immediatament van posar-se a crear censals morts “*ad solvendum ministris militum qui de presenti reperiuntur in presenti villa Oloti contributionem necessariam...*”²¹⁴, i encara en la sessió municipal del dia 28 de febrer els còsols instaren els elegits per reunir aquesta quantitat “*se valgan dels millors modos eo medis*”, entre els quals suggerien que podrien ser “*tant a for de censals mútuos, tant dels arrendataris dels emoluments de la universitat, com de qualsevols altres persones*”²¹⁵.

²¹² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 16 de febrer de 1711. Segons aquesta resolució, l'anomenada «estancilla» dels soldats hauria d'abonar-se des del dia 11 de febrer.

²¹³ El dia 20 de desembre de 1711 el clavari Antoni Bolòs va fer passament de comptes davant dels oïdors de comptes del consell d'aquests «*tres mil franchs que la dita Universitat dagué pagar en lo corrent any al Exm. Senyor Duc de Noalles per la contribució en los mesos de febrer y mars prop passat en què estigué la present vila baix la obediència del Rey Christianíssim*». Bolòs va presentar-ne els rebuts, llevat de 514 francs que Bolòs deia haver pagar dins del total de la contribució, dels quals, però, no en tenia el corresponent rebut. La universitat donà a Bolòs sis mesos de termini per presentar-ne el rebut, passats els quals, si no ho feia, hauria de restituir a la Universitat aquesta quantitat amb el mateix valor de moneda amb què deia haver pagat, o sia a raó de 13 francs la dobla (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 20 de desembre de 1711).

²¹⁴ Sindicat de la Universitat d'Olot a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.206, f. 72v-77r, 8 de febrer de 1711, i censals creats en els dies 8 i 9 de febrer a *Ibidem*, notari Jaume Oliveres, reg. 1.012, f. 121 i 123, 8 i 9 de febrer de 1711, respectivament.

²¹⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 28 de febrer de 1711. Per als censals creats pels síndics en relació amb l'estada dels francesos vegeu ACGAX, Fons Notarials, notari Francesc Masbernat, reg. 1206, 1711, *pàssim*, índex del volum epígraf «Síndics de la Universitat d'Olot». Alguns particulars deixaren diners sense interès, com el saboner Rafel Serra, que facilità poc més de 200 lliures de plata «*gratis a la universitat per pagar a les tropes franceses que estigueren aquí en el mes de febrer y part de març*», i que se li anaren tornant de mica en mica (*Ibidem*, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol segon 1711).

Contribucions semblants van ser imposades a tots els pobles de la comarca. Hi ha notícies de les que es van aplicar a la Vall de Bianya, Tortellà, Besalú, Mieres i Sant Feliu de Pallerols²¹⁶, quantitats a les quals cal afegir, com passava d'ordinari, d'altres despeses relatives a la manutenció d'aquestes tropes, de les quals també n'hi ha exemples referents a Olot, Maià, Sant Esteve de Bas i Sant Feliu de Pallerols²¹⁷.

El dia 9 de març aquestes tropes encara eren a Olot. En aquest dia el seu comandant, el comte de Fiennes, manà als cònsols que li fessin efectiu de forma immediata el que es devia i un avançament, *“lo degut per rahó de la estancilla dels dos regiments de dragons ques trobavan allotjats en dita vila, y per tot*

²¹⁶ Censal de la Vall de Bianya per a poder pagar la contribució demanada pels ministres del rei cristianíssim a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Olivèrès, reg. 1.012, f. 140, 13 de febrer de 1711. Segons Robert BAYER I CASTANYER, *Tortellà*, Ajuntament de Tortellà, 1990, p. 169, aquesta vila va haver de satisfer 2.000 lliures barceloneses per les «estansillas» de les tropes franceses, i per fer-hi front es va crear un censal a favor de l'honorable Joan Cors, negociant d'Olot, amb una pensió de 218 lliures anyals, de les que el 1732 se n'havien tornat 1.000. A Joaquim MATAS, *Castillo de Salas y sus términos (antiguo condado de Besalú)*, Olot, Juan Bonet, 1905, p. 136 es diu que els francesos imposaren un «*donativo gratuito de 500 libras barcelonesas a la Comunidad y Capítulo de Besalú, y por gracia lo rebajaron a 350 libras, de las que se pagaron la mitad*», circumstància que el 1713 donaria peu a uns fets que ressenyarem més endavant. A Mieres també s'hagueren de crear censals «*atención y considerando la urgente necesidad que de present se troban los singulares y habitantes de ditas cellera y parròquia per lo tant gran y excessiu alojamiento tenen de tropas francesas, per lo que és precís manllevar grans quantitats de diners*» (ACGAX, Fons Notarials, Santa Pau, notari Cosme Miquel Gasull, reg. 413, f. 27r-29v, 29v-32v, 33r-335r i 35v-36r, 21 de febrer de 1711). A Sant Feliu de Pallerols el 13 de març de 1711 es presentaren els cònsols davant del comissari de les tropes franceses reclamant que se'ls fes rebut per valor de 2.286 lliures i 8 sous moneda barcelonesa que havien pagat els de Sant Feliu, Sant Iscle, Cogolls i les Encies per l'«estansilla» dels seus soldats durant divuit dies del mes de febrer i vint del mes de març, incloent aquesta quantitat els diners aportats per les parròquies de Granollers de Rocacorba i de la Barroca, i 125 lliures per tres soldats francesos desapareguts (ACGAX, Fons Notarials, Sant Feliu de Pallerols, notari Joan Bosch, reg. 281, f. 24r-v, 13 de març de 1711).

²¹⁷ A ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, 1723-1726, conté unida a finals de la part de 1724 una súplica de Miquel Solanich, pagès de Sant Joan les Fonts, que recorda que «*lo any 1711 y trobantse en la present vila de Olot las tropas francesas comandades per lo Excelentíssim Sr. Conde de Fienes*» va deixar quatre quarteres de blat a la Universitat d'Olot. En la sessió del 27 de desembre s'acordà de pagar-li 12 lliures de plata per aquestes quarteres deixades «*per subvenció de las tropas francesas*»; semblantment es troba una altra súplica de Salvador Casanova, paraire, que deixà quatre quarters de mestall «*en lo any 1711 per subvenció de las tropas francesas*». A Ibídem, Fons Notarials, Besalú, notari Miquel Berga, reg. 928, f. 255r-257r, 3 de novembre de 1742, s'hi troba la transcripció d'unes pàgines del llibre *Talla feta per los jurats y concellers del lloch de Mayà feta vuy als nou de febrer mil set cents y onse per fornir de carn a las tropas francesas que vuy són en la vila de Besalú*. El 21 d'abril de 1711 la municipalitat de Bas va resoldre que, havent gastat grans quantitats de grans «*per ocasió dels francesos aquartelats o presidats en lo puig de Sant Esteve Çalull*», calia pagar-los als particulars d'acord amb una taula de preus que va quedar fixada per quartera a raó de quatre lliures i tretze sous el blat, quatre lliures i set sous els mestall, tot moneda barcelonesa, la civada de dins el vescomtat a 12 rals de plata, la de fora al preu que costà, les faves a vint-i-quatre rals de plata, l'ordi i el blat de moro a vint-i-dos, el fajol a divuit, els fesols a tres sous el mesuró, tot això darrer en moneda de plata, i el pa a nou diners barcelonesos la lliura (Ibídem, El Mallol, notari Bernat Cantalozella, reg. 206, f. 166v-167r, 21 d'abril de 1711).

demà la dita estancilla deguda y deudora tant de la infantaria com dels dragons per sis dies”²¹⁸. Com que això era una quantitat important, els cònsols van haver d’instar als habitants de la vila i terme “que paguin quiscun de ells las quantitats a ells tocants per rahó de la present talla, y també de ques diligencie y mire de que sis trobara alguna persona que vulla dexar las quantitats se trobaran gratis ab promesa de restituir aquellas dins lo termini acordaran”. Ara bé, el dia 16 de març el capitost austriacista Rafel Nebot era a Olot i, per tant, l’evacuació de les tropes franceses de la vila hagué d’efectuar-se entre les previsions d’encara quedar-s’hi pel cap baix sis dies més que havia fet el comte de Fiennes el dia 9 de març, i el dia 16 en què la vila ja es trobava novament sota obediència a l’arxiduc. Quan les tropes franceses van marxar d’Olot cap a l’Empordà van ser fustigades per fusellers i gent del país, ocasionant-li la mort de 740 homes i 26 oficials, en contraposició a les pèrdues de dos capitans, set oficials menors i 130 fusellers i paisans, que comptabilitzà l’altre bàndol²¹⁹.

Si a Olot sembla que, deixant de banda els costos contributius, la presència d’aquestes tropes no va causar danys greus (possiblement perquè s’havia pactat el pas a l’obediència al duc de Noailles), a la resta de la comarca hi ha alguns testimonis de violència que en donen una visió contraposada. A Besalú dos testimonis tardans de 1726 feien patent la destrucció dels papers de la cúria feta pels francesos ara el 1711, quan part de les tropes de l’Empordà “ *fueron a esta villa de Besalú y se llevaron y quemaron la mayor parte de los papeles de la Curia Real de dicha villa de Besalú y su vegario*”. Un dels testimonis recordava que “ *por las calles de dicha villa y por los caminos que transitava en el bolverse dicha parte de tropa vimos y hallamos muchos y diferentes papeles de dicha curia*” i que havia “ *visto harder parte de los papeles de la dicha curia sin que nada pudiesse reparar aquellos*”. Un segon testimoni també tenia present, tot i els anys passats, que “ *después de quemados los papeles que en dicha curia estaban recónditos entrando en ella vi aquellos convertidos en ceniza y otramente essa es la voz pública y notoria en esta villa de Besalú*”²²⁰. L’inventari de béns de Josep Martins, teixidor de lli de Sant Esteve de Bas, recull haver-hi a la botiga i cort de la seva casa “ *dos talers desguarnits ab sos gorniments, y trentze pintas y lo ordidor espatllat per causa dels francesos*”, i la seva vídua referí

²¹⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 9 de març de 1711. En una sessió anterior, del dia 28 de febrer, hi havia hagut una nova reclamació del comte de Fiennes per al cobrament de l’ «estancilla».

²¹⁹ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...* v. III, p. 212-213.

²²⁰ ACGAX, Fons Notarials, Besalú, notari Miquel Berta, reg. 910, s.f., 3 d’octubre de 1726.

també, a tall d'inventari, “*que ab los francesos se ha perduda una bala de roba blanca*”²²¹. A Sant Joan les Fonts va haver-hi una topada amb armes de foc entre gent d'aquí i els francesos el 24 de febrer, de resultes de la qual els d'aquí “*nefraren y prengueren alguns francesos ab lo fato y cavalls que menaven*”²²², un episodi que sembla coincidir amb el que s'explica en les *Noticias* de Francesc de Castellví: “*los paisanos, unidos con los fusileros de montaña y de los regimientos de Birolá y Ferrer, ocuparon los desfiladeros de Castellfollit y ganaron dos pequeños cañones*” recuperats al cap de poc per les tropes del comte de Fiennes²²³. A Sant Feliu de Pallerols diversos testimonis van al·legar que els francesos se'ls havien presentat a les seves cases i emportat grans “amb violència”, en alguns casos de forma reiterada, com expressà Francesc Gravalosa, masover del mas Pujol de Sant Feliu de Pallerols: “*lo dissapte de Carnastoltas, que comptàvem als catorse del mes de febrer prop passat, vingueren difarents officialas ab fosillers de las tropas acotonadas en la vila de St. Feliu de Payarols en la casa del mas Pujol ahont jo habito y sen aportaren en ma presèntia y ab violència de dita casa sinch quarteras de ordi, una quartera y mitja de civada y una quartera de espelta, y sen anaren y axò fou a la matinada, y després al mitg die vingueren en dita casa altres oficials y fusillers y prengueren de dita casa y sen aportaren ab violència nou quarteras y tres vuytans de blat y un vuyta de fasols, y sen anaren, y lo mateix die a la tarda vingueren altres oficials ab fosillers y prengerem de dita casa y sen aportaren tres quarteras y un vuytà de blat*”, coses de les quals el comissari de queviures d'aquestes tropes mai no li'n volgué fer rebut, pretextant desconèixer quins havien estat els oficials autors de la requisita²²⁴. En contrast amb això, el santuari del Collell va quedar protegit per un sentinella de la guarnició francesa que hi havia a Mieres en evitació de possibles danys²²⁵. La crònica d'aquest santuari explica, però, que quan, a mitjan març, les tropes franceses es

221 ACGAX, Fons Notarials, El Mallol, notari Bernat Cantalozella, reg. 206, f. 223v-226v, 28 de maig de 1711.

222 Testimoni atorgat el 1721 pel qual tres treballadors de Castellar i de Capsec certificaren que Pere Colldecarrera, pagès de Castellar, no havia pres part en aquests fets contra els francesos. Un d'ells ho certificà perquè es trobava amb el mencionat Colldecarrera al seu mas Passasserres, però els altres dos de Capsec, Bartomeu Font i Bartomeu Pujol, de 40 i 35 anys respectivament el 1721 (i per tant de 30 i 25 en el moment dels fets), per haver-hi ells participat com a «*factors en dita funció y haver feta aquella en companyia dels demés, y haver vist y experimentat que en dita ocasió férem dita presa lo dit Pera Colldecarrera no hi fou en cosa, ni entrevingué ni cooperà en dita funció*» (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.024, f. 200r-v, 8 d'octubre de 1721.

223 Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 212.

224 ACGAX, Fons Notarials, Sant Feliu de Pallerols, notari Joan Bosch, reg. 281, f. 25v-26r, 19 de març de 1711. Altres testimonis semblants poden veure's als f. 26r-v, 26v-27r, 28r-v, 29r-v, 30r-v, 30v-31r, 31r-v, 32r-v i 34v-35r, testimonials emesos entre el 19 i el 23 de març.

225 Lluís G. CONSTANS, *Santa María del Collell*, 1954, p. 160-161. També, del mateix autor, «Una crònica inédita...», p. 93-94.

retiraren de Mieres, s'endugueren el domer de la parròquia i dos pagesos, com a garantia de no ser atacats, una prevenció que no funcionà, perquè els francesos foren atacats passat el coll de Colitzà, i en el Salt del Matxo. Un cop a Santa Pau, el domer retornà a Mieres, però no així els dos pagesos, que hagueren de seguir fins més avall de Besalú. Un d'ells pogué escapar-se, però l'altre, Miquel Ferrermorer, va ser conduït presoner a Girona, on anaren el seu fill i el cunyat per mirar de treure'l, amb la mala fortuna que també ells foren empresonats i allí moriren. Miquel, en canvi, pogué ser alliberat després que els de Mieres en pagaren un alt rescate, però l'arribada a la població dels cossos del seu fill i cunyat "*causaren tanta tristor al comú que eran poch que no plorasen*"²²⁶.

4.7. Els homes de la universitat olotina en els anys 1708-1711

Arribats a aquest punt, hem d'actualitzar des d'una certa perspectiva la nòmina de les persones que hi havia al darrere de la institució municipal en un anys que no eren fàcils i en els quals calia prendre decisions incòmodes, si bé estar-hi podia tenir la contrapartida de permetre'n un cert control que difícilment es donaria al defora del govern local.

Malgrat les alteracions d'aquells anys, els mecanismes de continuïtat previstos per al relleu anual dels regidors de la cosa pública varen estar funcionant amb tota normalitat i amb respecte als privilegis concedits a la vila. L'única novetat detectada és la presència del lloctinent (representant del veguer de Camprodon) en la sessió d'insaculació de l'1 de gener de 1709. Fins llavors només hi assistia el procurador jurisdiccional de l'abat de Ripoll, pels drets senyoriais que aquest tenia sobre la vila, i era ell qui rebia el jurament dels nous cònsols i consell extrets de les bosses en aquell mateix dia. Però a partir de 1709 hi haurà els dos representants, el reial en la persona del lloctinent, i l'abacial en la del procurador, justificant-ho en el fet que el primer rebria el jurament dels elegits militars, i el segon, el de la resta. El reforçament del poder reial en la jurisdicció olotina, en detriment dels drets baronials, serà una constant en les primeres dècades del segle XVIII, i la instauració ara d'aquesta formalitat n'és un pas a considerar. Com s'ha fet precedentment, es recull en la següent taula les persones que a cada anualitat foren insaculades per exercir de cònsols o per formar part del consell olotí..

²²⁶ Lluís G. CONSTANS, «Una crònica inédita...», p. 94 i Lluís G. CONSTANS I SERRRATS, *Diplomatari de Banyoles*, Banyoles, Centre d'Estudis Comarcals, 1993, v. VI, p. 40.

Cònsols i membres del consell municipal d'Olot. Període 1708-1711

1704	1705	1706	1707
<i>Cònsols:</i> 1r Bernat Vilar 2n Antoni Rojas 3r Sebastià Caritat	<i>Cònsols:</i> 1r Rafael Serra 2n E. Fontanella 3r Vicenç Pla	<i>Cònsols:</i> 1r Mateu Prat 2n Mateu Marcé 3r Dt. G. Clapera	<i>Cònsols:</i> 1r Bernat Vilar 2n Honorat Seol 3r Sebastià Caritat
<i>Consell</i> De dret: Francesc Ferrer Antoni Roca Josep Puigdevall Per extracció: Dr. Josep Marcillo Dr. B. Morató Rafael Serra Domingo Turà Josep Biatriu Gabriel Germà Segimon Sala Miquel Gou Esteve Navarro Alexandre Camps Joan Puig Ramon Morató Miquel Masdexaxars Joan Ferrussola Joan Carrer Bofill I. Benet Toralles Miquel Orriols Miquel Iglésias	<i>Consell</i> De dret: Bernat Vilar Antoni Rojas Sebastià Caritat Per extracció: Dr. B. Morató Dr. M. Figuerola Dr. F. Fluvià Esteve Godo Francesc Bover Domingo Turà Esteve Navarro Alexandre Camps J. Beatriu (menor) Segimon Sala Joan Conill Ramon Morató Esteve Mir E. Roura Selabert Esteve Llança Felip Pont Dr. Esteve Clapera Josep Pujout	<i>Consell</i> De dret: Rafael Serra E. Fontanella Vicenç Pla Per extracció: Dr. F. Ferrer Dr. B. Morató Dr. F. Fluvià P.P. Ferrussola Francesc Bover Jaume Oliveres Agustí Coromina Pere M. Santaló Esteve Navarro Joan Puig J. Puigdevall M. Masdexaxars Bonaventura Plana I. Benet Toralles Pere Constans Franc Ferrussola Isidre Collell	<i>Consell</i> De dret: Mateu Prat Mateu Marcé Dt. Gaspar Clapera Per extracció: Dr. F. Ferrer Dr. F. Fluvià Dr. M. Morató Jaume Oliveres P.P. Ferrussola Domingo Turà Pere M. Santaló Miquel Gou Pere Castanyer Agustí Coromina Josep Pujout Isidre Collell M. Masdexaxars E. Roure i Selabert Bernat Vilar Bonaventura Plana J. Serra Ginesta Francesc Feixas

FONT: Elaboració pròpia, a partir de les actes d'elecció i jurament dels extrets, corresponents a cada primer de gener. L'ordre és el de l'extracció.

Aquests dos càrrecs públics de lloctinent del veguer de Camprodon i de procurador de l'abat del monestir de Ripoll eren els encarregats d'administrar justícia, d'acord amb el règim jurisdiccional a la vila, que determinava quins casos eren competència reial i quins baronial. Amb la Nova Planta el lloctinent passarà a ser el batlle reial, i el procurador de l'abat tindrà la condició de batlle civil. Es tractava de dues figures determinants en la vida local, i més quan aquesta vivia moments excepcionals com eren aquests anys de guerra, ja que, per exemple, el lloctinent era l'encarregat de vetllar per la seguretat i la persecució dels malfactors, i la

reunió dels cònsols i consell de la vila requeria de la llicència del procurador per poder-ho fer. Els dos càrrecs s'exercien durant un trienni, i quan calia renovar-los eren els cònsols els que, en virtut d'antigues concessions, proposaven dos noms en el cas del lloctinent i tres per al del procurador, entre els quals el veguer de Camprodon i l'abat de Ripoll n'extreia a l'atzar o en triava, respectivament, el nom de qui passaria a ocupar-los durant els següents tres anys. Per tant els qui detingueren aquests oficis foren persones de la mateixa vila d'Olot, i de l'entorn dels qui regentaven els càrrecs municipals.

Pel que fa al lloctinent de veguer²²⁷, l'esclat del conflicte no suposà cap mena d'alteració en la persona que l'exercia. El càrrec l'ostentava des del diumenge de Carnestoltes de 1704 el blanquer Mateu Marcé²²⁸. El 1706 es va fer nova nominació, perquè arribaren indicacions reials en aquest sentit. Sembla que els d'Olot havien fet algunes gestions per desvincular-se del veguer de Camprodon, intents que, però, no haurien comptat amb la complicitat del monarca, que reiterà el paper d'aquest veguer en l'elecció del lloctinent olotí²²⁹. Complint, doncs, amb el mecanisme habitual, els cònsols van proposar els noms del mateix Marcé, i d'Antoni Bolòs, i la sort féu que el nomenament recaigués altra vegada en Mateu Marcé²³⁰. Passat el trienni, el 1709 els noms triats pels cònsols olotins van ser el notari Esteve Clapera i el blanquer Jeroni Gou, corresponent el càrrec de lloctinent a aquest darrer²³¹. Aquesta elecció, però, resultà polèmica, perquè Gou hi renuncià, adduint motius de salut, i des de Barcelona es demanà als cònsols de fer una nova proposta, que els d'Olot es negaren a repetir, fos per algun motiu ocult, o fos pel que declararen, que això aniria en detriment dels privilegis que tenia la vila d'Olot pel que feia a aquests nomenaments. La cosa acabà en plet, que no es resolgué

²²⁷ Els veguers de Camprodon en aquests anys foren Ignasi Palmarola (1703), Francesc Planes i Jutglar (1706), Joan de Prexana i Cadell (1709) i novament Francesc Planes i Jutglar (1712). Vegeu-ne les seves acceptacions per part dels cònsols i consell d'Olot a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 14 de març de 1703, 8 d'abril de 1706, 9 de febrer de 1709 i 1 de febrer de 1712, respectivament.

²²⁸ Formació dels dos noms candidats a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 3 de febrer de 1704. Extracció pel cònsol primer de Camprodon, per absència del veguer, i admissió com a lloctinent per part de la universitat olotina a *Ibidem*, id, sessió 4 de febrer, celebrada a Camprodon.

²²⁹ José MORER i F. de A. GALÍ, *Historia de Camprodon*, Barcelona, 1879, p. 123-124.

²³⁰ Proposta de bina per al càrrec de lloctinent, i extracció de Mateu Marcé a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 17 i 25 de març de 1706.

²³¹ Presentació dels dos noms i extracció de Jeroni Gou a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 14 de febrer de 1709. Segons aquesta mateixa acta, el síndic de la universitat olotina va protestar perquè el veguer, en lloc de treure a sort un dels noms proposats, va voler saber qui eren, obrint els rodolins que contenien els noms «*ab violència, y haventne desclòs y llegit un, digué aquest és lo que vull*».

definitivament fins un any després, amb una sentència arbitral que donava la raó a Jeroni Gou, i una nova proposta de lloctinent, de la que en resultà extret Alexandre Camps, adroguer, fins al final del trienni iniciat amb la primera elecció²³².

La normalitat sembla presidir també el nomenament de procurador de l'abat de Ripoll fins a 1711, en les persones de Bernat Vilar (setembre de 1702), Esteve Fontanella (setembre de 1705) i Josep Marcillo (octubre de 1708)²³³. Però a la tardor de 1711, en el moment de procedir-se a la renovació d'aquest càrrec, l'abat de Ripoll, Fèlix de Vilaplana, home zelós en la defensa dels seus drets jurisdiccionals²³⁴, no va admetre la terna que li havien presentat els cònsols d'Olot, formada pel Dr. Manuel Morató, Josep Biatriu i Josep Puigdevall. S'agafava al fet que la concòrdia amb la que es basava aquesta elecció, parlava que els cònsols escollirien tres persones "hàbils i idònies", circumstància que segons l'abat no concorrien en els noms que se li havien fet arribar. La desconfiança més dura era respecte de Manuel Morató, "*en lo qual tinc per difícil voler prestar homatge [sic] obediència y fidelitat en la mia cort*"; sobre Biadiu es queixava de no saber si es tractava del pare o del fill, però tant se valia, perquè el pare –deia l'abat– era ja persona d'edat avançada, i cas de tractar-se del fill, aquest "*me consta patir una desgana habitual que-l impedeix montar a cavall y anar ab aquella agilitat y pressa que demana moltes voltas la puntual administració de justícia*"; sobre Puigdevall sabia que ja havia estat procurador en una altra ocasió, "*passant la*

²³² Proposta dels dos noms i admissió d'Alexandre Camps, amb un preàmbul on es recull la documentació judicial relativa al cas, a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 29 de gener i 2 de febrer de 1710.

²³³ Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 29 de setembre i 2 d'octubre de 1702, 29 de setembre i 21 de novembre de 1705 i 29 de setembre i 16 d'octubre de 1708.

²³⁴ Durant els primers anys del segle XVIII foren abats de Ripoll Fr. Rafael de Moner (1699-1704), mort el 9 de gener d'aquest any, i Fr. Fèlix de Vilaplana (1705-1732), que prengué possessió el 19 d'agost de 1705. Vegeu Jordi MASCARELLA i ROVIRA, «L'abaciologi glossat del monestir de Ripoll», *Annals del Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès*, 1989-1990 (1991), p. 56-59. Com era habitual a la mort d'un abat, els cònsols olotins feren nou jurament de fidelitat, tant en la situació d'interinitat immediata, com amb el nomenament del nou abat. Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions del 14 de gener de 1704 i del 21 d'agost de 1705, respectivament. Per a la presa de possessió de l'abat Vilaplana vegeu José Mª PELLICER Y PAGÉS, *Santa Maria del Monasterio de Ripoll*, Mataró, 1888, p. 217-218. Segons aquest autor (p. 219), Ripoll s'havia mantingut fidel a l'Arxiduc, però amb el nou abat «*el entusiasmo que demostraba el cenobio por el archiduque era atemperado por la gran prudencia de Vilaplana. Atento a defender las prerogativas inherentes a su dignidad, no quiso intervenir en la cuestión civil que se agitaba, sino para conciliar los ánimos, logrando por este medio que la población no sufriese tanto como las comarcas el azonete de la guerra*». Al principi els drets abacials van estar segregats per la corona a través de la Junta Eclesiàstica del Principat, i fou ella la que trià el procurador de 1708. La reintegració dels drets a la persona de l'abat, Fèlix de Vilaplana, el 1711, degué merèixer paraules de felicitació per part dels cònsols, perquè l'abat els agrai per carta «*las expressions ab que celebran la reintegració mia a la libre administració de la Abadía de Ripoll y sas jurisdiccions*» (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta de Fèlix de Vilaplana als cònsols d'Olot, Barcelona 3 de maig de 1711).

major part del trienni en sa pagesia ab notable inconvenient per la jurisdicció". Els cònsols donaren per idònies les persones que ells havien triat (amb l'aclariment que es tractava del Josep Biatriu menor), i que en cas que l'abat hi recorregués, se li tornés a enviar la mateixa terna²³⁵. Finalment l'abat hagué d'afluixar, i escollí per procurador seu el tercer de la llista, Josep Puigdevall, "*que és lo únic medi he pogut encontrar per fugir los reparos se me offerian*", com va dir als cònsols d'Olot a l'hora de comunicar-los aquest nomenament²³⁶.

5. EL PAS D'OLOT D'UNA OBEDIÈNCIA A L'ALTRA

La caiguda de la plaça forta de Girona el gener de 1711 no va ser sinó el colofó d'uns mesos anteriors en què l'exèrcit aliat havia perdut del tot les seves posicions a l'interior de la Península. A finals d'any, el mateix regne d'Aragó va quedar pràcticament abandonat per l'exèrcit de Carles III, que a primers de 1711 es reintegrava de nou al Principat per assistir impotent a l'avanç francès per la banda de l'Empordà. A mitjan estiu l'esforç dels catalans –millor dit, de la Catalunya fidel a l'arxiduc, constreta a uns límits més reduïts per algunes bandes frontereres que no pas els del Principat– volgué marcar un punt d'inflexió que li permetés de prendre la iniciativa, però tots els seus esforços foren en va, llevat d'aconseguir, i això sí que fou prou mèrit ateses les circumstàncies, d'allargar una situació d'estabilitat en què l'exèrcit enemic no se'n sortí en les seves pretensions d'obtenir guanys significatius en els seus propòsits d'ocupació.

L'any 1711 marca un canvi radical pel que fa a la dimensió internacional del conflicte. A Anglaterra el nou govern dels *tories* mogué posicions a favor d'una resolució pacífica, per la qual cosa inicià converses amb la monarquia francesa. Però fou la mort de l'emperador alemany Josep I, l'abril d'aquest any, allò que acabà per capgirar les coses. La corona austrohongaresa passava ara a mans del seu germà l'arxiduc Carles, precisament el Carles III que bona part dels catalans consideraven el seu legítim sobirà, en la defensa dels drets del qual havien emprès de feia anys una rebel·lió esdevinguda feixuga guerra de mai no acabar. Si Anglaterra i Holanda s'havien implicat en un conflicte que volia evitar

²³⁵ Formació de la terna, a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 29 de setembre de 1711. Recepció de la carta de l'abat i acord de mantenir la terna, a *Ibidem*, id, sessió 7 d'octubre de 1711, que porta cosida l'original de la carta, datada a Barcelona el 4 d'octubre de 1711.

²³⁶ Carta de l'abat Fèlix de Vilaplana als cònsols d'Olot, 25 d'octubre de 1711 (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència). Acceptació de Josep Puigdevall com a procurador de l'abat a *Ibidem*, Manual de resolucions, sessió 3 de novembre de 1711. En el manual aquesta sessió figura datada el 3 d'octubre, però per la seqüència de les actes i de les resolucions que s'hi contemplan ha de tractar-se d'un error en la seva elaboració.

l'engrandiment del potencial francès, la previsió d'un imperi austrohongarès que uniria a la seva corona els regnes hispànics si el resultat final era la victòria de l'arxiduc, passava ara a convertir-se en una amenaça a rebutjar. Les negociacions internacionals que culminarien en el Tractat d'Utrecht no trigaren a posar-se en marxa, relegant el cas dels catalans a un conflicte menor, gairebé una nosa per als interessos de les grans potències. Com a premonició, a finals de setembre de 1711 Carles III abandonà Catalunya, deixant-hi momentàniament la seva esposa, Elisabeth de Brunswick. Però aquesta també abandonà el país el març de 1713, passant la seva representació al mariscal austríac Guiu de Starhemberg.

L'abril de 1713 es va signar el Tractat d'Utrecht i Anglaterra i Holanda van reconèixer Felip V com a rei d'Espanya. Abans, a primers d'any, les tropes portugueses havien abandonat Catalunya, i al juny, Àustria va pactar amb l'exèrcit francès l'evacuació de les seves tropes de Catalunya, oferint a les tropes catalanes embarcar amb elles i passar a l'Imperi. Poc després, al juliol, amb la marxa de Starhemberg les institucions catalanes i bona part del país quedaren del tot soles en la seva persistent fidelitat a favor de Carles III. En contra de tot el que això premonicionava, la Junta de Braços, que és tant com dir les corts catalanes sense el rei, reunida del 30 de juny al 9 de juliol de 1713, i després d'unes sessions convulses, acordà de resistir i continuar la lluita amb les úniques forces dels catalans. Per si encara quedava alguna confiança en l'evolució internacional, el març de 1714 Àustria feia les paus amb França, tot i no reconèixer encara Felip V (no ho faria fins al 1725). Mig any després l'exèrcit francès i castellà liquidava ja del tot les últimes i heroiques resistències, després de mesos de setge de la ciutat de Barcelona.

5.1. Una vila exhausta i en desventura

Hem vist que la sortida dels francesos d'Olot a mitjan març de 1711 coincidí amb la presència a la vila del general austriacista Rafel Nebot. La presència d'aquest a Olot significà que s'oblidés la promesa de fidelitat a Felip V emesa pels cònsols olotins el 30 de gener i s'acceptés de fet el tancament del que hauria estat només un breu parèntesi en l'obediència de la vila a l'arxiduc. Ben possiblement aquest fet no fou del grat de tothom, i no deixa de ser remarcable que Antoni Bolòs, aquell que havia instat a avançar-se en l'obediència al duc de Noailles, consta que al mes d'abril es trobava fora de la població²³⁷.

Al mes següent de la marxa dels francesos els cònsols olotins van rebre una mena de projecte genèric de pla de defensa de la vila que patia, però, d'un

²³⁷ Esmentat de pas en una resolució municipal sobre un pagament, atès que Bolòs havia estat clavari l'any anterior. Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 30 d'abril de 1711.

pressupòsit de difícil consecució: que la població seria capaç d'un nou sacrifici econòmic per a fer-lo realitat i sostenir-lo, ja que no hi havia altra previsió pressupostària que carregar-ho sobre les seves cansades espatlles. El pla el remeté el regent de la Reial Cancelleria, Francesc de Toda y Gil, advingut personalment a la vila²³⁸, i va ser examinat en la sessió municipal del dia 7 d'abril de 1711²³⁹. Començava, amb to retòric, invocant l'interès de Carles III envers la soferta població olotina, *“a vistas de la invasió gran ab poch ha que los enemichs han oprimida y subjectada la present vila y pobles circumvehints”* i les ordres donades pel monarca per tal d'emprendre les mesures necessàries per a preservar-ne en endavant la seva seguretat. Ja advertia, tot seguit, que aquestes mesures no podien carregar sobre el patrimoni reial, *“molt exausto per los grans gastos que ab tant llarch temps ocasiona la guerra”*, sinó a partir de les contribucions dels pobles. Com a mesures concretes proposava, o millor dir, donava per fet amb l'anuença dels olotins, l'increment dels miquelets i de les tropes en general, i la reedificació de *“la fortaleza que hi havia en Castellfollit”*²⁴⁰. Per a tot això es demanaven unes 9.000 o 10.000 lliures dels béns de la universitat, comptant que Olot *“deu donar primer exemple als demés pobles, com així ho ha fet també la ciutat de Vich”*, i per això se li concretaven ja quatre pagues de dues mil lliures cada una a efectuar en els mesos de juny, juliol, agost i setembre. La resposta del consell olotí, però, va ser d'oferir només 2.000 lliures moneda barcelonesa a pagar en quatre terminis entre juny i setembre, tot fent saber al regent *“que lo desitg desta universitat són grans de poder servir a Sa Magestat en major servey, però que nos veu ab medis ni possibilitat de donar més de dita quantitat que ab gran treball se procura satisfer”*. El regent no s'hi avingué de cap manera, sinó que els instà a augmentar aquesta quantitat sota formes educades, però amb la insinuació de *“fer venir tropas en esta vila y sos paratges per major resguart de la frontera”*²⁴¹, que té tot el caràcter d'amenaça, atesos els greus destorbos per a la població civil que representava sempre la presència de tropes regulars. La

²³⁸ La seva presència a la vila consta pel relat de les negociacions que van haver-se de fer per tal de reduir la quantitat de diners que s'exigia a la universitat olotina. Al juny la universitat va haver de fer front a diversos comentaris *«que alguna persona maliciosa ha fet córrer vuy públicant que en lo temps que lo Illustre Senyor Don Francisco de Toda y Gil (...) estigué en la present vila se féu donar y contribuir per esta universitat alguna quantitat tots los dias per son victu y sustento»*, cosa que els cònsols negaren de forma contundent, i així ho feren saber al regent, manifestant *«lo gran sentiment ha tingut y té dita universitat de que a dit Illustre Senyor se haja imputat falsament tal calúmpnia y injúria»* (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 15 de juny de 1711).

²³⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 7 d'abril de 1711.

²⁴⁰ Plànols de la fortalesa o castell de Castellfollit poden veure's a Ramon

CASTELLS LLAVANERA i altres, *Ciutats de Girona. Catàleg dels plànols de les ciutats de Girona des del segle XVII al XX*, Girona, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya – Diputació de Girona, 1994, p. 526-529.

²⁴¹ Relació que feren Esteve Porró i Agustí Coromina, comissionats per anar a veure's amb el regent, esmentada a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 13 d'abril de 1711.

Universitat d'Olot hagué d'insistir de nou que, francament, no hi podia fer més: *“La universitat desitja sacrificar las vidas y isendas en servey de Sa Magestat, però que, mirats tots los medis de la universitat, nos pot obligar ni offerir més del que offert ab la sobredita resolució”*, és a dir, les 2.000 lliures promeses el dia 7. En el cas que el regent no hi estigués d'acord, es recorreria al rei o a qui fos, *“notificantli los pochos medis y forçes de la universitat, creihent que Sa Magestat se donarà per servit de la dita oferta”*²⁴². Però això no va fer falta finalment, perquè s'acceptà com a donatiu al rei la xifra de les 2.000 lliures barceloneses ofertes per la Universitat d'Olot, si bé el regent demanà que en lloc de pagar-les el primer de juny, se li n'avancesin 500, petició a la que els cònsols accediren²⁴³. El pagament d'aquestes 2.000 lliures va necessitar força més temps del que s'havia previst. L'octubre de 1712 el Marquès de Rialp va reclamar les 100 dobles que encara es devien d'aquest “donatiu”, ara ja destinat explícitament a la caixa militar sense cap reinversió directa a favor de la defensa de la vila. Per a la universitat, la quantitat no era ben bé aquesta, perquè creia que se n'havien de deduir els pagaments fets a favor dels regiments que havien passat per la vila, o la lliurada per a la subsistència dels fusellers, i que en tot cas, respecte del que quedés per pagar la universitat va haver de dir que faria el que podria, per trobar-se amb poques forces i medis, *“ja per los atrassos ab ques troba per rahó de la guerra, evasió [= invasió] del enemich que féu en esta vila en los anys 1710 [sic] i 1711, y també ab la abatació de la moneda ab lo qual ha perdut esta universitat crescudas quantitats”*²⁴⁴. A finals d'aquell mateix mes la universitat va descomptar d'aquest deute els medicaments que s'havien esmerçat durant els mesos anteriors per atendre els soldats malalts dels regiments en trànsit per Olot²⁴⁵.

Que la universitat olotina anava curt de dinerari és força previsible després de tants anys de contribucions de tota mena. Però, a més, en aquests mesos no són rares les resolucions municipals amb finalitats estalviadores, com ara la reducció de la paga que es donava als transportistes de bagatges de tropa quan els desplaçaments no superaven un sol dia, o la de posar a la venda el molí de Sant Roc, de propietat municipal, *“attès que los molins aportan molts gastos y que*

²⁴² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 13 d'abril de 1711.

²⁴³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 30 d'abril de 1711. En aquesta mateixa sessió s'acordà destinar a aquesta quantitat les 70 lliures de plata de l'arrendament del dret municipal de mercaderia corresponent a l'any passat. A Ibídem, Llibre del cònsol segon 1711, amb data del 16 de novembre de 1711 consta el pagament de 500 lliures barceloneses a Miquel Bach a compte de les 2.000 del donatiu al Rei.

²⁴⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 9 d'octubre de 1712. Durant l'estiu anterior la vila s'havia trobat amb problemes monetaris perquè ningú no admetia l'anomenada moneda «picada», que al final calgué remetre a Barcelona (vegeu Ibídem, id, sessions 16 de juliol i 17 d'agost de 1712).

²⁴⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 29 d'octubre de 1712.

està exposat en inundacions y que aportan pochos lucros a la universitat pagat los gastos". Al desembre els cònsols, "*per rahó dels molts y diffarents deutes ab ques troba onerada [la vila] tant per rahó dels gastos que fins al present ha tingut dita universitat com altres majors que se poden témer*", i per tal de donar exemple, resolgué moderar els salaris dels cònsols i dels altres oficials de la universitat, un acord, però, que fou revocat quatre dies després –tot i que no precisament per unanimitat– amb els arguments que, precisament, hi havia molta feina "*per ocasió de la guerra present*", per evitar recursos judicials, i perquè no es trobessin amb el cas que ningú no volgués acceptar els oficis municipals²⁴⁶. Les dificultats per trobar qui deixés diners obligaren els cònsols a cercar-ho més enllà de la comarca, i al novembre es decidí que s'enviés Francesc Bover a la Plana de Vic "*ab poder pera vendre y crear censals fins a la quantitat a ell ben vista*"²⁴⁷.

A aquest estat general de pobresa de recursos cal afegir-hi la desventura d'alguna malura que va afectar la comarca de forma preocupant. La crònica del santuari del Collell ho atribueix directament al pas de les tropes franceses per la comarca, i d'altres fonts ho relacionen amb la pesta que un regiment napolità va portar a Besalú, on causà més de cent seixanta morts²⁴⁸. A Olot l'estiu de 1711 la universitat, "*per quant se troban en esta vila temps ha grans malalties y que se van continuant*", féu fer "*una professó general per la present vila, de pregàrias saplicant a Déu Nostre Senyor sie servit aplicar la divina justícia y nos vulla donar lo que sap quens convé per més glòria sua*"²⁴⁹. Aquesta situació queda perfectament reflectida en els llibres sacramentals de la parròquia de Sant Esteve d'Olot, segons els quals el 1711 va haver-hi 161 defuncions a la parròquia, en contrast amb les 54 de l'any anterior o les 52 de dos anys abans, defuncions concentrades, sobretot, en els mesos de març a maig²⁵⁰, en què precisament

²⁴⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 23 de març, 30 d'abril, 4 de juny, i 27 i 31 de desembre de 1711.

²⁴⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 28 de novembre. L'expressió «Plana de Vic» apareix en el document.

²⁴⁸ «*Després que dita tropa francesa fou fora de dit lloc de Mieras, se originaren molts malalties en dit lloch y moriran molts; y lo mateix fou per tots los paratges ahon estigué campada dita tropa francesa qui y havia paratges que no tocavan a mort per tots per no espantar los malals y comú; tant era lo mal calt y febre maligna apagadís que hi havia casas que tots ne passaren*» (Luís G. CONSTANS, «Una crònica inédita...», p. 94-95). Sobre Besalú, Amand SÈQUESTRA, *Sant Pere de Besalú, abadia reial de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense*, 1934, p. 116-117.

²⁴⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 15 de juny de 1711.

²⁵⁰ Recompte segons les dades aportades pel volum 17 (1708-1735) de la sèrie d'òbits conservats a l'Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot. Vegi's Carles ROSSELLÓ I RODRÍGUEZ, *Aspectes sanitaris de l'arxiu parroquial de Sant Esteve d'Olot en el segle XVIII*, Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1996 (edició en microfites), p. 608, 603 i 598, respectivament.

l'hospital de la vila manifestava estar desproveïda de vi i aliments i no tenir mitjans econòmics “*per los molts malalts que en ell són*”²⁵¹.

Quan a l'estiu va arribar a Olot la notícia de la mort de l'emperador, es va ordenar de fer les honres fúnebres habituals en aquests casos. Però de seguida va quedar ben clar que aquestes honres, malgrat el sentiment que l'òbit produïa de forma especial a Catalunya, s'havien de fer des de l'austeritat per la pobresa en què es trobava la vila. El 28 d'agost el consell acordà que, a tenor de la notícia tramesa de part de Carles III “*que essent estat Déu servit aportarsen al senyor emperador son únic germà*” es fes un ofici de cos present a l'església de Sant Esteve, “*fent tocar mitg die totes las campanas de la present vila, y que juntament se fasse fer un túmol garbós ab una corona imperial ab cantòria y ab lluminàrias*”, però, això sí, “*ab lo menor gasto se puga per trobarse esta universitat ahogada de diffarents gastos*”²⁵². La nota que quedà registrada en els llibres d'òbits de la parròquia, posterior a les honres fúnebres, destaca encara més l'austeritat d'aquesta celebració: “*Als 3 de desembre de 1711 se féu la funenària del sereníssim Sr. Joseph de Àustria emperador christianíssim, qui morí de varola devant la Europa ab gran sentiment, y a Cathalunya més que a las demás províncias. Se féu en la parrochial un túmol molt alt cubert ab tàlam, y ab las insígnias de magestat, corona y cetro. Pagà la vila am als Srs. curats los prets parrochials, y se compongueren los drets dela cera ab diners. Assistí tota la Rnt. Comunitat, però no-i hagué música per trobarse la vila molt pobre, per las grans traballs de la guerra*”²⁵³.

5.2. La incidència a Olot de la campanya de 1711-1713

I amb tot això, la guerra continuava implacable, i amb ella també les inacabables exigències militars de servituds, d'efectius humans i en definitiva de més i més recursos. A la tardor va haver-hi una nova incursió del comte de Fiennes per terres de la Garrotxa, si bé sense que en consti cap tipus d'incidència pel que fa a Olot. Segons les notícies de Francesc de Castellví²⁵⁴, el 28 d'octubre Noailles va formar d'entre els seus efectius un cos sota les ordres del comte, amb l'encàrrec d'internar-se “*en las montañas de Olot y Camprodón, extendiéndose a ocupar la eminencia del santuario de la Virgen de la Salud con el fin de consternar la plana de En Bas y el llano de Vic*”. Fiennes va haver de deixar-se córrer baixar fins a Vic, “*porque estuvo informado que los pueblos de aquellas montañas estaban prontos y resueltos con las armas en las manos*”, però sí que “*cobró*

²⁵¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 4 d'abril de 1711.

²⁵² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 28 d'agost de 1711.

²⁵³ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1708-1735, f. 13, 3 de setembre de 1711.

²⁵⁴ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 259-260.

crecidas sumas de los pueblos por donde transitó y retrocedió, marchando al Ampurdán”.

Tanmateix aquestes memòries històriques recullen també un episodi de tàctica militar protagonitzat per un civil olotí que, pel seu caràcter de doble espia, aporta un cert to de distensió a una crònica de per si prou feixuga²⁵⁵: *“En este intermedio el duque de Noailles y Fiennes encargaron con muchas promesas una carta a un paisano de Olot nombrado Rafael Planella. Otros quieren que su apellido era Camps y vulgarmente nombraban el “Demonio de Olot”, para que pasara al campo de Prats de Rey a entregarla al duque de Vendôme”,* mariscal de França. Però l’olotí, *“que otras veces había practicado aquel oficio”,* era fidel als aliats amb el doble joc de fer-se passar per afecte als francesos. Rebuda doncs aquesta carta, el que féu va ser lliurar-la al general aliat Ignasi de Picalques, que a la vegada la passà al mariscal Starhemberg. Es veu que la carta anunciava a Vendôme l’arribada a Barcelona d’un cos d’exèrcit alemany que venien en suport de Starhemberg, i li proposava una maniobra de distracció. Els aliats van confeccionar una nova carta, imitant en tot la lletra de Noailles, on es deia a Vendôme que de moment no fes res, i fou aquesta la carta que va lliurar l’anomenat “Dimoni d’Olot”, sense alçar a l’enemic cap mena de sospita de falsedat. Aquesta operació d’interferència i d’alteració de la comunicació entre Noailles i Vendôme encara es va repetir una altra vegada en benefici dels aliats, que mostraren el seu agraïment a l’olotí: *“la reina Isabel no quedó satisfecha con mandar dar al paisano algunos doblones y su magnanimidad mandó decirle pidiese para su casa y familia y pidió los molinos de Santa Pau por juro de heredad. Y la reina mandó darle los despachos”.* Es tractaria, efectivament, de Rafel Planella, paraire d’Olot, a qui a l’any següent trobem atorgant l’arrendament del molí de Santa Pau, juntament amb el traginer Llorenç Vilar, també olotí, fent l’acte en tant que tenien la gràcia d’aquest molí per concessió de l’emperadriu²⁵⁶. El 1713 se li va concedir comissió per segrestar els grans necessaris per al reial servei i *“per poder executar qualsevols dependències convenientes al reial servey y de la pàtria”*²⁵⁷, i en aquest mateix any el tornarem a trobar actuant d’informador de les tropes austriacistes. El general Ignasi de Picalques era a Olot des de mitjan novembre, exercint el

²⁵⁵ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 261.

²⁵⁶ Arrendament del molí de Santa Pau a favor de Cosme Miquel Gasull, notari de Santa Pau, ACGAX, Fons Notarial, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.207, f. 35r-36v, 26 de gener de 1712.

²⁵⁷ Còpia del nomenament a favor de Rafael Planella, fet per Antoni Francesc Berenguer i Nonell, diputat militar del Principat (Vic, 22 d’agost de 1713), inserit a ACGAX, Fons Notarial, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.208, entre f. 310 i 311.

comandament de la zona fronterera. D'aquí va sortir per anar a impedir que els francesos es fessin seu Hostalric²⁵⁸.

Des de finals de 1711 i durant tot el 1712 el pas de tropes per Olot tornà a ser un fet gairebé continuat que encara agreujà més les càrregues de la guerra sobre la vila i la seva població. En el pas entre un i altre any, va haver-hi allotjat el regiment del general de batalla Juan de Ahumada, almirall de Castella. Quan va arribar-hi, va pretendre que la vila li pagués la seva despesa, família inclosa, i que se li facilités la civada per a les cavalcadures. Els cònsols li digueren que *“la universitat no ha donat mai aquestes atencions, ni té medis per fer-ho”*, limitant-se per tant a oferir-li *“la palla, llenya i candeles per son servei, que és el que fins ara s’ha donat als generals que s’han allotjat a la vila i no altre cosa”*²⁵⁹. El dia 15 de gener, a través d’una carta del marquès de Rialp, es demanà que la vila subministrés pa als soldats d’aquest regiment, amb la seguretat que els seria pagat, però els cònsols insistiren que no podien alimentar els soldats d’aquest regiment perquè la vila estava mancada de grans, tot desviant-ho cap a Vallfogona, on, segons deien saber, hi havia unes 300 quarteres de grans previnguts per aquests casos²⁶⁰. El mes de febrer, just quan l’anterior regiment havia eixit de la vila, hi féu cap el coronel Joan Vasques, també amb un munt de pretensions sobre el servei que la vila li havia de concedir, que varen obligar els cònsols a negociar-hi, amb converses no sempre prou fluïdes per les exigències del militar²⁶¹. Al maig va passar un regiment de portuguesos i, per evitar les greus molèsties que el seu allotjament causaria a la població, els cònsols decidiren de pagar als oficials

²⁵⁸ El dia 15 de novembre Ignasi de Picalques s’adreçà per carta als cònsols olotins per fer-los saber el seu nomenament i anunciar-los la seva arribada a la vila, i en què els requeria que fossin servits *«prevenirli una casa en què pugui ospedar sa família y acomodar son equipatge»*, prenent els cònsols les mesures pertinents perquè li fos assignada una casa *«de las més acomodadas se pugui trobar»*. Pocs dies després la universitat feia pagament a la Sra. Anna Conill de diversos sacs d’ordi lliurats als francesos el 1709 *«en atenció que la Sra. Anna Conill ha fet y fa molts agasajos a la dita universitat havent ospedats y ospedar tots los generals y altres personas que los senyors cònsols presents y passats li han demanat»*. Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 17 i 28 de novembre de 1711.

²⁵⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 31 de desembre de 1711. Vegeu també, semblantment, la sessió del dia 7 de gener de 1712, en què es justificà no poder atendre aquestes demandes de subministrar tot el necessari, pels pocs mitjans de què disposava la universitat per culpa de les dues vingudes de l’enemic, i per no trobar qui volgués deixar-los els diners.

²⁶⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 15 de gener de 1712.

²⁶¹ En un principi la vila li oferí pagar-li el mateix que s’havia fet amb Joan de Ahumada, és a dir, candeles i llenya, però el coronel no s’avingué a rebaixar les seves pretensions. Després la vila es prestà a donar-li entre dos i tres rals de vuit i algunes llits, sense roba de taula, i encara calgué negociar la seva estada que s’havia agafat a la casa de Francesc Fontanella, a qui, en cas que el militar no volgués abandonar aquest domicili, la universitat acabaria donant-li una ajuda, tot escrivint a la reina o a qui correspongués *«donantli part de las pretensions tenen dits senyors»*. Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 2, 7 i 10 de febrer de 1712.

d'aquest regiment catorze dobles d'or d'Espanya “*a fi que no se aturassen a ella y axí bé no se haguessen de allotjar*”; tot i això, sí que féu estada a la vila, durant quinze dies, el seu coronel Antonio de Cunya de Soto Major, a qui calgué abonar una contribució diària de 3 lliures i 8 sous moneda barcelonesa²⁶². A l'estiu es detecta l'estada a Olot del regiment de Granada²⁶³, i entre novembre i desembre va haver-hi la companyia de dragons reials del comte de Galbas. Un pagament de medicines preses per soldats durant 1712 ens diu que, a més d'aquests regiments, també havia passat per Olot el de Grisons²⁶⁴. El març de 1713 tornava a haver-hi el regiment de Ahumada, amb una nova font de conflicte sobre allotjaments²⁶⁵.

L'evolució de la guerra no només seguia deixant-se sentir amb aquest incessant pas de tropes regulars, a vegades cercant el descans hivernal, i a vegades fruit de moviments estratègics dels exèrcits i a demandes de suport econòmic, sinó també amb les noves crides a l'alçament de partides civils per a situacions de perill més o menys imminents. El 7 de desembre de 1711, Josep de Puig, del Consell Reial, havia demanat als cònsols una ajuda per a les tropes, responent-li la universitat, que si bé tenia interès a servir a sa majestat, pel fet de trobar-se “*molt exausta de medis*” només podia comprometre's a pagar “*un número tènue de fusillers a rahó de tres sous per die*”, en el benentès, però, que es demanaria que aquesta despesa fos a compte d'aquell donatiu de 2.000 lliures promeses l'abril anterior²⁶⁶. Al desembre següent es rebé una altra sol·licitud, ara per a formar “*esquadres de gent competent en la present vila pera resguart desta montanya y de sinsults [sic] enemichs, juntament de proposarli personas per manarlas*”. S'acordà obeir, “*fent y elegint vuyt cabos, ço és sis de la present vila y dos del terme de dita vila*”²⁶⁷.

²⁶² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 25 de maig i 17 de juliol de 1712.

²⁶³ Els registres parroquials anoten a l'agost l'enterrament de D. Antoni Rosell i Rocamora, «*capità de infanteria del regiment de Granada*» (Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1708-1734, f. 18v, 12 d'agost de 1712).

²⁶⁴ El 16 de febrer de 1713 van abonar-se a Esteve Porró, apotecari d'Olot, 100 lliures de moneda barcelonesa per les medicines preses a la seva botiga l'any passat per curació dels soldats dels regiments d'Ahumada, Granada i Grisons que eren a l'hospital d'Olot (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol primer 1713).

²⁶⁵ El 4 de març de 1713 els cònsols nomenaren tres persones perquè es presentessin al sergent major del regiment del general Ahumada, aquarterat a la vila, atès que no volia estar-se a la casa de Pere Santaló, i els cònsols li demanaven de quedar-s'hi (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 4 de març de 1713).

²⁶⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 7 de desembre de 1711.

²⁶⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 28 de desembre de 1711. Es respon a una carta de la Reina, del 4 del mateix mes.

A la primavera de 1712 la pugna militar reprengué els escenaris de les comarques nord-orientals de Catalunya, amb l'establiment d'un setge aliat a Girona per mirar de recuperar-la, i amb els moviments de tropes franceses en auxili d'aquesta ciutat, ja fos directament o a través de maniobres de distracció. A l'abril arribaren notícies que els francesos podien tornar a pujar cap a Besalú²⁶⁸, que foren contrarestades amb els intents de Besalú i d'altres contrades veïnes per foragitar els francesos de Banyoles, població que efectivament desocuparen al mes de juliol davant de l'arribada de tropes aliades de l'Empordà²⁶⁹. A l'octubre el comandant d'aquestes tropes, comte de Wetzel demanà a la Universitat d'Olot "*que tingués previngut lo somatent general desta vila*", i que s'enviés algú a Josep Puig "*per tractar de fer un somatent regular*". Es féu sometent de 40 homes amb el seu caporal, als quals es prometeren dos rals de plata i un pa de munició per dia. També, seguint les indicacions del mateix Puig de fer un magatzem de blat, la universitat féu comprar 50 quarteres de blat i mestall²⁷⁰. Al desembre s'intensificà el bloqueig a Girona. A Olot hi havia allotjada la companyia de dragons reials del comte de Galbas, que va destinar alguns homes a la zona del Pont Major de Girona, pagats, això sí, per la universitat olotina, a la qual també s'exigia més diners o grans per assistir la tropa²⁷¹, en uns moments en què la suma de totes aquestes obligacions desbordava les més que escasses disponibilitats de l'erari municipal.

²⁶⁸ Així ho testificà el coronel austriacista Jaume Forgas i Birolà, enmig d'un contenciós amb gent de Besalú. Segons digué, «*lo die setse del corrents mes y any serca de las vuyt horas passat migdie poch més o menos, per la notícia me vingué que lo enemich pujava a esta vila de Besalú*», va demanar a l'assessor del sotsveguer, que era fora de la vila, que «*fes tocar a somatent ab la campana que la vegueria de Besalú acostuma a tocar*», però se li respongué «*no-y havia necessitat de tocar si tansolament de prevenir la clau del rellotja y lo nunci pera tocar quant seria ocasió*». Ara bé, un cop previngut el nunci, els jurats es negaren a lliurar la clau del rellotge, és a dir, l'accés a la campana (ACGAX, Fons Notarials, Besalú, notari Antoni Albert, reg. 892, 22 d'abril de 1712).

²⁶⁹ Per al cas de Banyoles vegeu Lluís G. CONSTANS, *Diplomatari de Banyoles...*, v. VI, p. 43-45 i 196.

²⁷⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 29 d'octubre de 1712. Al desembre va haver-hi reclamació pel pagament del sometent que «*estigüé en dies passats a las sercanias de Gerona*», que no s'havia pogut liquidar amb el clavari «*per ocasió del alojament vingué en esta vila*» (Ibídem, id, sessió 7 de desembre de 1712). Per a atendre aquest sometent, Pere Màrtir Santaló va deixar blat als cònsols, que al desembre s'oferiren per retornar-li de la manera que ell preferís, si en forma de diners, o bé en espècie (Ibídem, id, sessió 30 de desembre de 1712).

²⁷¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 7 de desembre de 1712. La Universitat d'Olot va respondre a la petició de més diners i grans de la forma que ja li era habitual: que la vila es trobava molt carregada d'endarreriments i mancada de grans, de manera que es remetia la resolució de la petició a l'advocat de la vila.

El setge de Girona, i la possibilitat que aquesta plaça forta pogués ser recuperada per la causa de Carles III van encendre les darreres esperances olotines d'un redreçament de la situació. Però fou només foc d'encenalls. A finals d'any, l'exèrcit francès, a les ordres del duc de Berwick, es presentà davant de Girona, i obligà les tropes de Staremborg a abandonar el setge el 3 de gener de 1713 i a replegar-se cap a Hostalric. Foren dies decisius. L'1 de gener els cònsols olotins feren fer pregàries públiques demanant a Déu *“lo més convenient sie”*²⁷², amb aquesta expressió genèrica de no voler forçar la voluntat divina, però que era una pregària a favor d'una resolució del conflicte favorable als seus desitjos. La impossibilitat que les tropes aliades recuperessin Girona per a la causa austriacista, va ser rebuda a Olot com una pèssima notícia, tant, que al llibre de baptismes de la parròquia de Sant Esteve d'Olot algú no es va resistir a fer-hi una anotació extemporània respecte de la finalitat pròpia d'aquest llibre sacramental: *“Als quatre de janer de 1713 a la tarda se publica en esta vila la retirada del general Guidoblaio de Estaramberch del seti de Gerona ab gran consternació de la terra, fins se ha publicat ser la causa la general suspensió de armas, la que pleurà al Senyor sia medi eficàs per la pau i quietud general de la christiandat. Amén”*²⁷³.

Perduda l'esperança de recuperar Girona, aquell mateix dia els jurats de Banyoles feren anar-hi un monjo del monestir a prestar fidelitat a Felip V²⁷⁴. El territori fidel a Carles III s'aprimava. Al febrer va haver-hi una incursió dels francesos per una part de la Garrotxa, amb presa d'hostatges que foren tractats amb duresa. Segons una relació coetània²⁷⁵, el 13 de febrer de 1713 va arribar a Besalú un destacament de soldats francesos de l'Empordà, comandats pel comte de Fiennes. *“Llegó hasta Montagut, de donde llevó presos al domero Sr. Ferrusola y dos jurados y otras personas; fue luego a Tortellá y llevóse presos al Sacristán y otras personas; pasó a Salas y no encontró a quien llevarse; de Argelaguer se trajo presos al Párroco y a otras personas; de Beuda sólo al Párroco, por haberse escondido la otra gente principal; de Lligordá al Párroco, los demás escaparon, robaron la iglesia, aunque dejaron lo que tocaba a la misma iglesia. Entre tanto los que habían quedado en Besalú, cogieron los Protectores de la Comunidad de San Vicente, o sea, el Domero de Fornells, Agustí; Mn. Rafael*

²⁷² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 1 de gener de 1713.

²⁷³ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre de baptismes 1701-1712, f. 690r.

²⁷⁴ Lluís G. CONSTANS, *Diplomatari de Banyoles...*, v. VI, p. 53.

²⁷⁵ Fet recollit a Joaquim MATAS, *Castillo de Salas y sus términos* ..., p. 134-136, que digué haver-ho vist «*anotado pro memoria en un libro capitular*». En el llibre el text apareix datat el 1613, però ha de tractar-se d'un error d'impremta. Text publicat també (amb la data esmenada) a Robert BAYER, *Tortellà...*, p. 168-169.

Serra, beneficiado; Párrocos de Almor y de Ausiñá y otras cinco personas, y el Abad de San Pedro Dor. Cervera, y se los llevaron todos juntos presos a Perelada. Al pasar por Crespiá cogieron al Sacristán y a otros, y de Esponellá se llevaron al Párroco y otros hombres; y luego atados los condujeron a Rosas; y embarcados a Caplliure y de allí a Perpiñán; cometiendo en ellos mil tiranías como si fuesen esclavos, y más aun en los sacerdotes. En Perpiñán los pusieron en un lugar llamado Las Casas Hermas o Cuarteles, de donde no podían salir ni para satisfacer sus necesidades corporales. La comida les costaba a peso de oro durante los dos meses que estuvieron allá. Sufrieron terribles enfermedades hasta llegar todos los presos a las postrimerías. Murió el Sacristán de Crespiá y el párroco de Argelaguer: el de Esponellá fue extremauncionado y también murieron algunos laicos". La causa d'aquestes ràtzies hauria estat, segons la mateixa font, que quan el 1711 els francesos imposaren a la comunitat de preveres i capítol de Besalú el lliurament de 500 lliures barceloneses, després rebaixades a només 350, no se'n va arribar a pagar ni la meitat. *"El gasto de los presos costó 600 libras, que reclamaron y cobraron los franceses, antes de soltarlos, y además repartieron a dichos pueblos un impuesto que cobraron, a saber: a Besalú 6.000 libras, sin contar el brazo eclesiástico que pagó él solo 1.500 libras, y proporcionalmente los otros pueblos"*.

Foren, doncs, temps de temors i de prevencions. De fet a tota aquesta part baixa del Fluvià encara s'estava sota l'obediència de Carles III i les seves tropes, com es reconeixia en un testimonial posterior: *"den dels últims dias del mes de febrer fins lo die vint y nou del mes de juny del any mil set cents y tretza las tropas aliadas del señor Emperador tingueren varias parts del present Empurdà, ço és dende la present vila de Besalú fins als llochs de Crespià, Espinavesas, Esponellá y altres llochs de la present vegueria de Besalú y fora de aquella"*²⁷⁶. Però els riscos d'incursions enemigues, com la que s'havia fet a les portes de la muntanya amb presa d'hostatges eren patents. El 19 de febrer es donaven des d'Olot instruccions perquè estiguessin previnguts tots els sometents de la muntanya i frontera. Les signava Juan Romero com a secretari, però al·ludia a les ordres donades pel seu general, que possiblement seria el general Juan de Ahumada, que tornava a tenir el seu regiment aquarterat a Olot. Justificava les mesures a prendre per les informacions donades per Rafel Planella (nom que coincideix amb el d'aquell espia favorable a Carles III que havíem vist el 1711 alterant la correspondència entre Noailles i Vendôme). En síntesi, es disposava que tots els sometents estiguessin al cas de la cadena de senyals que s'emetrien

●
²⁷⁶ Testificació de Josep Salers, argenter, i de Josep Sala, paraire, els dos de Besalú, ACGAX, Fons Notarials, Besalú, notari Miquel Berga, reg. 914, 1729, 5 d'agost de 1729.

des del santuari de la Mare de Déu del Mont i el de Nostra Senyora del Cos: *“governándose para esto por la campana de revolta que dará aviso a Nra. Señora del Mont donde deverá haver un sentinella con orden de tocar la campana y hacer fuegos si fuere de noche, o humos si fuere de día hasta que le corresponda Nra. Sra. del Cos. Teniendo prevenidos los corns necesarios en los parajes acostumbra para que passen la palabra de Via fora a la parte que se abrá visto el enemigo, y assí se corresponda por todos los lugares que ya están avisados para acudir todos por el camino más serca a la parte de donde vendrá el somatén”*²⁷⁷. Les disposicions acabaven demanant al sotsveguer de Besalú que ho traslladés al territori de la seva jurisdicció, a *“Bírolá que dé orden a sus guardias para que con tiempo se pueda tener los señales”*, i al batlle del Sallent que també actués d’aquesta mateixa manera.

5.3. Olot es posa en obediència a Felip V (juliol 1713)

Des de Girona, el 3 de juliol de 1713 el comte de Fiennes va reclamar dels d’Olot que es possessin al corrent de les contribucions exigides a la vila. No consta si prèviament hi havia hagut algun tipus d’acció presencial que hagués establert aquest pagament, com sembla deduir-se que havia passat en altres poblacions de la baixa Garrotxa en la ràtzia feta pels francesos el febrer anterior. El comte demanà als cònsols olotins la tramesa a Girona d’una representació el 12 d’aquell mes *“pera passar los comptes del que dita universitat haurá pagat y quedarà devent per rahó del que paga y està taxada quiscun mes per la subsistència de las tropas”*, i fer efectiu el deute *“fins lo present y corrent mes inclusive”*, sota amenaça de *“lo rigor de la execució militar, que finit lo sobre dit termini se mana contra d-eix poble y los individus executar”*, i amb l’advertiment final *“que quant vajan a Gerona se conferescan ab lo comendant de Besalú sots las mateixas penas”*²⁷⁸. Els cònsols van escollir per aquesta comissió les persones d’Antoni Bolòs i de Joan Pont, el primer dels quals ja havia estat també l’encarregat de negociar amb els francesos el 1711.

Les coses es precipitaren. Tres dies després de rebuda la carta del comte de Fiennes, van escollir-se diverses persones per deliberar i aconsellar els cònsols, sense dir-nos sobre què²⁷⁹, però el 15 de juliol els cònsols i consell de la vila van prendre la determinació de posar-se sota l’obediència del comte, que era tant com posar-se als peus de Felip V. Va ser un consell ampli, perquè no només hi havia els

²⁷⁷ Carta tramesa des d’Olot el 19 de febrer de 1713 al sotsveguer de Besalú i batlle de Sallent, a Luís G. CONSTANS, «Una crònica inédita...», p. 111, i també a, del mateix autor, *Diplomatari de Banyoles...*, v. VI, p. 53-54.

²⁷⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 9 de juliol de 1713.

²⁷⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 11 de juliol de 1713.

cònsols i el consell ordinari, sinó també una representació dels estaments eclesiàstics i dels convents del Carme i de Caputxins de la vila, a més d'un cert nombre de notables, entre els quals, els olotins doctorats en dret, en filosofia i en medicina, i, significativament, els magnífics Ignasi de Trinxeria i Antoni Llopis. Havia arribat una nova carta del comte de Fiennes, de dos dies abans, en què ara demanava que se li donés obediència “*si no vol est comú experimentar los rigors militars*”. Els reunits van atorgar poders a Antoni Bolòs, que ja es trobava a Girona a rel de l'anterior carta, perquè “*en nom desta universitat done la obediència a dit Exm. Sr. Compte de Fienes en nom de Sa Magd. Cathòlica*”. Les raons adduïdes eren, en primer lloc la carta comminatòria que s'havia rebut. En segon lloc la situació militar cada cop més compromesa, ja que les tropes de les corones espanyola i francesa “*se troban buy en la Vall de Hostoles fins a la capella de Ntra. Sra. de la Salut, hahont ha posada guarnició, y que de la part de Besalú tenen guarnició fins a St. Jaume de Llierca, dinstant un poch més de una lleuga*”. I, en tercer lloc, saber-se que l'emperador retiraria les seves tropes i lliuraria a Felip V Barcelona i altres places, o, en paraules dels cònsols, “*ser cert que la Cesàrea y Real Magestat ha firmat la evacuació de Cathalunya y de entregar a la Magestat dins un breu devenir Barcelona, Tarragona, y després totas las demàs plaças*”²⁸⁰. Precisament aquell mateix dia els cònsols tenien sobre la taula una comunicació de la Diputació del General, a la que es respongué negativament, “*per trobarnos circuits de tropas francesas y aspanyolas per diferents pents [?] deste vila y ab amenasses de pujar en esta vila*”. L'endemà es pagava al cònsol segon, que el dia abans no havia assistit a la sessió del consell, les despeses del seu viatge de quatre dies a Barcelona per expressar també a la Diputació del General “*los ahogos ab que se troba est comú per las emanaças que tenia de las tropas de las Dos Coronas*”, un desplaçament que el cònsol hauria aprofitat per passar “*a posar est comú a la obediència del duch de Pòpuli ha hont se trobàs, com en effecte ho executà*”, i en conseqüència es responia a la Diputació que la vila havia determinat prestar obediència al comte de Fiennes²⁸¹.

Les setmanes immediates a l'obediència donada per Olot a Felip V van posar de manifest la convulsió en què es vivia. No tothom degué veure bé la decisió que havia pres el consell. En la sessió municipal de l'1 d'agost el cònsol primer informà que “*haventse lo die de ahyr plantats uns papers en los cantons de la plaça de la present vila despatxats de part de la ciutat y Deputació de Barcelona, sots diada de 13 del current mes [juliol], lo que no-s deu permètrer per trobarse esta vila en obediència de Sa Mag. de Philip Quint (Déu lo guarde), se-a resolt que los dits papers se fassen cremar públicament per lo Sr. llochinent o per la*

²⁸⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 15 de juliol de 1713.

²⁸¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 16 de juliol de 1713.

*persona que li aparega a instància de dits magnífichs cònsols y consell, a qui donaran la acistència necessària si regonexava convenir axís*²⁸². El dia 9 de juliol s'havia acabat a Barcelona la Junta de Braços de la qual sortí la decisió de resistir com fos en la defensa de la causa per la qual s'estava lluitant des de 1705, tot i l'abandonament de les tropes estrangeres que eren a Catalunya²⁸³, i varen ser diversos els escrits que, en relació amb la crida als catalans a les armes, van ser tramesos per la Diputació, algun dels quals hauria anat a parar en plena plaça Major d'Olot.

Però la principal pressió venia de l'aparició a la vila d'alguns cossos armats que mantenien l'esperança d'un aixecament que encara fes possible la victòria sobre les forces de Felip V. El dia 10 d'agost hi havia a la vila nombrosos voluntaris i fusellers, comandats per Carles de Regàs, capitost austriacista que no tardaria a abandonar aquesta causa per passar al fins llavors bàndol enemic. En aquells moments, però, Carles de Regàs es feia valer encara com a austriacista, perquè exigí dels cònsols olotins els diners que es poguessin deure del donatiu que feia temps s'havia concedit a Carles III –Sa Majestat Cessària, diuen els textos–, i en cas que no hi hagués deute, que se li concedís un subsidi per al manteniment dels seus homes, amb promesa de ser reintegrat per la Diputació. La universitat olotina li contestà, com ja era habitual en aquests darrers anys, que era *“impracticable poder fer promesa alguna per trobar-se extenuada y exausta de tot medi la universitat, per los molts gastos ha suportat la universitat y sos habitants en estos anys passats per rahó de la guerra, lo que és molt notori per no haver pogut tornar eo pagar las crecudas quantitats que deu la universitat a molts y diferents particulars, tant de la present vila com fora de ella, de manera ques troba buy sens diners ni crèdits”*, i que en tot cas es miraria si a través d'una talla *“podria replegar alguna quantitat dels individus, ab què dit senyor explelts lo alojament té en dita vila y son terme”*²⁸⁴, a part de creure haver-se extingit qualsevol deute amb l'emperador.

²⁸² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 1 d'agost de 1713.

²⁸³ Entre els que assistiren a la Junta de Braços hi havia Francesc Despujol. També hi havia estat convocat Manuel Morató i de Cortada, que delegà com a procurador seu a Salvador Servera i Ferrer, domiciliat a Barcelona, al·legant aquell trobar-se impedit justificadament per poder-hi assistir (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.208, f. 254v-255v, 28 de juny de 1713. Quan finalment la Junta optà per la resistència als exèrcits borbònics, els que hi havien estat partidaris d'acceptar que les coses no havien sortit bé, i que el que calia era la submissió, abandonaren Barcelona. A Olot hi passà Carles Alemany i Fontanella, i Francesc Despujol i de Moncorp féu cap a Sant Hipòlit de Voltregà, deixant però a Barcelona el seu fill Francesc Despujol i de Pons (vegeu Francisco de CASTELLNÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 708-709).

²⁸⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 10 d'agost de 1713.

El dia 10 de setembre va arribar a Olot l'expedició de la Diputació que, a les ordres de Nebot, intentava mobilitzar les comarques de l'interior fidels a la causa de Carles III²⁸⁵. Un pas de tropes aprofitat, un cop més, per demanar a la universitat un subsidi d'ajuda de 1.200 lliures barceloneses, amb les quals es comprometia a deixar la vila lliure de tropes, i de nou amb la vaga promesa que serien reintegrades per la Diputació. Aquesta vegada la universitat resolgué d'avenir-se a aquest subsidi, “*en atenció dels molts gastos y inquietuts que ocasionan ditas tropas en esta vila, y per evitar majors estragos que podrian succeir*”, fent-hi front a través de censals o de qualsevol altra manera que ho possibilités²⁸⁶. Però darrere de les tropes d'aquesta expedició hi havia les del comte de Fiennes que les perseguïen, i per tant al cap de pocs dies arribaven també a Olot amb les mateixes exigències de contribució al seu sosteniment. Aquestes tropes hi foren entre setembre i novembre, amb algunes interrupcions per haver fet alguna expedició a la Cerdanya. Des d'un bon principi, el 17 de setembre, els cònsols acordaven pagar les despeses de la vinguda del comte i de les seves tropes, fent-ho a través d'una talla per no tenir la universitat altra manera de poder-ho pagar. El comte de Fiennes donà ordres taxatives d'acabar físicament amb l'enemic, manant “*que en cas vinguessen en esta vila alguns cediosos y gent perturbadora a la pública quietud, que los prenguessen o matassen, y presos los porten en la part ha hont sie la primera guarnició, sots pena de ser castigats rigurosament*”. El mateix dia 17 els cònsols disposaren “*que lo senyor llochinent ronde per la present vila en los dias de festas y mercats y altres dias, prenent ço és en los dias de festas o mercats quatre o sis personas, y en los dies ordinaris dos personas perquè lo acistescan y associen*”²⁸⁷. D'aquests dies de confusió entre unes i altres tropes és la nota del llibre d'òbits de Sant Salvador de Bianya, que deixà constància que el dia 15 de setembre de 1713 hi foren enterrats dos miquelets “*que mataren a la casa del cortal den Puig, pujan las tropas francesas*”, l'un de Molló de sobrenom Picaso, i l'altre de Camprodon, esguerrat de totes dues mans²⁸⁸.

²⁸⁵ Santiago ALBERTÍ, *L'onze de setembre...*, p. 185.

²⁸⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 11 de setembre de 1713.

²⁸⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 17 de setembre de 1713. En els llibres del consolat consten diverses autoritzacions de pagaments en relació amb la pas i presència de comte de Fiennes a la vila a la tardor de 1713, entre elles 167 lliures, 5 sous i 4 diners de plata al flaquer Jaume Noguier pel pa pastat per a les tropes del comte (Ibidem, Llibre del cònsol primer 1713, 16 de gener de 1714).

²⁸⁸ Partida transcrita a Joan PAGÈS I PONS, *Aproximació a la història de la Vall de Bianya*, Ajuntament de la Vall de Bianya, Diputació de Girona i Banc de Sabadell, 2001, v. I, p. 270.

Abans d'acabar el setembre els cònsols olotins reblaren la seva adhesió a la causa filipista amb la tramesa de síndics que, en representació de la universitat, anessin a complimentar el duc de Pòpuli, nomenat virrei i capità general del Principat de Catalunya, esperant que, amb aquesta diligència, “*se pot sperar molts bons effectes a la present universitat*”²⁸⁹. D'aquesta política de fer-se afable a les noves autoritats de Felip V en parla la tramesa, el 31 de desembre, d'un regal al secretari del duc de Berwick, Salvador Prat, en agraïment als seus bons oficis, que haurien permès a la universitat estalviar moltes despeses, i obtenir també diverses gràcies del comte de Fiennes per la seva intercessió²⁹⁰. El 27 de gener els cònsols pagaren les despeses del “*glas que dits Srs. cònsols an remès, y remetran, per servey del Sr. compte de Frinas [= Fiennes] en la vila de Sant Feliu de Pallerols ha hont se troba, atès que dits señors cònsols tingueren intelligència serà del agrado de dit señor compte de Frinas lo donarli la substistència del glas per son servey*”²⁹¹. Però això no treu que les càrregues per a les necessitats militars seguissin inexorablement. L'1 de novembre de 1713 el marquès de Bonàs exigí a la Comunitat de Preveres de Sant Esteve d'Olot el lliurament de cent quarteres de blat, que van haver de fer efectives –sense que se'ls en volgués donar un rebut–, tot i manifestar la comunitat que encara estaven retornant diners dels que hagueren de manllevar per fer front a la contribució que els va imposar Noailles el 1709²⁹².

5.4. Els homes de la universitat olotina (1712-1715) i alguns noms destacats de la nova situació política

Pertoca, per tercera i última vegada, repassar els noms dels cònsols i membres del consell de la vila en aquests darrers i decisius anys de guerra, posant noms i cognoms als qui en aquesta darrera etapa del relat s'han esmentat prenent decisions de molta responsabilitat només sota les genèriques formes dels seus oficis municipals.

El 27 de desembre de 1712 va fer-se, com pertocava cada dos anys, la insaculació de les noves persones que reemplaçarien a les bosses dels cònsols i altres càrrecs de la universitat els noms d'aquells que, per defunció o per altres legítims motius,

●

²⁸⁹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 29 de setembre de 1713.

²⁹⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 31 de desembre [gener a l'original, però que per la cronologia cal situar encara en el mes anterior] de 1713.

²⁹¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 27 de gener de 1714.

²⁹² MONSALVATJE, *Colección diplomática...*, v. XIX, doc. 2.412, p. 175, reproduït a Joaquim DANÉS, *Història d'Olot...* v. VII, p. 1.176.

Cònsols i membres del consell municipal d'Olot. Període 1712-1715

1704	1705	1706	1707
<i>Cònsols:</i> 1r Francesc Bover 2n Antoni Rojas 3r Josep Pujout	<i>Cònsols:</i> 1r Dr. F. Fluvià 2n Dt. E. Clapera 3r Joan Conill	<i>Cònsols:</i> 1r Joan Pujol 2n Miquel Gou 3r Joan Puig	<i>Cònsols:</i> 1r Dr. J. Marcillo 2n Pere Fina 3r Vicenç Pla
<i>Consell</i> De dret: Bernat Vilar Honorat Seol Sebastià Caritat Per extracció: Dr. Francesc Ferrer Pere M. Santaló Joan Pujol Agustí Coromina Esteve Porrò Miquel Gou Pere Castanyer Francesc Ferrussola Isidre Collell Vicenç Pla Esteve Brugats Pere Feliu Blanch Esteve Llança E. Roura Selabert M. Ferrer Orriols Esteve Masllorens	<i>Consell</i> De dret: Francesc Bover Antoni Rojas Josep Pujout Per extracció: Esteve Porrò Joan Pujol Dr. F. Masmitjà Antoni Roca Pere Catsanyer Francesc Ferrussola Mateu Masmitjà C. Antoni Bolòs Josep Serra Ginesta Esteve Conill Francesc Fexes Jeroni Mir Subiras Miquel Masdexaxars Esteve Bassols Bernat Vilar Pere Fina Onofre Serrat Calvó Francesc Caritat	<i>Consell</i> De dret: Dr. F. Fluvià Dt. E. Clapera Joan Conill Per extracció: Dr. J. Marcillo Dr. F. Masmitjà Esteve Porrò Mateu Marcè Bernat Vilar Alexandre Camps Bonaventura Plana Esteve Conill Esteve Serra Mateu Masmitjà Miquel Masdexaxars Francesc Feixas Isidre Collell Onofre Serrat Calvó Lluís Bastons Antoni Prat Feliçia Siqués Miquel Iglésias	<i>Consell</i> De dret: Joan Pujol Miquel Gou Joan Puig Per extracció: Sr. F. Masmitjà Dr. Ramon Albert Mateu Marcé Esteve Porrò Felip Pont Pau Llorens Francesc Bover Francesc Ferrussola Josep Serra Ginesta Bonaventura Plana Isidre Collell Josep Pujout Esteve Brugats Joan Bellapart I. Benet Toralles Agustí Coromina Pere Constans Francesc Caritat

FONT: Elaboració pròpia, a partir de les actes d'elecció i jurament dels extrets, corresponents a cada primer de gener. L'ordre és el de l'extracció.

havien deixat de formar-ne part. D'aquí sortiren, l'1 de gener següent, els nous membres del consolat i consell de la vila que el juliol de 1713 prengueren la decisió del pas de la vila a l'obediència de Felip V. Aquesta vegada el nombre de nous noms insaculats va ser superior a d'altres biennis, en la circumstància d'haver-hi hagut un nombre rellevant de baixes per defunció, que, ignorant d'altres possibles

causes, només sabem vincular amb les malures que van assolar el país l'estiu de 1711. Si el 1710 havien entrat a les bosses d'on s'extreien els cònsols i els membres del consell 7 noms nous, ara en el desembre de 1712 van haver-n'hi 14. Fetes poc després les extraccions, resulta que dels 21 membres electius del consell, 5 acabaven d'entrar insaculats, 3 més ho havien estat en el bienni anterior i 4 més no havien exercit abans ni de cònsol ni de conseller. Va donar-se, per tant, una certa renovació, que si bé tampoc no havia de ser determinant, atesos els mecanismes propis de tot aquest procés, no deixa de ser un element a considerar.

Pel que fa als càrrecs jurisdiccionals, el 1712 tocava de renovar el de lloctinent. Presentada a primers de febrer la bina perquè el veguer n'extragués a sort un dels noms, aquest no ho volgué fer, malgrat les protestes dels cònsols olotins, "*per tenir ell ordre del Real Consell pera que no fes la nominació de lloctinent*", sense més detalls. Fos com fos, al juliol sí que hi hagué nomenament, havent presentat els d'Olot els mateixos noms que al febrer, el baster Felip Pont i l'apotecari Esteve Porró, i en resultà extret el primer²⁹³. No acabà de completar el trienni, perquè el novembre de 1714, ja en l'obediència a Felip V, arribà a Olot un nou nomenament de lloctinent en la persona d'Antoni Bolòs. Un parell de mesos abans d'això s'havia posat en marxa la renovació del càrrec de procurador de l'abat de Ripoll, que va recaure en el blanquer Pere Castanyer, el qual acabà renunciant-hi el febrer de 1715²⁹⁴.

D'entre tots els noms cal destacar com un dels primers homes reconeguts del partit filipista a Olot el cònsol en cap de 1713, Francesc Fluvià, doctor en drets, que havia entrat a la bossa de cònsol primer el desembre de 1708. A finals de 1714 va fer-se fer una certificació del comte de Fiennes que és tota un reconeixement de Fluvià als seus serveis per la causa de Felip V: "*Conocemos al Dr. Francisco Fluviá, vecino de la villa de Olot, a quien havemos visto siempre muy seriamente affecto a Su Magd. Católica (que Dios guarde), habiéndolo acreditado en todas las ocasiones de su real servicio, dándonos avisos de los movimientos y designios de los enemigos. Y en el año mil setecientos y treze, que evacuaron los enemigos este pays, hallándose él cónsul primero de dicha villa, fue el principal que movió a la villa a que se restituyesse al dominio de Su Magestad, como se*

²⁹³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 2 de febrer i 18 de juliol de 1712.

²⁹⁴ Formació de la terna a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 29 de setembre de 1714; admissió del nou procurador a Ibídem, id, sessió 15 d'octubre de 1714. Pel que fa a la renúncia de Castanyer, vegeu Ibídem, id, sessió 20 de febrer de 1715.

*executó. Por lo que nos consta ha padecido diferentes trabajos, persecuciones, molestias y destierros de los enemigos, y al contrario, muy atendido de los oficiales que han mandado las tropas de las Dos Coronas por este lado*²⁹⁵. Deixant de banda el to encomiàstic que solen tenir aquest tipus de certificacions, res no fa dubtar que fos verídica aquesta feina de quintacolumnista protagonitzada per Fluvià en els darrers anys de l'Olot austriacista, i que des de l'autoritat de ser cònsol en cap el seu paper fos rellevant per decantar la vila a l'obediència filipista el juliol de 1713. En canvi, no hi ha detalls de les persecucions o allunyaments de la vila de què hauria estat objecte des del bàndol contrari al seu.

Un altre personatge a remarcar en el camp del filipisme és el farmacèutic Antoni Bolòs, que, tot i estar insaculat des de 1707 i haver estat proposat per alguns càrrecs, va ser ara, el 1713, la primera vegada que formà part del consell de la vila. Bolòs seria l'home fort del nou règim a Olot. L'hem vist en la delegació que el 1711 anà a negociar amb el duc de Noailles l'entrada dels francesos a Olot, i fou també ell a qui el 1713 la universitat féu poder perquè presentés a Girona al comte de Fiennes l'obediència de la vila a Felip V. Aquell 1713 Bolòs va ser nomenat segrestador reial²⁹⁶, i el novembre de 1714, sense respectar els procediments consuetudinals, va ser nomenat directament per les autoritats del Principat lloctinent del veguer de Camprodon a la vila i terme d'Olot²⁹⁷. Aquest càrrec, que el constituïa com a representant local de l'autoritat i la justícia del rei, l'exerciria fins a 1726, perquè amb la Nova Planta, transmutat aquest càrrec pel de batlle reial, va seguir-se confiant a Antoni Bolòs, sense respectar-se el caràcter bianual que pròpiament tingué aquest ofici. Mentre es mantingué en aquest càrrec va actuar amb autoritat i va treballar per enfortir els drets reials a la vila en detriment dels abacials²⁹⁸. Que Bolòs va gaudir del favor de Felip V ho indica no sols la dilatada confiança que se li atorgà amb aquest i altres càrrecs, sinó també per l'obtenció de privilegis en els seus negocis personals²⁹⁹.

²⁹⁵ Certificació datada a Girona el 10 de novembre de 1714, protocol·litzada pel seu fill Jacint davant de notari anys després (ACGAX, Fons Notarials, notari Miquel Oliveres, reg. 1.342, f. 74v-75r, 26 de gener de 1742).

²⁹⁶ Una actuació de Bolòs com a col·lector dels segrestos i confiscacions de la part d'Olot, Ripoll, Camprodon i altres llocs pot veure's a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.017, f. 39r-v, 5 de gener de 1714.

²⁹⁷ Acceptació de lloctinent pels còsols d'Olot, ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 15 de desembre de 1714. Al volum d'actes hi ha, cosit, el decret del veguer de Camprodon, del 14 de desembre, traslladant el nomenament de Bolòs com a lloctinent datat a Barcelona el 22 de novembre.

²⁹⁸ Vegeu Miquel PUIG I REIXACH, «El règim municipal d'Olot al segle XVIII», *Estudis Històrics de la Garrotxa*, 1 (2004), p. 55-60.

²⁹⁹ El 1719 se li concedí el dret de 2 sous per quintar de ferro elaborat a les fargues de Setcases amb mena de França (Josep M. MADURELL I MARIMON, «Fargues antigues. Repertori documental», *Ausa*, 53 (1965), p. 266) i el 1726 era administrador de la duana del general i guerra d'Olot (ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.029, f. 66v-67r, 30 de gener de 1726).

S'havia anat formant, per tant, un cert grup favorable a la causa filipista, que engruixia els inicials noms que havíem vist dels Trinxeria i els Puigdesalit. Un altre nom és el d'Antoni Llopis, amb títol de ciutadà honorat de Barcelona, natural de Sant Joan de les Abadesses, però que ja des de 1707 se'l troba a Olot. Acabada la guerra, i decretada la privació d'armes arreu de Catalunya, a ell se li permeté poder-se retenir una escopeta de les destinades a la vila per al reial servei, en recompensa a la seva lleialtat, segons exposà ell mateix quan, anys a venir, li volgueren retirar l'arma³⁰⁰. El 1727 va ser qui succeí Antoni Bolòs en el càrrec de batlle reial, càrrec que encara més endavant tornaria a ocupar. El 1712 es va casar amb Rosa Vayreda, germana de Joan Vayreda i Soler, el qual, tot i que el 1705 l'havíem vist fent ambaixada a Carles III, ara, el desembre de 1713, a l'hora de demanar el favor de la concessió d'una ploma d'aigua per al seu mas Reixach, argumentà a favor seu el fet d'ajudar els que en aquells moments es trobaven fora de la Barcelona, "*patrocinant molts particulars en los treballs i afflictions que, ausents de ses cases, pateixen en la ciutat de Barcelona*", assetjada per les tropes borbòniques, i que per tant possiblement addictes a aquesta causa³⁰¹. Tornant a Antoni Llopis, la seva figura quedaria vinculada a la història de la vila per haver-li deixat en el seu testament un important llegat que finalment féu possible la construcció de l'edifici de l'hospici³⁰². Un cas a part és el dels Barutell, senyors i barons d'Oix (però amb presència a Olot, on tenien una casa a l'altra banda del riu, un cop passat el pont de Santa Magdalena), ja que diversos membres d'aquesta família presenten actituds polítiques de signe ben contrari. El 1704 qui n'era senyor, Llorenç de Barutell, havia mort sense fills, i els seus drets al final van anar a parar a Joan de Barutell i de Bestracà, casada amb Maria Magdalena³⁰³. Però el maig de 1711 els seus béns van quedar segrestats, segons expressió tardana de dos pagesos de Sant Llorenç d'Oix, "*per lo govern intrús*", és a dir, tenint en compte que aquest testimoni es féu el 1721, pel govern austriacista, i que segons els mateixos testimonis, "*durà dit sequestrt fins lo dia vint y sinch del mes de juliol*

³⁰⁰ ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Miquel Oliveres, reg. 1.338, f. 520v-521r, 19 de juliol de 1742.

³⁰¹ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 17 de desembre de 1713. Aquesta petició també figura inclosa en la concessió notarial de la ploma d'aigua sol·licitada, a *Ibidem*, Fons Notarials, Olot, notari Francesc Masbernat, reg. 1.209, f. 6v-9v, 27 de desembre de 1713 (any notarial, 1714).

³⁰² Per aquest fet poden trobar-se nombroses referències a Antoni Llopis en la bibliografia local. Una síntesi biogràfica a Joaquim DANÉS, *Història d'Olot...*, v. XXX, p. 66-72.

³⁰³ Breu nota genealògica d'Armand de Fluvià sobre els senyors d'Oix i Bestracà a *Els castells catalans*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1992², v. III, p. 17-18 i 73-74. Llorenç de Barutell és assenyalat en la gènesi del partit austriacista a Catalunya per haver llegit un poema a l'Acadèmia dels Desconfiats de Barcelona el 1700 amb sentiments favorables a la casa d'Àustria (Santiago ALBERTÍ, *L'onze de setembre...*, p. 39, i Joaquim ALBAREDA, *Els catalans i Felip V...*, p. 117).

del any mil setcents y tretze”, o sia fins aquell estiu de 1713 en què Olot i la comarca es passaren a l’obediència borbònica³⁰⁴. Durant aquest període, va ser Francesc de Barutell, a qui trobem com a capità de cavalleria del regiment austriacista del general Morràs, qui exercí com a senyor de la baronia, de la qual prengué possessió l’1 d’octubre de 1712, al·legant que els béns i drets que posseïa Joan de Barutell i de Bestracà ara li pertocaven a ell en virtut d’un reial decret del 23 de l’anterior juliol³⁰⁵. Passada la comarca a l’obediència de Felip V el 1713, els béns i drets de la baronia foren restituïts a Joan de Barutell. Coincidint amb el canvi de conjuntura viscuda a Catalunya aquell estiu, Francesc de Barutell deixà l’exèrcit i es retirà al seu domicili, sense abandonar el país³⁰⁶. Si recordem aquell Lluís de Barutell, religiós dominicà, que el 1705 va ser detingut a Olot i portat al camp de Barcelona a la presència de Carles III, constatem trobar-nos davant d’una família de faccions dividides entre una i altra causa, si bé decantada definitivament cap a la de Felip V. Acabem amb un darrer nom d’aquest nucli filipista, Esteve Martell: a finals de 1713, quan es va fer la llista de candidates a beneficiar-se de la causa pia de Collferrer, el comte de Fiennes va escriure els cònsols manant-los que s’hi inclogués com a candidata la seva filla Magdalena Martell, “*en atención a los servicios y fidelidad de Estevan Martell*”³⁰⁷. No consta quins van ser aquests seus serveis i fidelitat, però l’existència de casos com els narrats fan aflorar de forma suficient la progressiva consolidació a Olot d’un sector de la població en bona sintonia amb la causa filipista, mentre s’anava diluint, de grat o per força, el bàndol austriacista que tan puixant havia arrencat vuit anys enrere.

5.5. El darrer any de la guerra a Catalunya (1714)

Durant l’hivern de 1713 a 1714 va haver-hi allotjat a la vila, per ordre del comte de Fiennes, que comandava els exèrcits d’aquesta banda de la frontera, un batalló de 500 fusellers, una xifra prou important. Per això va causar un cert estupor que al desembre es rebés una carta de l’intendent José Patiño, recordant que era habitual que en aquells mesos les tropes es recollissin a les viles per passar-hi l’aquartermament d’hivern, però com que en aquesta ocasió no era possible aquest repartiment de tropes a causa del setge de Barcelona, s’exigia de les poblacions

³⁰⁴ Testificació de Sebastià Font i Patlladi Payroló, a ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.024, f. 190r-v, 21 de juliol de 1721.

³⁰⁵ Presa de possessió de la baronia d’Oix per Francesc de Barutell, ACGAX, Fons Notarials, Olot, notari Jaume Oliveres, reg. 1.015, f. 483r-485r, Sant Llorenç d’Oix 1 d’octubre de 1712.

³⁰⁶ Francisco de CASTELLVÍ, *Narraciones históricas...*, v. III, p. 685 i 690.

³⁰⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 27 de desembre de 1713. La carta del comte de Fiennes, Girona 25 d’octubre de 1713, està cosida a l’acta.

una contribució en diners, que, pel que fa a Olot, era de tres pagaments de 1.800 rals de vuit. La universitat volgué entendre que això no anava per ells, perquè de tropa aquí sí que n'hi havia, de manera que s'hi va recórrer³⁰⁸. Es va escriure al comte de Fiennes, però aquest digué no poder fer-hi res, sinó només recomanar-los que s'adrecessin a Patiño fent-li saber la presència de les tropes allotjades a la vila, i d'altres despeses que per ordre seva s'havien fet quan ell mateix va estar perseguint al general Nebot per aquesta comarca³⁰⁹. Durant aquests primers mesos d'any el comte de Fiennes estava establert a Sant Feliu de Pallerols, i abans no acabés el març havia fet tres visites a Olot. Els còsols olotins van saber mantenir amb ell unes correctes i fins i tot cordials relacions³¹⁰.

El moment era molt delicat, perquè en diversos indrets de Catalunya havien rebrotat grups rebels contra les tropes borbòniques, que tornaven a posar en joc l'ocupació que aquestes creien tenir assegurada en bona part del territori. El mateix comte de Fiennes havia de tornar a escriure als còsols d'Olot pocs dies després d'aquella carta, ara però amb un to de clara duresa. Possiblement es tractés d'una carta tramesa a tots els pobles sota la seva autoritat, i per tant sense que el seu contingut i to s'haguessin de referir necessàriament a Olot, però que denota l'alerta per la proximitat d'aquesta nova situació: *“Haviendo llegado a mi noticia que algunos perturbadores de la pública quietud, prodominados de diabólicas intenciones, van infectando el país procurando comover los ánimos de sus naturales a una sublevación general contra su legítimo rey y señor, negándole la debida obediencia, lo que precisamente ha de redundar en la total perdición y ruyna de los pueblos que darán oydos a estas infames voces abrazando su partido. Por esso exorto, y mando a V. Ms. que se opongan con el mayor vigor a los sobredichos sediciosos, valiéndose de la fuerça, procurando que todos los paisanos dessa villa se mantengan dentro los límites de su dever con la constancia y fidelidad que deven, sacrificándose todos hantes de admitir a gente tan perniciosa”*. Pel cas que no s'hi oposessin degudament, se'ls feia

³⁰⁸ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 4 de gener de 1714. El comunicat de José Patiño –un formulari imprès amb anotacions a mà pertocants a la vila d'Olot–, datat a Barcelona l'11 de desembre, es troba desordenat, dins del plec corresponent a l'any 1712.

³⁰⁹ ACGAX, Fons Municipals, Correspondència, carta del comte de Fiennes als còsols d'Olot, Girona 9 de gener de 1714.

³¹⁰ Es conserven d'ell diverses cartes de 1714 manifestant bona voluntat amb els còsols d'Olot i les seves demandes. Al novembre, quan era a Girona, els d'Olot li enviaren unes truites de riu, que ell agrafí finament *«estimando su buena voluntad, asegurándoles hallarán la mía muy propicia por quanto sea de su conveniencia»* (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta del comte de Fiennes als còsols d'Olot, Girona 16 de novembre de 1714).

arribar la pertinent amenaça: “*Yo marcharé en persona para castigarles, con el seguro que será essa villa saqueada y quemada*”³¹¹. No sembla que aquest fos el cas d’Olot, perquè quan es van fer les gestions per no haver de pagar la contribució que havia demanat Patiño, se’ls va recordar que si se’ls havia enviat a la vila el segon batalló de Lió era “*per major resguard de V. Ms.*”, i que per tant no semblava oportú voler-se desentendre de contribuir a les despeses dels exèrcits, “*pues la ocurrència del temps no ho permet*”, i en tot cas se’ls aconsellava mirar si el comte de Fiennes podia repartir aquests homes per la Vall de Bianya i altres pobles de la comarca perquè no carreguessin exclusivament sobre Olot³¹². Això no treu, però, que pogués haver-hi a la comarca algunes partides sollevades, ja que en una carta del comandant de les tropes establertes a Sant Feliu de Pallerols es feia saber als cònsols d’Olot l’arribada en aquesta població de cavalleria i granaders, “*y que seguidament van pujant las demás tropas per castigar los rebeldes*”³¹³. Cap a finals de mes Fiennes va enviar als cònsols d’Olot notícies sobre la reducció dels revoltats, demanant que les fessin córrer per altres llocs “*por caminos extraviados, a fin de atacar el ser prendidos por los rebeldes*”. En aquestes notícies s’explicava l’èxit del comte de Montemar contra els rebels de Vic que s’havien retirat al santuari de la Gleva amb més de 200 morts i 104 presoners, “*y despues de haver passado y mandado saquear el lugar de San Hipolit lo hizo quemar junto con las casas circumvecinas*”, i que els de l’Esquirol i Roda havien demanat clemència³¹⁴. Possiblement tingui a veure amb tot aquest moviment de convulsió les ordres donades pel coronel del regiment de fusellers de Lió a Olot per “*fer una fortificació en la isglésia parroquial de la present vila per servey del Rey nostre senyor*”, unes obres que la universitat va haver de pagar³¹⁵.

La presència de tropes a Olot, incloses de franceses, va ser una constant en els mesos següents, talment com si s’hagués convertit la vila en una mena de petita plaça forta per prevenir qualsevol alteració de la situació³¹⁶. De fet, al llarg

³¹¹ ACGAX, Fons Municipals, Correspondència, carta del comte de Fiennes als cònsols d’Olot, Girona 12 de gener de 1714.

³¹² ACGAX, Fons Municipals, Correspondència, carta de Salvador Prats y Matas als cònsols d’Olot, Girona 19 de gener de 1714.

³¹³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Sant Feliu de Pallerols, 18 de gener de 1714.

³¹⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Sant Feliu de Pallerols, 23 de gener de 1714.

³¹⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 27 de gener de 1714.

³¹⁶ Els diversos regiments i altres cossos militars destinats a Olot o de pas per la vila consten per les notificacions que el comte de Fiennes féu arribar als cònsols olotins, conservades a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, 1714.

de l'any es parlà del “comandant de la vila”, o encara més, del “*comendant que de present se troba governant en esta vila*”³¹⁷, no pas per tant comandant de les tropes allotjades en ella, sinó com una autoritat militar establerta a la vila a costa d'aquesta. Es tracta, en tot cas, de militars francesos, que en els llibres municipals olotins són designats amb grafia dubtosa: Mr. Raden, Redeng o Redinch fins al juny, Mr. Bachs al juliol, i Mr. Vacop o Bacop fins al novembre³¹⁸. Va ser usual en aquells mesos que per Olot corregués moneda francesa, no sempre de fàcil col·locació per tothom³¹⁹. En aquest context, a l'abril va arribar una carta del comte de Fiennes en què traslladava la notícia de la mort, el mes de febrer, de la muller de Felip V, aquella amb qui s'havia casat a Figueres en un llunyà 1701, la reina Maria Lluïsa Gabriela de Savoia, i ordenava fer-li les oportunes cerimònies fúnebres³²⁰. Els funerals es van fer a Olot unes setmanes després amb la solemnitat del moment: “*Se féu un molt alt y magestuós túmul cubert de bayeta negra ab 3 altars, un als peus y un a cada costat, en los quals se digueran tantas missas quant la mantinada donà lloch [...]. Estava lo túmul adornat de molts papers ab las armas de Espanya y las porhons de las altres potèncias. Cremavan en 4 ànguls del túmul 20 atxas, 5 en cada àngul, y per las gradas a tots costats molts ciris de sera blanca. Assistiren los Srs. cònsols y varas de justícia ab lo Consell de la Vila endolats*”³²¹.

L'11 de setembre de 1714, després de mesos de setge, el duc de Berwick entrà a Barcelona, vencent la resistència que durant tant de temps s'hi havia mantingut en defensa de Catalunya. A Olot la notícia que Barcelona “*se és reduhida a la obediència de son legítim Rey Felip Quint*” va ser tractada en ajuntament deu dies després, per determinar que, “*si bé esta vila de temps ha se troba en sa obediència*”, considerava ser molt convenient que en aquesta ocasió s'enviessin

³¹⁷ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 15 de juliol de 1714.

³¹⁸ Els noms apareixen en les diverses autoritzacions de pagaments per despeses d'aquests comandants, fetes pels cònsols. Vegeu ACGAX, Fons Municipals, Olot, Llibre del cònsol en cap 1714-1715.

³¹⁹ Segons una carta del comte de Fiennes del mes d'abril, la vila havia de pagar al comandant 5 lliures i 10 sous «moneda de França» (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 30 de maig de 1714). Al juliol hi hagué problemes per pagar el bestiar de la carnisseria de la vila perquè es volia pagar amb moneda francesa, però el venedor només en volia acceptar de barcelonesa, i a l'octubre s'ordenà a les tavernes de la vila l'obligació que tenien d'acceptar la moneda francesa que els donessin els soldats quan hi compraven vi (Ibidem, id, sessions 15 de juliol i 15 d'octubre de 1714, respectivament).

³²⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 20 d'abril de 1714.

³²¹ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1708-1735, f. 24r-v, 16 de maig de 1714. En aquesta mateixa anotació es fa retret a la universitat que dediqués pocs diners a les celebracions religioses i haver estat «*en los gastos temporals y de més vanitat que utilitat molt liberals*», i així, «*si miran los llibres per altres funeràries reals, se trobarà que altres magnífics [cònsols] an gastada major magnificència y se són aportats més magníficament*». Reproduït a Joan PAGÈS, *L'església de Sant Esteve d'Olot...*, p. 151.

síndics a Barcelona per complimentar Berwick, “*posant novament esta vila en sa obediència*”. Amatents a tot, els cònsols van creure que seria bo que abans d’anar-hi, obtinguessin del comte de Fiennes una “*carta de favor ab expressió dels molts serveys que esta universitat ha fets al Rey nostre senyor*”, per tal de presentar-la davant de Berwick³²². Pocs dies més tard arribà a Olot una carta d’aquest fent relació de la presa de Barcelona, després d’haver esperat durant catorze mesos “*con los brazos de su real clemencia abiertos, el humilde reconocimiento desta ciudad de Barcelona*”, però que havia estat en va. Per això, “*determiné el día 11 al amanecer dar avanze general; en cuya acción forzaron las tropas brecha y cortadura, y aunque en esta positura era tan fácil a las tropas el universal degüello de todos los de la plaza, impedí en un estado tan avanzado, con piedad jamás practicada, ésta su total merecida desgracia*”, i així demanava ara a la població la celebració de tres dies de festes i tedèum en acció de gràcies³²³.

Segons l’acord de la Universitat d’Olot pres el 14 d’octubre, el següent dissabte 27 van començar tres dies de festa, amb “*un tedèum, dos officis y un die de balla*”, a més de tot allò que havia semblat convenient a una petita comissió nomenada per aquest efecte, formada pels consellers Esteve Conill, Bonaventura Plana i Mateu Marcé³²⁴. Lamentablement, no queda cap ressenya del que degueren ser aquelles festes, i encara menys, de si comptaren o no amb la suficient alegria per part de tothom.

6. CONCLUSIÓ

La guerra s’havia acabat, però la postguerra, pel seu caràcter militar i repressor, poc tingué a envejar-li. Els anys durs no es podien pas donar per acabats. Alguns dels austriacistes fidels fins a l’última hora hagueren de marxar cap a l’exili, sota l’empara de l’Imperi, com els Casamitjana, que ja coneixem. D’altres consta el segrest dels seus béns a Olot, sense que sapiguem què fou de la seva persona. És el cas de Segimon Compte, que tenia una casa al Firal “*vuy aplicada al real segrés*”, com també passava amb la casa que els hereus del Dr. Manuel Ribas tenien al carrer de Clivillers³²⁵. Arreu del país els exèrcits acampaven a la seva plena llibertat, contribuint a la sensació de trobar-nos davant d’un país

³²² ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 21 de setembre de 1714.

³²³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, Barcelona 20 de setembre de 1714.

³²⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 14 d’octubre de 1714.

³²⁵ ACGAX, Fons Municipals, Olot, *Catalogo de todas las casas de la vila i terme de Olot*, 1717, núms. 94 i 317, respectivament. Totes dues cases consten en la relació de béns incautats conservada a la Secretaria i Superintendència d’Hisenda, publicada a Antonio MUÑOZ GONZÁLEZ i Josep CATÀ I TUR, *Repressió borbònica i resistència catalana (1714-1736)*, Muñoz/Catà Editors, 2005, p. 312, núm. 220, i 325, núm. 876.

efectivament ocupat. El juny de 1715, com que no tota la població d'Olot que podia havia aportat bestiar per fer el transport de les tropes del regiment que havia de passar a Vic, s'obligà a allotjar els soldats en aquelles famílies que se suposava que l'havien amagat. Hi hagué, a més, abusos dels soldats, davant de les prevencions a no donar-los tot el que aquells exigien: “*Succehí que en una de aquellas casas donaren una cutxillada a la cara a un fadrí o fill de casa de que se creu quedarà un tant diformat, pero sens perill de la vida*”, explicaren els cònsols, com també que “*en alguna casa havem ohit dir que donaren algun colp o bastonada a algú de la casa*”³²⁶. Més tràgica havia estat, uns mesos abans, la mala sort dels pobres esposos que habitaven la caseta del Cabiac, morts violentament “*per la crueltat de dos soldats de cavall sens tenir dits difunts ninguna culpa*”³²⁷, com es deixà consignat en el llibre parroquial d'òbits. En els llibres del notari Bernat Cantalozella, de la notaria del Mallol, algú es va entretenir a ratllar completament qualsevol expressió en què es fes al·lusió a Carles III en els registres notariais actuats durant els anys del seu reconeixement, com si alguna mena de temor l'hagués impulsat a eliminar els rastres de la vella adhesió a la causa austriacista, ara derrotada, o, precisament, amb voluntat revengista.

A no tardar vindria la liquidació del constitucionalisme català. Tot i que el Decret de Nova Planta no es publicà fins al 16 de gener de 1716, ben poc després de la caiguda de Barcelona ja es tenien notícies a Besalú de la voluntat reial de “*mudar tots los officials de justicia*”, fent que els sotsveguer d'aquesta cúria, a imitació dels oficials de Girona, paralitzés les seves actuacions “*esguardant nova planta de govern*”³²⁸. La reforma no només afectà l'administració de la justícia derivada de l'autoritat reial, sinó també la representació municipal dels nuclis de població d'arreu de Catalunya. Desaparegueren cònsols, consell i sistema d'insaculació, i les viles passaren a regir-se per les figures del batlle i regidors, d'encuny castellà. A Olot el sistema consular es mantingué fins tot el 1718, i el primer nomenament de regidors es féu el desembre d'aquell any, comptant per a 1719³²⁹.

Va haver-hi també la creació d'un impost permanent que carregava sobre les rendes dels habitants de Catalunya, l'anomenat cadastre. A finals de 1716 varen

³²⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta dels cònsols d'Olot, 5 de juny de 1715.

³²⁷ Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Llibre d'òbits 1708-1735, f. 27, 20 de gener de 1715.

³²⁸ Testimoni donat en aquest sentit nou mesos després, pel sotsveguer de Besalú que ho era el novembre de 1714, Bonaventura Ferrer i Anglada (ACGAX, Fons Notariales, Besalú, notari Tomàs Vila, reg. 897a, f. 236r, 30 de juliol de 1715).

³²⁹ Despatx de nomenament de set regidors per un any, segons el decret de 1716, datat a Barcelona el 9 de desembre de 1718, a ACGAX, Fons Municipals, Olot, Capsa càrrecs municipals - nomenaments 1715-1847, carpeta de títols de regidors. Durant 1718 les actes municipals encara registren l'acció rectora dels que serien els darrers cònsols, Josep Bosch de Platraver, Antoni Roca i Francesc Fexas.

arribar a les diverses poblacions els imports del que cada poble hauria de pagar cada any, i a Olot, “*haventse llegit aquell en concell, ha causada gran admiració tant excessiva taxa*”, mirant la universitat de cercar-hi algun remei “*en atenció de la summa pobresa dels habitants de la present vila*”³³⁰. La pobresa dels habitants de la vila i terme d’Olot no era pas una figura retòrica impel·lida per la proverbial tendència a mirar-se d’escapolir a l’hora dels impostos. Els esdeveniments polítics i la guerra tot just acabada havia suposat una constant sagnia de diner: el primer donatiu de corts a Felip V de 1.150 lliures durant set anys, el segon a Carles III de 1.035 lliures anuals durant deu anys, les contribucions als francesos les dues vegades que vingueren a la vila (18.200 lliures la primera vegada, i 3.000 francs la segona, tenint en compte que també la Comunitat de Preveres de Sant Esteve va haver de pagar la seva contribució), el nou donatiu de 2.000 lliures el 1711, i les permanents despeses per l’organització de cossos armats, sometents, i allotjament de tropes, que tot just el 1709 ja eren valorades en més de 7.000 lliures, van fent un total de difícil càlcul, però que s’intueix certament desbordant per al que era la vila³³¹. La major part d’aquests diners va assumir-los la Universitat d’Olot, però a costa d’endeutar-se com mai, o d’haver de recórrer a les talles, suposant tant una com altra solució una important descapitalització de la població. Passarien anys abans no s’acabessin de liquidar els censals i altres deutes generats per les necessitats dels exèrcits durant la guerra i les contribucions amb què uns i altres havien castigat la vila.

Lluny quedaven els entusiasmes de 1705, quan Olot s’havia adherit a la causa de Carles III, abandonada l’obediència fins llavors atorgada a Felip V. Els testimonis que hem anat repassant donen a entendre que als revoltats no els va ser tasca costosa posar la població olotina al seu costat, comptant a més amb una certa permissivitat per part de les autoritats locals, o si més no amb la seva inhibició a l’hora d’evitar moviments contraris a la monarquia imperant. No vol dir que els olotins fossin austriacistes, però sí que ja els va semblar bé ser-ho, quan algunes elits, amb les seves raons i el seu predicament sobre la població, o d’altres, amb l’exhibició d’una certa força, els hi van fer decantar.

L’origen francès del pretendent Borbó, i l’entrada de l’exèrcit d’aquest país a l’Empordà el 1706 van nodrir els ànims austriacistes en una terra molt sensible al que aquestes tropes havien fet en les passades guerres de finals del segle anterior.

³³⁰ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 23 de gener i 4 de febrer de 1717.

³³¹ A primers de 1714 els cònsols acordaren fer un llibre on es recollís tot el que s’havia gastat en el reial servei que, cas d’haver-se redactat, no ha arribat fins a nosaltres (ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, 4 de gener de 1714).

“*Vingueren los francesos a fer mal, com sempre y faran per esta terra*”, va escriure algú en el mateix llibre on es consignaren els lamentables fets protagonitzats per aquests contra les persones de diversos eclesiàstics de la baixa Garrotxa el febrer de 1713 ja relatat. També hem vist la carta del comte de Fiennes enviada als pobles el 12 de juliol d’aquest mateix any, en què els instava a fer anar representants a Girona per reclamar-los diners pel sosteniment de l’exèrcit francès. Doncs una altra mà també anònima, de Sant Esteve d’Olot, va escriure en la guarda d’un dels llibres sacramentals de la parròquia: “*Als dotse de juliol del corrent any 1713 son estats cridats molts pobles de aquest veïnat a Gerona per passar comptes ab los Srs. ministres francesos qui vuy governan en dita ciutat; aquí se deu tot lo que ells pretenan; puix no tenan altra justícia que son desmesurat interès y maligna ambició de diners, per la qual cosa an traspassadas totas las lleys natural, divina y humana*”³³². La nota va molt més enllà de manifestar el natural enuig propi de tothom a qui li demanen de pagar –també els exèrcits aliats havien demanat diners–, per entrar en el terreny de l’expansió irada dels sentiments contra els francesos. Certament, són fonts tardanes en el transcurs de la guerra, però les predisposicions que manifesten difícilment es generen al moment.

La guerra es va anar fent cada cop més i més llarga, i per tant encara més insuportable. El pas dels exèrcits regulars per la vila i la comarca amb el sistema dels allotjaments, gairebé sempre exigint, i sovint amb actituds prepotents i provocadores havia per força d’anar minant les voluntats de la gent del país que, en lloc de veure en ells la força necessària per sortir-se’n bé de la guerra, els havia de suportar amb desgat. Fins i tot s’arribà a pagar perquè les tropes no s’aturessin a Olot, i hem vist molts exemples d’aquesta displicent actuació dels soldats i els seus oficials. El 1708 els cònsols olotins explicaren que un dels soldats allotjats en una casa de la vila havia exigint més civada a qui l’acollia, i responent-li aquest que ja li n’havia donat la universitat, “*disparà contra dit patró un tir de pistola, y lo patró altre contra ell, del que quedà ferit un poch lo soldat, y vuy queda en las presons desta vila per la sens rahó ab què hauria mogut una bulla*”³³³. Hi havia tensions, desavinences, en uns moments en què no sols anaven armats els soldats, sinó també alguns d’entre els paisans, amb pistoles tan a punt que fins podien rebatre d’immediat un tret contrari.

Cap al final de la guerra els anhels es mostren en un complicat aiguabarreig de propòsits. Es voldria posar fi al malson, però alguna cosa feia resistir a donar per perduts els ideals i els esforços d’aquella guerra. Hem vist el text de la notícia a

³³² Arxiu Parroquial de Sant Esteve d’Olot, Llibre d’òbits 1708-1734, guarda davantera, verso.

³³³ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Correspondència, carta dels cònsols d’Olot al marquès Jaume Vicenc Descatllar, del Consell de S.M., Olot, 22 d’octubre de 1708.

Olot de quan els aliats van desistir del seu setge per recuperar Girona, el gener de 1713, dient que això havia causat una “gran consternació de la terra”, tot manifestant un sentiment de desolació, que les coses no havien anat bé. Però a la vegada també deia que tant de bo aquesta retirada respongués a la “suspensió d’armes”, a l’aturada de la guerra en un final pactat. El juliol d’aquell mateix any Olot es passava a l’obediència de Felip V. És bo repassar els justificants de per què no ho havia fet abans, i per què, en canvi, ho feia precisament ara: no abans, perquè cap exèrcit li ho havia imposat per la força, i sí ara, perquè la plaça forta de Girona, de la qual depenia Olot, estava definitivament a les mans de l’altre bàndol. Podria haver-hi sentiments filipistes entre els que prengueren la decisió, però en cap cas no ho exterioritzen, sinó que n’addueixen arguments externs, com en una mena de “jo no ho volia, però ho haig de fer”.

El respecte i estricte compliment dels privilegis i de les consuetuds, o, per dir-ho en llenguatge modern, dels drets que regien a tots nivells la vida de la població era un principi gairebé sagrat, defensat amb convenciment i sense concessions, com un exercici de llibertat en front de qualsevol temptativa d’imposició reial o jurisdiccional. Fins i tot, recordem-ho, el 1701 els cònsols olotins es van plantejar si havien d’anar a Barcelona a complimentar el nou monarca, Felip V, pel fet de tenir la vila jurisdicció baronial. Un any abans s’havia abonat al Dr. Magí Figuerola el treball “*en ordir y fer en llibre de guia, estils y cerimònias polítiques, consuetuts y observàncias per los magnífichs cònsols y naturals de la present vila*” que se li havia encarregat³³⁴, i és de 1702 la darrera de les disposicions que van ser incorporades al *Llibre de Privilegis d’Olot*³³⁵. La impressió que amb Carles III aquests drets serien millor salvaguardats que no pas amb Felip V apareix a Olot amb la victòria sobre Barcelona del 1705, quan aquesta és comunicada a la vila com l’alliberament “de l’esclavitud i servitud” en què es trobava fins llavors Catalunya, i el retorn a la “llibertat primera” de què gaudien “baix el suau domini” dels anteriors monarques. Quan a l’any següent l’armada aliada es presentà davant de Barcelona per alliberar-la del setge borbònic amb què es trobava, aquí això fou celebrat “com l’únic remei de la nostra llibertat”. I davant de problemes en els nomenaments de procurador de l’abat, o dels excessos dels soldats, s’invocaven una i altra vegada els vells privilegis de què gaudia la vila, o simplement eren rebutjats amb l’argument de ser “contra la constitució”, és a dir, el dret regulador

³³⁴ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessió 19 de setembre de 1700. El 7 de setembre de 1700 aquest llibre de cerimònies, estils, consuetuds i bones pràctiques va ser examinat per la Comunitat de Preveres d’Olot, segons una certificació que figura en l’inventari de l’arxiu d’aquesta comunitat (Joaquim DANÉS, *Història d’Olot...*, v. XXII, p. 253, núm. 121).

³³⁵ *Llibre de Privilegis d’Olot...*, p. 236-239.

de les institucions del país, començant per les locals. El 1709, en el moment de presentar la bina de lloctinent al veguer de Camprodon perquè n'extragués un nom a sorts, el veguer mirà primer quins noms hi havia, fet que motivà la protesta del síndic que representava els cònsols, “*per ser contra la forma disposada en dits privilegis reals y de la consuetud fins al present*”, una actitud que també es manifestà, segons s’ha dit, quan el lloctinent escollit en aquesta ocasió va voler renunciar-hi, amb la clara oposició dels cònsols, *per no derogar als privilegis reals a la Universitat de Olot concedits*”³³⁶. Un cop tot s’havia acabat, aquest sentiment d’aferrar-se en la defensa del que des d’antic eren drets de la vila seguí apareixent malgrat que la realitat anava per un altre cantó: el novembre de 1714 els cònsols acceptaren el nomenament d’Antoni Bolòs com a lloctinent, utilitzant la vella fórmula d’exigir-li jurar que respectaria els drets de la vila, i ell ho féu, però amb el sarcasme que el seu propi nomenament com a tal ja s’ha fet sense tenir-los en compte.

Quan Esteve Paluzie, a mitjan segle XIX, va redactar la seva història d’Olot, volgué estendre’s a donar detalls del que ell havia viscut en les primeres convulsions polítiques d’aquell segle perquè a la generació futura no li passés “*lo que a nosotros que nada decimos de lo que pasó en Cataluña despues del asalto de Barcelona en 1714, por no haber hallado nada escrito a lo que sufrieron los catalanes en la dominación de Felipe V*”. Ell, que com a liberal convençut tenia en el seu horitzó una España forta, no per això va estar-se de lamentar el desenllaç de la guerra de Successió, “*en la que perdió Cataluña sus leyes, sus fueros, su República*”³³⁷.

Perquè, malgrat la seva complexitat i un desenllaç decebedor, aquella va ser una guerra per les llibertats.

³³⁶ ACGAX, Fons Municipals, Olot, Manual de resolucions, sessions 14 de febrer i 3 de maig de 1709, respectivament.

³³⁷ Esteban PALUZIE, *Olot, su comarca...*, p. 121 (nota) i 95, respectivament.